

**Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) olulisemate lahendite
kokkuvõtted¹ süstematiseeritult**
inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK või konventsioon) ja
protokollide artiklite lõikes

2011. - 2012. aastal

Seis: 31.12.2012

Sisukord

EIK Eesti lahendid 2012 10

Velleste vs. Eesti ja Andrejev vs. Eesti – vastuvõetamatu: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) kaebus nr 67623/10 ja nr 64016/10, 04.01.2012	10
Judin vs. Eesti – menetluse lõpetamine, kaebus nr 23543/07, 14.02.2012	12
Leas vs. Eesti – rikkumine: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus nr 59577/08, 06.03.2012	13
M.R ja L.R vs. Eesti – vastuvõetamatu: art 8 (era- ja perekonnaelu puutumatus) kaebus nr 13420/12, 15.05.2012	13
Samsonnikov vs. Eesti – puudus rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 52178/10, 03.07.2012	15
Šuvalov vs. Eesti – puudus rikkumine: art 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 6 lg 2 (süütuse presumpatsioon), kaebused nr 39820/08 ja 14942/09, 29.05.2012	15

EIK Eesti lahendid 2011 16

Pavlova vs. Eesti – kokkuleppe kinnitamine, kaebus nr 21163, 31.01.2011	16
Valma vs. Eesti – kokkuleppe kinnitamine, kaebus nr 54462/08, 29.03.2011	16
Tarkoev jt, Minini jt vs. Eesti – suurkoda otsustas jätta menetlusse võtmata: artikkel 14 (diskrimineerimise keeld), protokoll 1 artikkel 1 (vara kaitse), kaebused nr 14480/08 ja 47916/08, 11.04.2011	16
Metsaveer vs. Eesti (2) – vastuvõetamatu: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus 16343/07, 14.06.2011	17

¹ Kõik kokkuvõtted on vahendatud välisministeeriumi juriidilise osakonna inimõiguste büroo abil. EIK lahendeid on võimalik leida EIK ametliku otsingumootori HUDOC abil, mis asub aadressil <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>. Täispikad lahendid on avaldatud inglise või prantsuse keeles.

<i>S. vs. Eesti</i> – rikkumine: art 5 (õigus isikuvabadusele ja –puudumatusele), kaebus nr 17779/08, 04.10.2011.....	18
<i>Raudsepp vs. Eesti</i> – puudus rikkumine: art 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), rikkumine: art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 54191/07, 08.11.2011	18
<i>Kersti Kaasik vs. Eesti</i> – kohtuasja nimistust kustutamine, kaebus nr 38686/09, 15.11.2011.	19
<i>Andreyev vs. Eesti</i> – rikkumine: art 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus nr 48132/07, 22.11.2011.....	19
Artikkel 2 – Õigus elule	20
<i>M.S.S vs. Belgia ja Kreeka</i> – rikkumine: art 3 (piinamise keeld), art 2 (õigus elule) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), Euroopa Liidu (EL) nn Dublini määruse (II) kohaldamine, kaebus nr 306969/09, 21.01.2011.....	20
<i>Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia</i> – puudub rikkumine: art 2 (õigus elule), art 3 (piinamise keelamine), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 23458/02, 24.03.2011.....	21
<i>Janowiec jt vs. Venemaa</i> – vastuvõetavuse otsus: art 2 (õigus elule), art 3 (ebainimliku või alandava kohtlemise keeld), kaebused nr 55508/07 ja 29520/09, 15.07.2011.....	22
<i>Khashuyeva vs. Venemaa</i> – art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 2 (õigus elule), kaebus nr 25553/07, 19.07.2011	23
<i>Finogenov ja teised vs. Venemaa</i> – rikkumine: art 2 (õigus elule), kaebused nr 18299/03 ja nr 27311/03, 20.12.2012.....	23
Artikkel 3 – Piinamise keelamine	24
<i>M.S.S vs. Belgia ja Kreeka</i> – rikkumine: art 3 (piinamise keeld), art 2 (õigus elule) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), Euroopa Liidu (EL) nn Dublini määruse (II) kohaldamine, kaebus nr 306969/09, 21.01.2011.....	24
<i>Elefteriadis vs. Rumeenia</i> – rikkumine: art 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld), kaebus nr 38427/05, 25.01.2011	25
<i>Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia</i> – puudub rikkumine: art 2 (õigus elule), art 3 (piinamise keelamine), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 13	

(õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 23458/02, 24.03.2011	26
<i>Janowiec jt vs. Venemaa</i> – vastuvõetavuse otsus: art 2 (õigus elule), art 3 (ebainimliku või alandava kohtlemise keeld), kaebused nr 55508/07 ja 29520/09, 15.07.2011	27
<i>Ahorugeze vs. Rootsi</i> –puudus rikkumine: art 3 (piinamise keeld), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus nr 37075/09, 27.10.2011	28
<i>V.C. vs. Slovakkia</i> – rikkumine: art 3 (piinamise keeld) ja art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 18968/07, 08.11.2011	29
<i>Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa</i> – rikkumine: art 3 (piinamise keelamine), art 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 23687/05, 15.11.2011	30
<i>Al Hanchi vs. Bosnia ja Hertsegoviina</i> – puudus rikkumine: art 3 (piinamise keelamine), kaebus nr 48205/09, 15.11.2011	30
<i>Ananyev ja teised vs. Venemaa</i> – rikkumine: art 3 (ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse keelamine), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebused nr 42525/07 ja 60800/08, 10.01.2012	31
<i>Torreggiani jt vs. Itaalia</i> – rikkumine: art 3 (piinamise keeld), kaebus nr 43517/09, 08.01.2013	Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.
Artikkel 4 – Orjuse ja sunniviisilise töötamise keelamine	32
<i>Graziani-Weiss vs. Austria</i> – puudub rikkumine: art 4 (orjuse ja sunniviisilise töötamise keelamine), kaebus nr 31950/06, 18.10.2011	32
Artikkel 5 – Õigus isikuvabadusele ja -puutumatusele	33
<i>Hidir Durmaz vs. Türgi</i> - 2 – rikkumine: art 5 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele), kaebus nr 26291/05, 12.07.2011	33
<i>M. ja teised vs. Bulgaaria</i> – rikkumine: art 5 (õigus vabadusele ja turvalisusele), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 41416/08, 26.07.2011	34
<i>Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa</i> – rikkumine: art 3 (piinamise keelamine), art 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 23687/05, 15.11.2011	34

<i>Altinok vs. Türgi</i> – rikkumine: art 5 lõiked 4 ja 5 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele), art 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine): 29.11.2011, kaebus nr 31610/08.....	35
<i>Beiere vs. Läti</i> – rikkumine: art 5 lg 1 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele), kaebus nr 30954/05, 29.11.2011.....	36
<i>Schwabe ja M.G vs. Saksamaa</i> – rikkumine: art 5 lg 1 (õigus isikuvabadusele ja puutumatusse), art 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus), kaebused nr 8080/08 ja 8577/08, 01.12.2011	37
Artikkel 6 – Õigus õiglasele kohtumenetlusele	38
<i>Guadagnino vs. Itaalia ja Prantsusmaa</i> – rikkumine: art 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, juurdepääs kohtule), kaebus nr 2555/03, 18.01.2011	38
<i>Šekerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina</i> – rikkumine: art 6 (kohtuotsuste täitmine), art 14 (diskrimineerimise keeld) esimese protokolli art 1 (vara kaitse) art 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) kaebused nr 5920/04 ja 67396/09, 08.03.2011.....	39
<i>Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia</i> – puudub rikkumine: art 2 (õigus elule), art 3 (piinamise keelamine), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 23458/02, 24.03.2011.....	39
<i>Konstas vs. Kreeka</i> – rikkumine: art 6 lg 2 (süütuse presumptsioon), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 53466/07, 24.05.2011.....	40
<i>Neftyanaya Kompaniya Yukos vs. Venemaa</i> – rikkumine: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 14902/04, 20.09.2011.....	41
<i>Ahorugeze vs. Rootsi</i> –puudus rikkumine: art 3 (piinamise keeld), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus nr 37075/09, 27.10.2011.....	42
<i>Al-Khawaja ja Tahery vs. Ühendkuningriik</i> – rikkumine: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebused nr 26766/05 ja nr 22228/06, 15.12.2011	43
Artikkel 8 – Õigus era- ja perekonnaelu austamisele	44
<i>Geleri vs. Rumeenia</i> – rikkumine: art 8 (era- ja perekonnaelu puutumatus) ja 7. protokolli art 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud protseduurilised kaitseabinõud), kaebus nr 33118/05, 15.02.2011.....	44

<i>Golemanova vs. Bulgaaria</i> – puudub rikkumine: art 8 (era- ja perekonnaelu puutumatus), kaebus nr 11369/04, 17.02.2011	45
<i>Gluhakovic vs. Horvaatia</i> – rikkumine: artikkel 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 21188/09, 12.04.2011	45
<i>Šneersona ja Kampanella vs. Itaalia</i> – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele), kaebus nr 14737/09, 12.07.2011	45
<i>Shaw vs. Ungari</i> – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele), kaebus nr.6457/09, 26.07.2011	46
<i>M. ja teised vs. Bulgaaria</i> – rikkumine: art 5 (õigus vabadusele ja turvalisusele), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 41416/08, 26.07.2011.....	46
<i>Schneider vs. Saksamaa</i> – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 17080/07, nr 15.09.2011	47
<i>Emre vs. Šveits (nr 2)</i> – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), art 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine), kaebus nr 5056/10, 11.10.2011	48
<i>Genovese vs. Malta</i> – rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld), art 8 (õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu), kaebus nr 53124/09, 11.10.2011	49
<i>Khelili vs. Šveits</i> – rikkumine: 8 (õigus austusele era-ja perekonnaelu vastu), kaebus nr 16188/07, 18.10.2011.....	49
<i>V.C. vs. Slovakkia</i> – rikkumine: art 3 (piinamise keeld) ja art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 18968/07, 08.11.2011	50
<i>S.H. ja teised vs. Austria</i> – puudus rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austusele), kaebus nr 57813/00, 03.11.2011	51
<i>Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa</i> – rikkumine: art 3 (piinamise keelamine), art 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatussele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 8 (õigus era-ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 23687/05, 15.11.2011	52
<i>Zammit Maempel vs. Malta</i> – puudub rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 24202/10, 22.11.2011	52
<i>Gladysheva vs. Venemaa</i> – rikkumine: 1. protokoll art 1 (vara kaitse), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 7097/10, 06.12.2011.....	53
<i>Kuric jt vs. Sloveenia</i> – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) ja art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebus nr 26828/06, 26.06.2012	54

<i>Nada vs. Šveits – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ning art 8 ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) koosmõjus (kaebus nr 10593/08), 12.09.2012</i>	55
<i>Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. jt versus Madalmaad – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 39315/06, 22.11.2012</i>	57
<i>Michaud vs. Prantsusmaa – puudub rikkumine: art 8 (õigus eraelu kaitsele), kaebus nr 12323/11, 06.12.2012</i>	59
Artikkel 9 – Mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus	60
<i>Siebenhaar vs. Saksamaa – puudub rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus), kaebus nr 18136/02, 03.02.2011</i>	60
<i>Wasmuth vs. Saksamaa – puudub rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus) ja art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 12884/03, 17.02.2011</i>	60
Artikkel 10 – Sõnavabadus 61	
<i>Barata Monteiro Costa Nogueira ja Patricio Pereira vs. Portugal – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 4035/08, 11.01.2011</i>	61
<i>Hoffer ja Annen vs. Saksamaa – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebused nr 397/07 ja 2322/07, 13.01.2011</i>	61
<i>Mouvement Raëlien Suisse vs. Šveits – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 16354/06, 13.01.2011</i>	61
<i>Donaldson vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebus nr 56975/09, 25.01.2011</i>	62
<i>Uj vs. Ungari – rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 23954/10, 19.07.2011</i>	63
<i>Sigma Radio Television Ltd. vs. Küpros – puudub rikkumine: art 10, kaebus 32181/04, 21.07.2011</i>	63
<i>Vellutini ja Michel vs. Prantsusmaa – rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 32820/09, 06.10.2011</i>	64
<i>Association Rhino jt vs. Šveits – rikkumine: art 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus), kaebus nr 48848/07, 11.10.2011</i>	64
<i>Koprivica vs. Montenegro – rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 41158/09, 22.11.2011</i>	65

<i>Centro Europa 7 S.r.l ja Di Stefano vs. Itaalia – rikkumine: art 10 (sõnavabadus) ja 1. protokoli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 38433/09, 07.06.2012</i>	66
<i>Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. jt versus Madalmaad – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 39315/06, 22.11.2012</i>	67
Artikkel 11 – Kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus	68
<i>Republican Party of Russia vs. Venemaa – rikkumine: artikkel 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus), kaebus nr 12976/07, 12.04.2011</i>	68
<i>Schwabe ja M.G vs. Saksamaa – rikkumine: art 5 lg 1 (õigus isikuvabadusele ja puutumatusse), art 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus), kaebused nr 8080/08 ja 8577/08, 01.12.2011</i>	69
Artikkel 13 – Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile	70
<i>M.S.S vs. Belgia ja Kreeka – rikkumine: art 3 (piinamise keeld), art 2 (õigus elule) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), Euroopa Liidu (EL) nn Dublini määruse (II) kohaldamine, kaebus nr 306969/09, 21.01.2011</i>	70
<i>Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia – puudub rikkumine: art 2 (õigus elule), art 3 (piinamise keelamine), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 23458/02, 24.03.2011</i>	71
<i>Konstas vs. Kreeka – rikkumine: art 6 lg 2 (süütuse presumpatsioon), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 53466/07, 24.05.2011</i>	72
<i>Khashuyeva vs. Venemaa – art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 2 (õigus elule), kaebus nr 25553/07, 19.07.2011</i>	73
<i>M. ja teised vs. Bulgaaria – rikkumine: art 5 (õigus vabadusele ja turvalisusele), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 41416/08, 26.07.2011</i>	73
<i>Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa – rikkumine: art 3 (piinamise keelamine), art 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusse), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 23687/05, 15.11.2011</i>	74
<i>Ananyev ja teised vs. Venemaa – rikkumine: art 3 (ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse keelamine), art 13 (õigus tõhusale</i>	

õiguskaitsevahendile), kaebused nr 42525/07 ja 60800/08, 10.01.2012.....	75
<i>Kuric jt vs. Sloveenia</i> – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) ja art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebus nr 26828/06, 26.06.2012	76
<i>Nada vs. Šveits</i> – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ning art 8 ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) koosmõjus (kaebus nr 10593/08), 12.09.2012	77
<i>Ališić jt versus Bosnia ja Hertsegovina, Horvaatia, Serbia, Sloveenia ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik</i> – rikkumine: 1. protokolli art 1 (vara kaitse) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 60642/08, 06.11.2012.....	79
Artikkel 14 – Diskrimineerimise keelamine	80
<i>Donaldson vs. Ühendkuningriik</i> – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebus nr 56975/09, 25.01.2011	80
<i>Andrle vs. Tšehhi</i> – puudub rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld), 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 6268/08, 17.02.2011	81
<i>Šekerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina</i> – rikkumine: art 6 (kohtuotsuste täitmine), art 14 (diskrimineerimise keeld) esimese protokolli art 1 (vara kaitse) art 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) kaebused nr 5920/04 ja 67396/09, 08.03.2011.....	81
<i>Genovese vs. Malta</i> – rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld), art 8 (õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu), kaebus nr 53124/09, 11.10.2011	82
<i>Kuric jt vs. Sloveenia</i> – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) ja art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebus nr 26828/06, 26.06.2012	83
Artikkel 46 – Sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine	84
<i>Kharchenko vs. Ukraina</i> – art 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine), kaebus nr 40107/02, 18.02.2011.....	84
<i>Šekerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina</i> – rikkumine: art 6 (kohtuotsuste täitmine), art 14 (diskrimineerimise keeld) esimese protokolli art 1 (vara kaitse) art 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) kaebused nr 5920/04 ja 67396/09, 08.03.2011.....	84

<i>Emre vs. Šveits (nr 2)</i> – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), art 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine), kaebus nr 5056/10, 11.10.2011	85
<i>Altinok vs. Türgi</i> – rikkumine: art 5 lõiked 4 ja 5 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele), art 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine): 29.11.2011, kaebus nr 31610/08.....	86
1. Protokoll artikkel 1 – Vara kaitse	86
<i>Ali vs. Ühendkuningriik</i> – puudub rikkumine: 1. protokolli art 2 (õigus haridusele), kaebus nr 40385/06, 11.01.2011.....	87
<i>Andrle vs. Tšehhi</i> – puudub rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld), 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 6268/08, 17.02.2011	87
<i>Klein vs. Austria</i> – rikkumine: 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse), nr 57028/00, 03.03.2011.	87
<i>Škerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina</i> – rikkumine: art 6 (kohtuotsuste täitmine), art 14 (diskrimineerimise keeld) esimese protokolli art 1 (vara kaitse) art 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) kaebused nr 5920/04 ja 67396/09, 08.03.2011.....	88
<i>Neftyanaya Kompaniya Yukos vs. Venemaa</i> – rikkumine: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 14902/04, 20.09.2011.....	89
<i>Helly jt vs. Prantsusmaa</i> – vastuvõetamatu: 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 28216/09. 24.10.2011.....	90
<i>Valkov ja teised vs. Bulgaaria</i> – puudub rikkumine: 1. protokolli art 1 (vara kaitse), art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebused nr 2033/04 jt, 25.10.2011.	91
<i>Gladysheva vs. Venemaa</i> – rikkumine: 1. protokoll art 1 (vara kaitse), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 7097/10, 06.12.2011.....	91
<i>Göbel vs. Saksamaa ning Althoff ja teised vs. Saksamaa</i> – rikkumine: 1 protokoll art 1 (vara kaitse), kaebused nr 35023/04 ja nr 5631/05, 08.12.2011.....	92
<i>Centro Europa 7 S.r.l ja Di Stefano vs. Itaalia</i> – rikkumine: art 10 (sõnavabadus) ja 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 38433/09, 07.06.2012	93
<i>Ališić jt versus Bosnia ja Hertsegovina, Horvaatia, Serbia, Sloveenia ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik</i> – rikkumine: 1. protokolli art 1 (vara kaitse) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 60642/08, 06.11.2012.....	94
1. Protokoll artikkel 2 – Õigus haridusele	95

<i>Dojan jt vs. Saksamaa</i> – vastuvõetavuse otsus: 1. protokolli art 2 (õigus haridusele), kaebused nr 319/08, 2455/08, 7908/10, 8152/10 ja 8155/10, 22.09.2011 ..	95
1. Protokoll artikkel 3 – Õigus vabadele valimistele	96
<i>Paksas vs. Leedu</i> – rikkumine: 1. protokolli art 3 (õigus vabadele valimistele), kaebus nr 34932/04, 06.01.2011	96
<i>Scoppola vs. Itaalia (nr 3)</i> – rikkumine: 1. protokolli art 3 (õigus vabadele valimistele), kaebus nr 126/05, 18.01.2011	97
<i>Greens ja M.T vs. Suurbritannia</i> – jätta arutamata: 1. protokoll art 3 (õigus vabadele valimistele), kaebused nr 60041/08 ja 60054/08, 11.04.2011	97
4. Protokoll artikkel 2 – Liikumisvabadus	97
<i>Soltysyak vs. Venemaa</i> – rikkumine: protokoll nr 4 art 2 (liikumisvabadus), kaebus nr 4663/05, 10.02.2011	97
<i>Pfeifer vs. Bulgaaria</i> – rikkumine: konventsiooni 4. protokolli art 2 (liikumisvabadus) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 24733/04, 17.02.2011	98
7. Protokoll artikkel 1 – Välismaalaste väljasaatmisega seotud menetluslikud kaitsevahendid	98
<i>Geleri vs. Rumeenia</i> – rikkumine: art 8 (era- ja perekonnaelu puutumatus) ja 7. protokolli art 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud protseduurilised kaitseabinõud), kaebus nr 33118/05, 15.02.2011	98
14. Protokoll – Kiirendatud menetlus	99
<i>Holub vs. Tšehhi ja Bratri Zatkove, a.s vs. Tšehhi</i> – esmakordselt kohaldati kaebuste lahendamisel 01.06.2010 jõustunud 14. protokolliga ette nähtud vastuvõetavuse kriteeriumi (EIÕK art 35 lg 3 p b), kaebus nr 24880/05 ja kaebus nr 20862/06, 14.12.2010 ja 08.02.2011	99

EIK Eesti lahendid 2012

Eesti kohta tehtud EIK lahendid on avaldatud eesti keeles välisministeeriumi kodulehel <http://www.vm.ee/?q=en/node/9121>.

Velleste vs. Eesti ja Andrejev vs. Eesti – vastuvõetamatu: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) kaebus nr 67623/10 ja nr 64016/10, 04.01.2012

EIK tegi 04.01.2012 kaks vastuvõetamatuse lahendit Eesti Vabariigi osas: *Urmas Velleste vs. Eesti* ja *Juri Andrejev vs. Eesti*.

Nii Urmas Velleste kui ka Juri Andrejevi kaebuses Eesti Vabariigi vastu asus EIK seisukohale, et kaebajad jätsid kasutamata riigisisesed tõhusad õiguskaitsevahendid. EIK rõhutas, et enne kriminaalmenetluse ebamõistliku kestuse peale kaebuse esitamist tuleb ammendada konkreetseid riigisisesed õiguskaitsevahendid.

Urmas Velleste kaebas EIÕK artikli 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) alusel, et tema kriminaalasja menetlus oli ülemääraselt pikk. Samuti kaebas ta artikli 6 lg 1 alusel kriminaalmenetluse ebaõigluse peale, kuna tunnistajatele anti väidetavalt nende kohtueelses menetluses antud ütluste protokollid, et nad kordaksid kohtus samu ütlusi; artikli 6 lg 3 punkti c alusel kaitseõiguse rikkumise peale, kuna endine politseiametnik, kes osales ka sama asja kohtueelses menetluses, oli ajutiselt kaitsnud kaassüüdistatavat; artikli 6 lg 2 alusel süütuse presumptsiooni rikkumise peale; artikli 7 lg 1 alusel (karistamine seaduse alusel) tagasiulatuva mõjuga meetmete kohaldamise peale; artiklite 6 lg 1 ja artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) alusel selle peale, et kohtukaasistuja oli menetluse käigus õigusvastaselt asendatud; EIÕK 4. protokoll artikli 1 (võlavangistuse keelamine) alusel, et tema süüdimõistmine oli vastuolus selle sättega ning EIÕK artikli 3 (piinamise keelamine) alusel, et tervisprobleemide tõttu oli tema vangistuses hoidmine ebainimlik kohtlemine.

EIK otsustas asja pikemalt hinnata artikli 6 lg 1 (kriminaalmenetluse kestus) osas. EIK märkis, et esmalt tuleb hinnata, kas kaebaja on ammendanud EIÕK artikli 35 lg 1 alusel riigisisesed õiguskaitsevahendid, mis peavad omakorda olema tõhusad ja aitama heastada konkreetset rikkumist, mille peale kaevatakse. EIK viitas sellega seoses ka EIÕK artiklile 13, mis rõhutab konventsioonisüsteemi subsidiaarsust võrreldes riigisestse õiguskaitsevahenditega. EIK kordas, et Strasbourgi saab kaebuse esitada alles siis, kui vähemalt põhimõtteliselt on samasugune kaebus tõstatatud riigisiseses kohtus vastavalt riigisiseses seaduses sätestatud formaalsetele nõuetele ja tähtaegadele.

EIK rõhutas, et menetluse pikkuse asjades tähendab õiguskaitsevahendi tõhusus, et see kas aitab kiirendada pooleliolevat menetlust või võimaldab kaebajale piisava hüvitise juba esinenud viivituse eest. Kriminaalmenetluses võib heastamismeede seisneda ka karistuse vähendamises, menetluse lõpetamises või kahjuhüvitise maksmises. Tulles Eesti õigussüsteemi juurde, viitas EIK esmalt Riigikohtu 30.12.2008 põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsusele nr 3-4-1-12-08, milles on väljendatud, et kriminaalasjas tuleb menetluse pikkust puudutav kaebus esitada asja arutavale kohtule. Vastav kohus saab kaebaja õiguste rikkumise, mis on seotud menetluse ebamõistliku pikkusega, tuvastamise korral menetluse lõpetada, mõista kaebaja õigeks või võtta menetluse pikkust arvesse kaebajale karistuse mõistmisel. Eesti kohtute praktika näitab EIK sõnul, et karistusi on selle põhimõtte alusel realselt vähendatud. EIK viitab seejuures valitsuse *Malkov vs. Eesti* kohtuasjas esitatud kohtupraktikale. Juba *Malkov* kohtuasjas 04.02.2010 (kaebus nr 31407/07) tehtud otsuses nõustus EIK valitsusega, et vastav praktika – karistuse vähendamine – toob kaasa kaebajal ohvri staatuse kaotuse.

Velleste kohtuasjaga seoses tõi EIK välja, et nii maakohus kui ringkonnakohus hindasid kaebaja väiteid ja leidsid, et antud asjaoludel ei olnud menetlus ülemääraselt pikk. Kuigi kaebajal oli võimalus alama astme kohtute seisukohad vaidlustada Riigikohtus, kaebaja seda ei teinud. Kaebaja ei ole ka märkinud, mis vabastaks ta sellise meetme kasutamise kohustusest. Seega ei saanud Riigikohus neid väiteid hinnata ega omapoolset otsust teha. EIK leidis, et ei ole põhjust arvata, et kaebaja ei oleks pidanud Riigikohtusse pöördumise võimalust riigisiseselt ammendama. EIK asus seisukohale, et kaebus tuleb EIÕK artikli 35 lg

1 ja lg 4 alusel tunnistada vastuvõetamatuks, kuna riigisisised õiguskaitsevahendid ei olnud ammendatud.

Artikli 3 väidetava rikkumise osas märkis EIK, millistest kriteeriumitest peab isiku kinnipidamisasutuses hoidmisel lähtuma – isik peab olema füüsiliselt valmis kinnipidamist taluma; talle peab olema tagatud talle vajalik arstiabi ja üldised kinnipidamistingimused peavad olema vastavad isiku tervislikule seisundile. Velleste osas asus EIK seisukohale, et esitatud meditsiiniliste andmete alusel ei saa järeldada, et kaebaja 4-kuuline vangistus oleks vastuolus artikliga 3. Materjalidest ei nähtu, et kaebaja tervislik seisund oleks takistanud tema vangistuse kandmist. EIK tunnistas selle kaebuse põhjendamatuks.

Juri Andrejevi kaebuse lahendamisel kordas EIK Velleste kohtuasjas kajastatud Eesti seadusandlust ja kohtupraktikat kriminaalmenetluse kestuse kohta. EIK sedastas, et kaebaja Andrejev jättis kasutamata riigisisised tõhusad õiguskaitsevahendid kriminaalmenetluse ebamõistliku kestuse heastamiseks, kuna ei olnud tõendanud, et ta ühelgi viisil oleks vaidlustanud menetluse ebamõistlikku kestust riigisisestes kohtutes. Lisaks ei ole kaebaja märkinud, mis vabastaks ta sellise meetme kasutamise kohustusest. EIK tunnistas ka selle kaebuse EIÕK artikli 35 lg 1 ja lg 4 alusel vastuvõetamatuks, kuna riigisisised õiguskaitsevahendid ei olnud ammendatud.

Muude artiklite (artikli 6 lg 1, 6 lg 3 punktid a, b ja d, artikli 7 lg 1, artikkel 14; 7. protokolli artikkel 4 ja 12. protokolli artikkel 1 ning hiljem EIÕK artiklid 5, 6 ja 7) alusel Andrejevi esitatud kaebuste osas leidis EIK, et niivõrd kui nende kaebuste arutamine on tema pädevuses, ei kajasta esitatud materjalid EIÕK ega selle protokollide rikkumisi. EIK leidis, et kaebused on vastuvõetamatud.

Judin vs. Eesti – menetluse lõpetamine, kaebus nr 23543/07, 14.02.2012

EIK lõpetas menetluse Stanislav Judini kaebuse osas Eesti vastu. EIK otsustas kaebuse konventsiooni artikli 37 lõike 1 punkti a alusel kohtuasjade nimistust kustutada, kuna kaebaja jättis valitsuse vastuväidetele, mille EIK talle vastamiseks edastas, reageerimata. Konventsiooni artikli 37 lõike 1 punkti a kohaselt võib EIK kaebuse kohtuasjade nimistust kustutada menetluse igas järgus, kui asjaolud viivad järeldusele, et kaebaja ei kavatse jääda kaebuse juurde ning kui ei esine muid aluseid, mis nõuaksid kaebuse läbivaatamise jätkamist.

Judin oli kaevanud konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) alusel, et tema kriminaalmenetlus ei olnud õiglane. Eelkõige leidis Judin, et tal ei olnud mõistlikku võimalust esitada Riigikohtusse kassatsiooni. Selle võimaluse puudumist seostas ta kohtulahendite kättetoimetamise ja – kättesaamise regulatsiooniga, samuti kohtulahendite venekeelse tõlke õigusliku tähendusega. EIK küsis valitsuselt selle kohta, kuidas oli Judinit kohtulahenditest teavitatud, kuidas oli Judin ringkonnakohtu otsuse ja määruse sisust teada saanud ning kas tal oli piisavalt aega otsuse ning määrusega tutvuda, et kaaluda otsuse edasikaebamist. Samuti küsis EIK, kas ametivõimudel oli õiguslik kohustus saata Judinile ringkonnakohtu otsus; kas ametivõimudel oli kohustus saata Judinile otsuses vigade parandamise määrus ja nende dokumentide venekeelne tõlge; kas ametivõimud teavitasid eelnevalt kaebajat nende dokumentide (ja tõlgete) saatmisest, kas nende dokumentide saatmiseks on ajalisi piiranguid ning kas venekeelse tõlke edastamine isikule on õiguslikult relevantne. Kuigi valitsus vaidles kaebusele sisuliselt vastu, lõpetas EIK asja menetlemise sisulise aruteluta, sest asja ei ole põhjust arutada, kui kaebaja ise kaotab oma kohtuasja vastu huvi.

Leas vs. Eesti – rikkumine: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus nr 59577/08, 06.03.2012

EIK asus kohtuasjas Leas vs. Eesti seisukohale, et Eesti rikkus konventsiooni sellega, et kaebaja ei saanud oma kriminaalasjas juurdepääsu jälitustoimikus olevatele tõenditele ning kaitse õiguste tasakaal ei olnud tagatud ka muude meetmetega.

Kaebus oli seotud kriminaalmenetluses jälitustegevuseks antavate lubadega ja jälitustoimikuga tutvumise õigusega. Kaebajale ei võimaldatud juurdepääsu jälitustoimikule ning kaebaja sai tutvuda vaid nende valikuliste jälitustegevuse materjalidega, mille esitas kohtule prokuratuur. EIK rikkumist tuvastava otsuse peamiseks põhjenduseks on, et kuigi maakohus oli algselt andnud kaebajale ja tema kaitsjale loa jälitustoimikuga tutvumiseks, siis ei suutnud kohus tagada oma määruse täitmist uurimisasutuste poolt. Samuti leidis EIK, et kuigi kaebaja asjas oli kohus väidetavalt ise tutvunud jälitustoimiku materjalidega, et tagada tasakaal süüdistuse ja kaitse vahel, siis ei ole sellise tutvumise ulatus selge ning samuti ei teavitatud kaebajat ennetavalt sellisest meetmest. Ka ei selgitatud kaebajale, miks talle ei võimaldata juurdepääsu jälitustoimikule ja millise iseloomuga on avalikustamata info ega isegi mitte seda, kas jälitustoimik üldse sisaldab täiendavat infot. Seega ei olnud EIK arvates jälitustegevusega saadud tõendite salastamise/avalikustamise otsustamise protseduur vastavuses võrdse kohtumenetluse põhimõttega ega taganud menetlusosalistele võrdseid võimalusi.

EIK jättis rahuldamata kaebaja varalise kahju nõude (3716 eurot), kuid mõistis kaebaja kasuks 5200 eurot mittevaralise kahju eest (kaebaja nõudis 10000 eurot). Kohtukulude osas pidas EIK tõendatuks ja vajalikuks 3000 euro suuruse kohtukulu väljamõistmist (kaebaja taotles 18903 + 7614 eurot).

M.R ja L.R vs. Eesti – vastuvõetamatu: art 8 (era- ja perekonnaelu puutumatus) kaebus nr 13420/12, 15.05.2012

15.05.2012 tegi Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) otsuse kohtuasjas M.R ja L.R vs. Eesti (kaebus nr 13420/12), leides, et kaebus era- ja perekonnaelu austamise rikkumise peale (konventsiooni artikkel 8) on põhjendamatult ja tuleb tunnistada vastuvõetamatuks. Esialgse õiguskaitse kohaldamise võib lõpetada. Kuna EIK leidis, et kaebajate isikud ei kuulu avaldamisele, siis on otsuses kaebajaid nimetatud initsiaalidega.

Kaebuse esitas Eesti kodanikust ema enda (M.R) ja oma 30.06.2009 Milanos sündinud tütre (L.R) nimel. Pärast detsembris 2010 lapsega Eestisse reisimist ei pöördunud ema ega laps enam Itaaliasse tagasi, mistõttu esitas lapse Itaalia kodanikust isa Eestile Haagi lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooni alusel lapse tagastamise taotluse, mille Eesti kohtud rahuldasiid. Lapse ema pöördus seejärel EIKi.

15.05.2012 otsuses tõi EIK esmalt välja oma senise kohtupraktika Haagi lapseröövi konventsiooni rakendamise kohta ning hindas seejärel konkreetset Eesti-sisest kohtumenetlust. **EIK asus seisukohale, et Eesti kohtud on kohaldanud Haagi lapseröövi konventsiooni korrektelt.** EIK tõi muuhulgas välja, et asja on hinnanud kolme astme kohtud; esimese astme kohtus on toimunud istung; nii lapse ema kui isa on saanud esitada kohtutele kirjalikke selgitusi ja tõendeid; lapse olukorda on hinnanud eksperdid; arvesse on võetud perekonnasituatsiooni tervikuna; kaebajal oli edasikaebeõigus.

EIK rõhutas ka seda, et **Haagi lapseröövi konventsiooni alusel ei viida läbi lapse hooldusõiguse määramist, vaid üksnes lapse tagastamine riiki, kust teine vanem on lapse ebaseaduslikult ära viinud.** Seetõttu nimetatud konventsiooni alusel saavad selle riigi kohtud, kus tagastamist taotletakse, jätta lapse tagastamata üksnes siis, kui tagastamine võiks olla lapsele füüsiliselt või psühholoogiliselt ohtlik. Selliseid aluseid antud juhul Eesti kohtud ei tuvastanud ning **EIK nõustus Eesti kohtute järeldustega.**

Tegemist oli kohtuasjaga, kus EIK tegi 09.03.2012 Eesti suhtes üldse esmakordselt esialgse õiguskaitse määramise otsuse (kohustades riiki peatama lapse tagastamise täitemenetluse). Kuna kaebus tunnistati vastuvõetamatuks, **on 15.05.2012 otsuses märgitud, et esialgse õiguskaitse kohaldamise võib lõpetada.** Välisministeerium on sellest kohtutäiturit teavitanud.

Pikemalt:

Kaebuse esitas Eesti kodanikust ema enda (M.R) ja oma 30.06.2009 Milanos sündinud tütre (L.R) nimel. Pärast detsembris 2010 lapsega Eestisse reisimist ei pöördunud ema ega laps enam Itaaliasse tagasi, mistõttu esitas lapse Itaalia kodanikust isa Eestile Haagi lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooni alusel lapse tagastamise taotluse, mille Eesti kohtud rahuldasi. **Vastavalt Haagi lapseröövi konventsiooni artiklile 1 on konventsiooni eesmärgiks tagada osalisriiki õigusvastaselt viidud või osalisriigis kinni hoitava lapse viivitamatu tagasitoomine tema hariliku viibimiskoha riiki.**

Oma otsuses viitas EIK esmalt oma suurkoja 06.07.2010 otsusele asjas *Neulinger ja Shuruk vs. Šveits* (kaebus nr 41615/07), milles kohus on sedastanud üldpõhimõtted, kuidas Haagi lapseröövi konventsiooni ja inimõiguste konventsiooni koos tõlgendada. Üldjuhul tõusetub Haagi lapseröövi konventsiooniga seoses inimõiguste konventsiooni artikli 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) võimaliku rikkumise küsimus. **Ka käesolevas asjas puudutavad Eesti kohtute otsused, millega rahuldati isa taotlus tagastada laps Itaaliasse, kaebajate (ema ja tütre) artikliga 8 kaitstud õigusi.**

Siiski märkis EIK, et **asja on läbi vaadanud Eesti kolme astme kohtud ning põhistatud otsustest mingit meelevaldsust ei nähtu.** Kohus selgitas oma järeldust põhjalikult. EIK märkis, et **Eesti kohtud ei ole otsustanud lapse tagastamist automaatselt või mehhaaniliselt,** vaid maakohus on korraldatud istung; kohtumenetluse osalised on saanud esitada kirjalikke selgitusi ja tõendeid; maakohus ise määras lapse olukorra hindamiseks ekspertiisi; kaebajale oli riigi õigusabi korras määratud advokaat; samuti osales istungil kaebaja elukohajärgse kohaliku omavalitsuse esindaja; kaebajal oli apellatsiooni ja kassatsiooni esitamise õigus, mida ta ka kasutas. EIK rõhutas, et **samaaegselt järgisid Eesti kohtud kohustust viia Haagi konventsiooni alune menetlus läbi kiiresti ning et selles menetluses ei otsustata lapse hooldusõigust.**

EIK asus seisukohale, et **menetluses oli järgitud ka õiglast tasakaalu lapse huvide tuvastamise ja kogu perekonna olukorra hindamise vahel.** EIK tõi välja, et Haagi lapseröövi konventsiooni artikli 13 alusel võib lapse tagastamata jätta üksnes siis, kui lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil võib lapse asetada ebakindlasse olukorda. Kuigi lapse ema väitis, et lapse isa oli last seksuaalselt kuritarvitanud, ei olnud ükski ekspert seda kinnitanud, mistõttu nõustus EIK Eesti kohtute järeldusega, et selline oht ei ole tõendatud. EIK märkis ka seda, et vastavate asjaolude

hindamine on esmalt riigisiseste kohtute pädevuses, kellel on selles osas teatud hindamisruum. Antud juhul puudus mis tahes alus kahelda riigi kohtute järeldustes.

Mis puudutab lapse ema võimalikkust ka ise Itaaliasse tagasi pöörduda, kuna laps vajab mõlemaid vanemaid, siis leidis EIK, et kaebaja väited tema tagasipöördumise võimatuse kohta ei ole tõendatud. Lapse isa kinnituste, et ta tagab elukoha ja ülalpidamisvahendid Itaalias ka lapse emale, juriidilist siduvust ei saa EIK küll tuvastada. Mis aga puudutab ohtu, et kaebajale esitatakse Itaaliasse tagasipöördumisel kriminaalsüüdistus, siis märkis EIK, et Itaalia on samuti EIKi jurisdiktsioonile alluv riik, kellele kohaldub inimõiguste konventsioon ja selles sätestatud kohustused. Igal juhul **ei saa Eesti ametivõimud vastutada Itaalia kohtumenetluste** – ei kriminaalmenetluse ega tsiviilmenetluse, kus toimub hooldusõiguse määramine – **raames toimuda võivate rikkumiste eest.**

Eeltoodud põhjendustele toetudes asus EIK seisukohale, **et kaebus on selgelt põhjendamat** ning tuleb konventsiooni artikli 35 lõigete 3 ja 4 alusel **tunnistada vastuvõetamatuks**. Samal ajal märkis EIK, et esialgse õiguskaitse (09.03.2012 määratud kohustus mitte tagastada last EIK menetluse ajal Itaaliasse) kohaldamise vajadus on ära langenud.

Samsonnikov vs. Eesti – puudus rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 52178/10, 03.07.2012

Kohtuasjas Samsonnikov vs. Eesti leidis EIK, et kaebaja konventsiooni artikliga 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) tagatud õigusi ei ole rikutud.

Kaebaja on Vene Föderatsiooni kodanik, kelle elamisloa pikendamisest keelduti ja kes seejärel saadeti Eestist välja kolmeaastase sissesõidukeeluga, kuna ta oli korduvalt kriminaalkorras süüdi mõistetud. Elamisloa pikendamisest keeldumise ajal oli kaebaja kriminaalkorras süüdi mõistetud ka Rootsis ning Rootsi oli talle lisaks kehtestanud Schengenisse sissesõidukeelu. EIK viitas oma senises kohtupraktikas väljakujunenud kriteeriumitele ning hindas nende alusel kaebaja sidet Eesti ja Venemaaga, kaebaja toime pandud tegude raskust ja olemust, tema väljasaatmise mõjusid tema perekonnaelule ning asus seisukohale, et antud juhul oli väljasaatmine ja kolmeaastane sissesõidukeeld proportsionaalne. Sellise järeldusega ei nõustunud Jugoslaavia endise Makedoonia Vabariigi ja Aserbaidžani kohtunikud, kes esitasid ühise eriarvamuse.

Šuvalov vs. Eesti – puudus rikkumine: art 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 6 lg 2 (süütuse presumptsioon), kaebused nr 39820/08 ja 14942/09, 29.05.2012

Kohtuasjas Šuvalov vs. Eesti asus EIK seisukohale, et kaebaja konventsiooni artikli 6 lõikega 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja lõikega 2 (süütuse presumptsioon) tagatud õigusi ei ole rikutud.

Kaebuse esitas endine Harju Maakohtu kohtunik Ardi Šuvalov, kes oli mõistetud süüdi altkäemaksu võtmise eest. EIK asus seisukohale, et Šuvalovi asjas Riigiprokuratuuri poolt pressiteadete avaldamisega ning riigiprokuröri poolt ajakirjandusele avalduste tegemisega ei ole rikutud Šuvalovi suhtes süütuse presumptsiooni. Kaks kohtunikku (Horvaatia ja Kreeka kohtunikud) esitasid eriarvamuse, leides, et avaldatud pressiteated sisaldasid sõnastust, mis rikkus süütuse presumptsiooni.

Varem, 30. märtsil 2010 tehtud otsustuses, oli EIK juba tunnistanud vastuvõetamatuks suurema osa Šuvalovi kaebusi. Nimelt leidis EIK otsustuses (konventsiooni artikli 8 ning artikli 6 lõike 1 ja lõike 3 punkti d alusel), et Eesti kohtud ei olnud rikkunud kaebaja eraelu puutumatust kriminaalmenetluse kohta teabe avaldamisega; samuti leidis EIK otsustuses, et kaebajat ei õhutatud kuritegu toime panema, tema vahistamisel ja läbiotsimisel ei rikutud tema kui kohtuniku puutumatust ning tema taotletud tunnistajate istungile kutsumatajätmisega ei rikutud õiglast menetlust. Lisaks kinnitas EIK, et konventsioon ei taga isiku õigust nõuda õigusakti põhiseaduse vastaseks tunnistamist.

EIK Eesti lahendid 2011

Pavlova vs. Eesti – kokkuleppe kinnitamine, kaebus nr 21163, 31.01.2011

EIK kinnitas lahendiga asjas *Pavlova vs. Eesti* (kaebus nr 21163/10, 31.01.2011) kaebaja ja Eesti riigi vahel sõlmitud kokkuleppe. Kokkuleppe kohaselt maksab riik kaebajale 4000 eurot hüvitist, kuna tsiviilkohtumenetlus, milles kaebaja osales, kestis ebamõistlikult kaua. Sõbraliku kokkuleppe täitmisel loetakse kohtuasi lõplikult lahendatuks.

Menetluse käik kokkuvõtlikult:

Kaebuse esitas Eesti kodanik Valentina Pavlova, konventsiooni artikli 6 lõike 1 alusel tsiviilkohtumenetluse pikkuse peale. Kaebaja kaebas sama sätte alusel ka menetluse ja menetlustulemuse ebaõigluse peale ja konventsiooni 1. protokolli artikli 1 alusel riigisiseste kohtute suutmatuse peale kaitsta kaebaja omandiõigust. 30. novembril 2010 ja 5. jaanuaril 2011 sai inimõiguste kohus kätte poolte allkirjastatud avaldused sõbraliku kokkuleppe saavutamise kohta, mille kohaselt kaebaja nõustus loobuma mis tahes täiendavatest nõuetest Eesti riigi vastu, kui riik täidab kohustuse maksta kaebajale 4000 eurot ning lisaks kõik kaebajale kohaldatavad maksud.

Vt lahendi tõlget:

http://www.vm.ee/sites/default/files/Pavlova%20otsus_est.pdf

Valma vs. Eesti – kokkuleppe kinnitamine, kaebus nr 54462/08, 29.03.2011

EIK tegi 29.03.2011 otsuse asjas *Valma vs. Eesti*, millega kinnitas esiteks kaebaja ja Eesti riigi vahel sõlmitud kokkuleppe. Kokkuleppe kohaselt maksab riik kaebajale 4000 eurot hüvitist, kuna Tallinna Halduskohtu 08.01.1998 ja 08.06.1998 otsused, millega rahuldati kaebaja kaebused Tallinna linna haldusaktide peale, ei olnud Tallinna linna poolt kokkuleppe sõlmimise ajaks täidetud. Riik peab sõbraliku kokkuleppe täitma otsuse väljasaatmisest (05.04.2011) 3 kuu jooksul ning kokkuleppe täitmisel loetakse kohtuasi lõplikult lahendatuks.

Teiseks otsustas EIK, et muus osas tuleb kaebus (kaebused konventsiooni artiklite 6, 10, 13 ja esimese protokolli artikli 1 väidetava rikkumise peale) tunnistada vastuvõetamatuks, kuna need on selgelt põhjendamatud.

Tarkoev jt, Minini jt vs. Eesti – suurkoda otsustas jätta menetluse võtmata: artikkel 14 (diskrimineerimise keeld), protokoll 1 artikkel 1 (vara kaitse), kaebused nr 14480/08 ja 47916/08, 11.04.2011

11.04.2011 otsustas EIK suurkoja viieliikmeline paneel mitte võtta menetlusse 45 Vene erusõjaväelase taotlust vaadata EIK suurkojas (st 17-liikmelises kojas) uuesti läbi 04.11.2010 tehtud otsus (*Tarkoev jt; Minini jt*; kaebused nr 14480/08 ja 47916/08), milles leiti, et Eesti ei

ole kaebajaid diskrimineerinud ega rikkunud muid konventsiooniga tagatud õigusi. 11.04.2011 EIK suurkoja paneeli otsusega jõustus EIK 04.11.2010 otsus lõplikult.

04.11.2010 otsusest:

Kaebajad pöördusid EIK-sse, kuna leidsid, et neid on diskrimineeritud ning rikutud omandiõigust kui õigus pensionile. Kaebajate kaebus toetus asjaolule, et neile makstakse pensioni 1994. aastal sõlmitud „Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise kokkuleppe Vene Föderatsiooni relvajõudude pensionäride sotsiaalsete tagatiste küsimuses Eesti Vabariigi territooriumil“ (edaspidi *kokkulepe*) alusel. Kõik kaebajad väitsid, et nad on jäetud ilma pensionist ja et neid on diskrimineeritud, kuna üldiselt ei ole Eesti pensioni saamisel seatud tingimuseks, et isik ei saaks samaaegselt pensionit välisriigist, kuid nimetatud Kokkuleppe artikkel 5 seab neile sellise piirangu. Kaebuses toetusid kaebajad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 14 koosmõjus 1. protokolli artiklile 1.

EIK leidis 04.11.2011 tehtud otsuses, et kaebus on küll vastuvõetav, ent analüüsi tulemusena asus EIK seisukohale, et kaebajate õigusi ei ole rikutud. Kohus märkis, et diskrimineerimisest saab rääkida üksnes siis kui võrdseid ei ole koheldud võrdselt. Antud juhul olid kaebajad erisubjektid, kelle suhtes kehtisid erireeglid ja seega oli nende erinev kohtlemine õigustatud. Kohus rõhutas ka riikide suurt kaalutusõigust, kui kõne all on majandusliku või sotsiaalse strateegia üldised meetmed. Kohus nõustus Eesti selgitusega, et antud juhul tuleb arvesse võtta erilist ajaloolist konteksti, milles 1994. aasta kokkuleppe sõlmiti; samuti seda, et erusõjaväelased teadsid juba Eestisse jäämise otsuse tegemisel Eestis pensioni saamise tingimusi. Niisiis leidis kohus, et kaebajad ei ole võrreldavad ühegi teise pensionäridegrupiga Eestis ja seega ei riku nende suhtes kehtiv regulatsioon nende õigusi. Eesti ja Vene Föderatsiooni uue pensionileppe sõlmimise läbirääkimiste osas märkis EIK, et selliste läbirääkimiste pidamine ei muuda kehtivat regulatsiooni diskrimineerivaks. Muude kaebajate kaebuste osas tunnistas EIK kaebused vastuvõetamatuks.

Kaebajate varalise kahjunõue oli esitatud summas 5 318 669,28 krooni, mis hõlmas kaebajate väitel saamata jäänud Eesti pensioni. EIK jättis kahjunõude rahuldamata.

Vt lahendi tõlget:

http://www.vm.ee/sites/default/files/Tarkoev_otsus_EST.pdf

Metsaveer vs. Eesti (2) – vastuvõetamatu: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus 16343/07, 14.06.2011

14.06.2011 tegi EIK otsuse Ülari Metsaveere kaebuses, milles kaebaja leidis, et rikutud on õigust õiglasele kohtumenetlusele (art 6). Kaebaja viitas, et kuigi kohtumäärusega otsustati talle anda riigi õigusabi Riigikohtule kassatsiooni esitamiseks, talle määratud advokaat sellist kaebust ei esitanud, mistõttu jäi tema kaebeõigus teostamata.

Inimõiguste kohus tunnistas kaebuse tervikuna vastuvõetamatuks, nõustudes valitsusega, et kaebaja ei ole järginud konventsiooniga ette nähtud kohustust esitada kaebus EIK-le 6 kuu jooksul viimasest riigisisest otsusest. Kuigi kaebaja viitas Riigikohtu määrusele, mis oli tehtud vähem kui 6 kuud enne EIK poole pöördumist, selgitas EIK, et arvesse võetakse ainult selliseid riigisiseseid menetlusi, millel on edulootus. Kuna kaebaja oli esitanud Riigikohtule kaebuse, mille esitamiseks ei olnud õiguslikku alust, siis ei saanud EIK pöördumise tähtaeg hakata jooksmas kaebaja viidatud määruse kuupäevast.

S. vs. Eesti – rikkumine: art 5 (õigus isikuvabadusele ja –puudumatusele), kaebus nr 17779/08, 04.10.2011

04.10.2011 tegi EIK otsuse kohtuasjas S. vs. Eesti (kaebus nr 17779/08), milles tuvastas konventsiooni artikli 5 lõike 1 rikkumise (õigus isikuvabadusele ja –puudumatusele).

Kaebaja kaebas, et rikutud on konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkti e ja artikli 5 lõikeid 1 ja 4, kuna tema tahtevastane haiglaravi ei olnud kooskõlas seadusega ning kohtumenetlus tema asjas ei olnud õiglane. Valitsus vaidles kaebusele vastu.

EIK nõustus valitsusega selles, et psühhiaatrilise abi seaduse säte, mille alusel kaebaja paigutati kinnisesse asutusse, oli piisavalt selge. EIK nõustus ka sellega, et kaebaja puhul oli piisavalt tõendatud tema vastavus psühhiaatrilise abi seaduses sätestatud alustele, sh, et ta oli ohtlik endale või teistele.

Samas asus EIK seisukohale, et menetlus, mille raames kaebaja kinnisesse asutusse (sundravile) paigutati, ei vastanud ei riigisisesele seadusele (tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 534) ega konventsiooni artikli 5 lõikele 1. Nimelt tuleb isik, kelle kinnisesse asutusse paigutamist taotletakse, ära kuulata. Erakorraliselt, kui seda ei saa teha enne esialgse õiguskaitse rakendamise korras kinnisesse asutusse paigutamist, tuleb seda teha viivitamatult pärast paigutamist. Kuigi Riigikohus oli kaebaja asjas tuvastanud, et kaebaja ärakuulamine alles 15 päeva pärast paigutamist oli menetluslik rikkumine, ei pidanud Riigikohus seda asja üldise lahendamise seisukohast oluliseks. EIK ei nõustunud Riigikohtuga, leides, et selline viivitus tähendab kaebaja menetluslike õiguste rikkumist (olenemata sellest, et kaebaja tervislik seisund oli kohaselt kindlaks tehtud).

EIK määras kaebajale mittevaralise hüvitisena 5000 eurot (kaebaja nõudis 7000 eurot) ja kohtukulude katteks 2118,60 eurot.

Raudsepp vs. Eesti – puudus rikkumine: art 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), rikkumine: art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 54191/07, 08.11.2011

Kohtuasjas Raudsepp vs. Eesti tegi EIK 08.11.2011 otsuse, milles tuvastas, et rikutud ei ole konventsiooni **artikli 6 lõiget 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kuid rikuti artiklit 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile).**

Kaebaja leidis, et halduskohtumenetlus tema kohtuasjas oli ebamõistlikult pikk, kestes kokku ligi 6 aastat. EIK nõustus valitsusega, et kaebaja kaebust puudutav riigisisene kohtumenetlus oli tavapärasest keerulisem ning puudutas olulisi poliitilisi ja õiguslikke küsimusi (riigisisene kaebus oli seotud omandireformiga ja täpsemalt õigustatud subjektidega, kes olid väidetavalt lahkunud 1941. aastal Eestist Saksa riigiga sõlmitud lepingute alusel), mistõttu lahendini jõudmine võttis tavapärasest rohkem aega. EIK märkis, et teatud osas aitas kaebaja ise menetluse viibimisele kaasa. **EIK leidis, et artikli 6 lõiget 1 ei ole rikutud, kuna menetlus ei olnud ebamõistlikult pikk.**

EIK leidis aga, et kaebajal puudusid oma õiguste tagamiseks tõhusad õiguskaitsevahendid, kui menetlus oleks olnud ebamõistlikult pikk. EIK viitas otsuses küll alates 01.09.2011 jõustunud seadusemuudatustele, kuid märkis, et kaebajale ei oleks need meetmed kättesaadavad olnud. Mis puudutab kahju nõudmise võimalust, siis viitas EIK Riigikohtu üldkogu 22.03.2011 otsusele, millega tunnistati riigivastutuse seaduses ebamõistlikult pika menetlusega tekitatud kahju hüvitamise regulatsiooni puudumine

põhiseadusega vastuolus olevaks, kuid asus seisukohale, et kuna Eesti kohtutel võttis viidatud Riigikohtu üldkogu otsuseni jõudmine aega ligi 5 aastat, siis ei oleks see olnud tõhus riigisisene õiguskaitsevahend, mida kaebaja oleks pidanud kasutama. **Seega leidis EIK, et rikuti artiklit 13, kuna kaebaja kaebuse esitamise ajal ei olnud Eestis tõhusaid õiguskaitsevahendeid.**

EIK mõistis kaebajale **mittevaralise hüvitisena 800 eurot** (kaebaja nõudis 136 000 eurot varalise ja 13800 eurot mittevaralise kahju eest) ja **kohtukulude katteks 1000 eurot** (kaebaja taotles 10 208 euro hüvitamist).

Kersti Kaasik vs. Eesti – kohtuasja nimistust kustutamine, kaebus nr 38686/09, 15.11.2011

EIK otsustas 15.11.2011 Kersti Kaasiku kaebuses Eesti vastu lõpetada kohtuasja menetluse.

EIK otsustas kaebuse konventsiooni artikli 37 lõike 1 punkti a alusel kohtuasjade nimistust kustutada, kuna kaebaja jättis reageerimata valitsuse vastuväidetele, mille EIK talle vastamiseks edastas. Konventsiooni artikli 37 lõike 1 punkti a kohaselt võib EIK kaebuse kohtuasjade nimistust kustutada menetluse igas järgus, kui asjaolud viivad järeldusele, et kaebaja ei kavatse jääda kaebuse juurde ning kui ei esine muid aluseid, mis nõuaksid kaebuse läbivaatamise jätkamist.

Kersti Kaasik kaebas konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) alusel kohtumenetluse ebamõistliku pikkuse peale tema kriminaalasjas ning artikkel 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) alusel selle peale, et tal puudus tõhus riigisisene õiguskaitsevahend menetluse pikkuse vastu. Samuti sisaldas kaebus nõuet konventsiooni 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse) alusel seoses sellega, et hoolimata õigeksmõistmisest, ei hüvitatud talle tema kantud kohtukulud. Valitsus vaidles kaebusele vastu täies ulatuses.

PS! Erinevalt sisulistest kohtuotsustest ei avalda EIK oma kodulehel teateid muude otsuste (*decisions*) avaldamiskuupäevade kohta ning vastavad otsused saadetakse riikidele teadmiseks postiga. Sellise praktika tõttu, mida riigid on ka kritiseerinud, jõuavad vastuvõetamatuse otsused ja kohtuasjade nimistust kustutamise otsused riikideni hilinemisega.

Andreyev vs. Eesti – rikkumine: art 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus nr 48132/07, 22.11.2011

EIK otsustas 22.11.2011 kohtuasjas *Andreyev vs. Eesti*, et Eesti rikkus konventsiooni artikli 6 lõiget 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kuna kaebajal ei olnud juurdepääsu Riigikohtule.

Kaebajale oli kriminaalasjas määratud riigi õigusabi korras kaitsja. Vastavalt Eesti seadusandlusele saab isik esitada Riigikohtule kassatsiooni üksnes advokaadi vahendusel, ent kaebajale määratud advokaat ei esitanud kassatsiooni tähtaegselt. Hilinemisega esitatud kassatsiooni Riigikohus tagastas, leides, et kassatsiooni esitamise tähtaja ennistamiseks alust ei ole. Paar aastat hiljem anti kaebajale riigi õigusabi (teistkordse taotlemise järel) teistmisavalduse esitamiseks, kuna Eesti Advokatuuri aukohus tuvastas kaebajale riigi õigusabi korras määratud advokaadi tegevusetuses distsiplinaarsüüteo. Riigikohus ei võtnud teistmisavaldust menetlusse ning kaebaja süüdimõistmine jäi jõusse.

EIK asus seisukohale, et kuigi kaebajal oli võimalik esitada advokaadi tegevusele kaebus Eesti Advokatuuri aukohtule, siis ei ole see piisav, et tagada õigus õiglasele kohtumenetlusele. Nimelt ei ole Eesti õiguses alust, mis sätestaks advokaadi minetuse tagajärjed: nagu näiteks uue advokaadi määramine ja kaebuse tähtaja ennistamine või teistmisalusena tunnustamine. EIK leidis, et teistmine on erandlik menetlus ja seda ei saa lugeda tavapäraseks kriminaalmenetluseks ega õiguskaitsevahendiks, mis tulnuks ammendada. EIK arvestas ka seda, et kaebaja kohtuasjas ei võetud teistmisavaldust menetlusse, kuigi sisuliselt oli kaebaja suhtes tehtud kaks erineva resolutsiooniga kohtulahendit ning Riigikohus on teises kohtuasjas pidanud sellist olukorda õigusvastaseks.

Kokkuvõttes asus EIK seisukohale, et kaebaja jäeti ilma võimalusest pöörduda Riigikohtusse ja EIK luges seda artikli 6 lõike 1 rikkumiseks.

Muude artikli 6 lõike 1, artikli 6 lõike 2 ja artikli 6 lõike 3 alusel esitatud kaebuste suhtes leidis EIK, et nähtavaid rikkumisi ei ole ja need kaebused tuleb tunnistada selgelt vastuvõetamatuks.

Hüvitise osas nõustus EIK valitsusega, et varalise kahju nõue ei olnud põhjendatud, mõistes kaebajale mittevaralise kahjuna 1000 eurot.

Artikkel 2 – Õigus elule

M.S.S vs. Belgia ja Kreeka – rikkumine: art 3 (piinamise keeld), art 2 (õigus elule) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), Euroopa Liidu (EL) nn Dublini määruse (II) kohaldamine, kaebus nr 306969/09, 21.01.2011

21.01.2011 tegi EIK suurkoda otsuse kohtuasjas *M.S.S vs. Belgia ja Kreeka* (kaebus nr 306969/09), milles hindas EL nn Dublini määruse (II) kohaldamist.

Kaebaja oli Afganistani kodanik, kes lahkus Kabulist 2008. aastal. Reisides läbi Iraani ja Türgi, sisenes ta ELi läbi Kreeka ja liikus sealt edasi Belgiasse, kus esitas varjupaigataotluse. Belgia jättis taotluse läbi vaatamata ning saatis kaebaja, lähtudes Dublini määrusest (II), tagasi Kreekasse.

EL nõukogu 18. veebruari 2003. aasta määrusega (EÜ) nr 343/2003 (nn Dublini määrusega) määratakse kindlaks varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutav liikmesriik. Dublini määrusega on sätestatud põhimõtte, mille kohaselt saab välismaalase varjupaigataotluse sisuliselt läbi vaadata ainult ühes liikmesriigis. Kui selgub, et isik on juba mõnes teises riigis varjupaika taotlenud või on riiki jõudnud mõne teise EL liikmesriigi kaudu, siis saadetakse ta sinna tagasi ja menetlemise võtab üle sealne varjupaigamenetlusega tegelev ametiasutus.

Kaebaja leidis, et Belgia rikkus tema Kreekasse tagasisaatmisega konventsiooni artikleid 3 (piinamise keeld), 2 (õigus elule) ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kuna kinnipidamis- ja elutingimused Kreekas on alandavad ja ebainimlikud ning et tal ei ole Kreekas võimalik esitada kaebusi artiklite 2 ja 3 rikkumise peale.

Esmalt kohaldas EIK esialgset õiguskaitset, keelates Kreekal kaebaja väljasaatmise Afganistani EIK menetluse toimumise ajal (EIK kohtureeglite reegel 39).

Sisuliselt arutas kaebust EIK 17-liikmeline suurkoda, kes leidis esiteks, et **Kreeka** rikkus konventsiooni artikleid 3 ja 13 sellega, et kaebaja kinnipidamis- ja elutingimused Kreekas on inimväärikust alandavad; samuti sellega, et Kreekas varjupaiga taotlemise menetlus on puudulik. Edasi leidis EIK, et **Belgia** omakorda rikkus kaebaja Kreekasse tagasisaatmisega konventsiooni artikleid 3 ja 13, kuna kaebaja tagasisaatmisega pani ta kaebaja olukorda, kus viimane pidi taluma artikliga 3 vastuolus olevaid kinnipidamis- ja elutingimusi Kreekas ning kus kaebaja oli seatud Kreeka varjupaigataotlemise menetluse puudulikkusest tulenevatesse ohtudesse. Samuti leidis EIK, et ka Belgias puudus kaebajal tõhus õiguskaitsevahend artikliga 3 tagatud õiguste kaitseks.

EIK kinnitas, et saab aru EL piiririikidel olevast pagulastega seotud koormusest. EIK kinnitas, et artikkel 3 ei pane liikmesriikidele kohustust tagada varjupaigataotlejatele rahalist abi teatud elatustaseme tagamiseks. Samas leidis EIK, et **Kreekas** valitsevad tingimused sunnivad pagulasi olema äärmises vaesuses ja viletsuses ning hindas olukorda artikliga 3 vastuolus olevaks. Ka leidis EIK, et Kreekas toimunud varjupaigataotluse menetlus oli aeglane ja puudulik (sh infopuudus, tööjõupuudus, tõlkidepuudus) ning et pagulase staatuse saamise protsent jääb Kreekas alla 0,1%, samas kui keskmine edukusprotsent kuues sarnase olukorraga EL liikmesriigis on 36,2%.

Belgia osas leidis EIK, et Belgia ametivõimud pidid olema teadlikud Kreekas valitsevatest oludest. Kuigi EIK on 02.12.2008 asjas *K.R.S vs. Ühendkuningriik* kinnitanud, et Dublini määruse (II) alusel isiku Kreekasse saatmine ei riku konventsiooni, siis on hiljem mitmed rahvusvahelised organisatsioonid tuvastanud Kreekasse tagasisaatmise süsteemi probleemsuse. Niisiis oleks Belgia EIK arvates pidanud mitte üksnes eeldama, et Kreeka täidab konventsiooni nõudeid, vaid kontrollima, kuidas Kreeka tegelikult neid nõudeid täidab. Seda Belgia ei teinud ja seega rikkus Belgia EIK hinnangul konventsiooni artiklit 3.

EIK leidis ka seda, et Belgias ette nähtud kaebemenetlus (väljasaatmise peale) ei ole piisav. Välismaalaste apellatsioonikojal (*Aliens Appeals Board*) ei olnud EIK väitel piisavat pädevust kaebuse sisu uurimiseks ja kohase heastuse määramiseks, mistõttu ei pidanud EIK seda piisavaks ning tuvastas ka konventsiooni artikli 13 rikkumise.

Otsus on paljude EL riikide, sh Hollandi, Taani, Rootsi, Soome jt jaoks väga oluline, kuna need riigid rakendavad Dublini määrust igapäevaselt. EIK otsus seab Dublini määruse (II) täitmisele ja EL liikmesriikidele rangemad nõuded varjupaigataotlejate tagasisaatmisel riiki, mille kaudu isik ELi sisenes.

Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia – puudub rikkumine: art 2 (õigus elule), art 3 (piinamise keelamine), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 23458/02, 24.03.2011

EIK suurkoda tegi 24.03.2011 otsuse asjas *Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia*, mis puudutas kaebajate lähedase, Carlo Giuliani surma 2001. aastal Genovas toimunud G8 tippkohtumise kestel aset leidnud meelevahelduste ajal.

20.07.2001 toimunud sanktsioneeritud demonstratsiooni ajal puhkesid globaliseerumisvastaste aktivistide ja õiguskaitseorganite vahel kokkupõrked, mille käigus pidi grupp korrakaitsjaid (*carabinieri*) meelevaheldajate survele taanduma, jättes maha kaks sõidukit, millesse oli paigutatud vigastatud korrakaitsjad. Ühte nendest sõidukitest ründas rühm meelevaheldajaid, kellest mõned olid relvastatud raudkangide, kirveste, kivide ja muude vahenditega. Üks sõidukis viibinud vigastatud korrakaitsja haaras tulirelva ja, olles eelnevalt

teinud hoiatuslasu, tulistas ta sõidukist välja kaks lasku. Meelevaldaja Carlo Giuliani sai kuulist surmava lasu näkku. Algatati kriminaalmenetlus ja Itaalia kohtud leidsid, et surmav lask oli tehtud ilma tahtluseta tappa, sest tulistaja tahtlus oli suunatud enesekaitsele.

Kaebajad leidsid, et surma tekitamisega ja usaldusväärset uurimist läbiviimata rikkus riik konventsiooni artikleid 2 (õigus elule), 3 (piinamise keelamine), 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile).

06.02.2007 asjas otsuse teinud EIK koda leidis, et artiklit 2 oli rikutud uurimiskohustuse täitmatajätmise osas, st menetluslikust aspektist. Muus osas EIK rikkumist ei tuvastanud. Asja suurkojale edastamist palusid nii kaebajad kui Itaalia valitsus.

EIK suurkoda asus kojast erinevale seisukohale ning leidis, et artiklit 2 ei ole rikutud ka menetluslikust aspektist. EIK leidis muuhulgas, et sellises olukorras oli jõu kasutamine korrakaitsja poolt vajalik. EIK märkis, et kuigi kaebajad väitsid, et korrakaitsejad oleksid pidanud kasutama mittesurmavaid relvi (*non-lethal weapons*), siis konventsioonist ei tulene, et korrakaitsejad ei tohiks sellises olukorras kasutada surmavaid relvi (*lethal weapons*). EIK asus ka seisukohale, et Itaalia ei olnud rikkunud kohustust teha kõik endast olenev, et pakkuda rahutuste käigus vajalikku kaitset. Mis puudutas ohvri surma uurimist, siis ei tuvastanud EIK Itaalia esitatud materjalide põhjal rikkumist – EIK analüüsis, kas kaebajatel oli piisav juurdepääs uurimismenetlusele, kas menetlejad olid sõltumatud ja kas menetlus oli läbi viidud EIK poolt nõutud kiirusega ning leidis, et nõutud tagatised eksisteerisid.

Janowiec jt vs. Venemaa – vastuvõetavuse otsus: art 2 (õigus elule), art 3 (ebainimliku või alandava kohtlemise keeld), kaebused nr 55508/07 ja 29520/09, 15.07.2011

EIK tegi 15.07.2011 otsuse asjas *Janowiec jt vs. Venemaa* (kaebused nr 55508/07 ja 29520/09), millega võttis menetlusse kaks kaebust, mis puudutavad 1990-ndatel läbiviidud kriminaaluurimisi 12 poola mehe suhtes seoses Katõni veresaunaga endise Nõukogude Liidu territooriumil.

Janowieci jt kaebuse esitanud on 15 ohvri sugulased. 12 meest olid politsei- ja sõjaväe ohvitserid, sõjaväearst ja algkooli direktor, kes viidi Nõukogude Liidu laagritesse ja (eeldatavalt) tapeti ilma kohtumõistmiseta koos 21 000 muu isikuga aprillis ja mais 1940 Harkovis, Katõnis ja Tveris. Uurimisi alustati 1990. aastal. 12 mehe osas lõpetati uurimine, sest meeste surnukehasid ei olnud identifitseeritud uute uurimiste ajal, vaid osaliselt aastal 1943 ning osaliselt vastavalt dokumentatsioonile, mille kohaselt nad olid vangid. Kaebajate vaidlustamised ei olnud edukad.

EIK tunnistas kaebused vastuvõetavaks artikli 2 (õigus elule) alusel, mille kohaselt ei suutnud Vene võimud läbi viia adekvaatset ja tõhusat kriminaaluurimist, mis puudutas kaebajate sugulaste surma ja nende surma ümbritsenud asjaolusid. Ühtlasi liitis kohus asja sisulisse arutamisse küsimuse ajalisest kohtualluvusest, st kas EIK võib arutada selliste sündmuste uurimise kohasust, mis leidsid aset enne kui Venemaa oli ratifitseerinud konventsiooni.

Samuti pidas EIK vastuvõetavaks kaebuse, mille kohaselt oli Vene võimude reageerimine kaebajate palvetele ja taotlustele isikute väärkohtlemine artikli 3 kohaselt (ebainimliku või alandava kohtlemise keeld).

Khashuyeva vs. Venemaa – art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 2 (õigus elule), kaebus nr 25553/07, 19.07.2011

EIK tunnistas ühehäälselt 19.07.2011 otsuses *Khashuyeva vs. Venemaa Föderatsioon* (kaebus nr 25553/07), et on toimunud artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) rikkumine koostoimes artikliga 2 (õigus elule ja tõhusa menetluse puudumine).

Kaebaja Kameta Khashuyeva on Vene Föderatsiooni kodanik, kes elab Shalis, Tšetšeenias. Tema sõnul ta 11-aastane poeg - Mamed Bagalayev tapeti 01.08.2003, kui grupp Venemaa teenistujaid alustas tema naabrite ja tema maja pihta tulistamist. Venemaa Föderatsioon eitab Vene sõjaväe sekkumist poisi surma ja väidab, et vastutavaks võib olla seadusevastaselt organiseeritud relvastatud grupp. Riiklik juurdlus ei ole vaatamata mitmetele katsetele suutnud välja selgitada süüdlase, kes vastutab M. Bagalayevi surma eest. Kaebaja väidab, et tal ei ole olnud võimalust tutvuda asja materjalidega, sest riik ei ole suutnud veel surmas vastutava isiku kindlaks teha ja riik väidab, et dokumentide avalikustamine võib kahjustada menetlust.

Kohus on märkinud, et riik on küll võtnud samme kaebaja poja surma uurimiseks, kuid need ei ole olnud piisavad. Meetmed, mis viivad oluliste tulemusteni peavad olema vastuvõetud viivitamatult. Surnu õde ja vend kuulati esimest korda üle 2006 aastal. Kohus märgib, et Vene ametivõimud ei ole suutnud läbi viia tõhusat kriminaaljuurdlust, selleks et välja selgitada kaebaja poja surma põhjused.

Vastavalt art 41 Venemaa Föderatsioon on kohustatud maksma K. Khashuyevale mitterahalise kahju tekitamise eest 45 000 eurot.

Finogenov ja teised vs. Venemaa – rikkumine: art 2 (õigus elule), kaebused nr 18299/03 ja nr 27311/03, 20.12.2012

EIK otsustas kohtuasjas *Finogenov ja teised vs. Venemaa*, et Vene Föderatsioon (VF) rikkus artiklit 2 (õigus elule). Kohtuasjas esitasid kaebuse 64 nn Dubrovka teatri pantvangikriisis kannatanut.

EIK 7-liikmeline koda leidis ühehäälselt, et kuigi VF ei ole rikkunud konventsiooni artiklit 2 (õigus elule) sellega, et otsustas lahendada pantvangikriisi jõudu ja gaasi kasutades, rikkus VF artiklit 2 sellega, et (a) päästeoperatsioon ei olnud kohaselt ette kavandatud ja seda ei rakendatud kohaselt ning sellega, et (b) VF ei viinud pärast operatsiooni läbi kaebuste, milles viidati halvale planeerimisele ja pantvangidele vajaliku arstiabi puudumisele, asjakohast uurimist.

EIK märkis esmalt, et päästeoperatsiooni läbiviimine ei olnud spontaanne otsus. Siiski on selge, et ametivõimud ei olnud seda piisavalt ettevalmistanud. Puudusid kirjalikud tõendid, kust nähtuks, kuidas oli planeeritud isikute evakueerimine teatrist. Samuti puudusid juhised, kuidas erinevad päästeteenistused peaksid vahendama teavet kannatanute ja nende seisundi kohta. Kuigi ametivõimud olid korraldanud transpordi, ei olnud bussides piisavalt arstiabi osutajaid. Samuti puudus selge plaan, kuidas abivajajaid erinevate haiglate vahel jaotada ning bussijuhid ja kiirabi ei teadnud, kuhu kannatanuid viia. Lisaks jääb päästeoperatsiooni alguse (kell 05.30) ja massievakuaatsiooni alguse (07.05) vahel n-õ tühi aeg, millal midagi ei tehtud. See aeg oli paljude kannatanute jaoks elulise tähtsusega. Samas ei kasutatud seda aega isegi selleks, et informeerida päästetöötajaid gaasi kasutamisest. EIK asus seisukohale, et

konventsiooni artiklit 2 on rikutud, kuna päästeoperatsioon oli halvasti ette valmistatud ja läbiviidud.

Mis puudutab artiklist 2 tulenevat uurimiskohustust, siis leidis EIK, et päästeoperatsiooni uurimine oli ebapiisav. Esiteks ei avaldatud kunagi gaasi koostist, teiseks ei kuulatud üle ei päästeoperatsioonis osalenud isikuid ega tunnistajaid. Seega ei olnud ka EIKil teavet, millal ja kes tegi otsuse gaasi kasutada, kui palju aega oli ametivõimudel olukorra ja gaasi kõrvalmõjude hindamiseks, miks teisi päästeoperatsioonis osalevaid isikuid teavitati gaasi kasutamisest suure hilinemisega. EIK märkis ka seda, et uurimise läbiviinud isikud olid selgelt erapoolikud ning seetõttu ei olnud uurimine tõhus. Ka uurimiskohustuse osas tuvastas EIK artikli 2 rikkumise.

EIK mõistis kaebajatele ühiselt välja 1 254 000 eurot mittevaralise kahju hüvitiseks ning lisaks peab VF kaebajate kohtukulude eest maksma 30 000 eurot.

Artikkel 3 – Piinamise keelamine

M.S.S vs. Belgia ja Kreeka – rikkumine: art 3 (piinamise keeld), art 2 (õigus elule) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), Euroopa Liidu (EL) nn Dublini määruse (II) kohaldamine, kaebus nr 306969/09, 21.01.2011

21.01.2011 tegi EIK suurkoda otsuse kohtuasjas *M.S.S vs. Belgia ja Kreeka* (kaebus nr 306969/09), milles hindas EL nn Dublini määruse (II) kohaldamist.

Kaebaja oli Afganistani kodanik, kes lahkus Kabulist 2008. aastal. Reisides läbi Iraani ja Türgi, sisenes ta ELi läbi Kreeka ja liikus sealt edasi Belgiasse, kus esitas varjupaigataotluse. Belgia jättis taotluse läbi vaatamata ning saatis kaebaja, lähtudes Dublini määrusest (II), tagasi Kreekasse.

EL nõukogu 18. veebruari 2003. aasta määrusega (EÜ) nr 343/2003 (nn Dublini määrusega) määratakse kindlaks varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutav liikmesriik. Dublini määrusega on sätestatud põhimõte, mille kohaselt saab välismaalase varjupaigataotluse sisuliselt läbi vaadata ainult ühes liikmesriigis. Kui selgub, et isik on juba mõnes teises riigis varjupaika taotlenud või on riiki jõudnud mõne teise EL liikmesriigi kaudu, siis saadetakse ta sinna tagasi ja menetlemise võtab üle sealne varjupaigamenetlusega tegelev ametiasutus.

Kaebaja leidis, et Belgia rikkus tema Kreekasse tagasisaatmisega konventsiooni artikleid 3 (piinamise keeld), 2 (õigus elule) ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kuna kinnipidamis- ja elutingimused Kreekas on alandavad ja ebainimlikud ning et tal ei ole Kreekas võimalik esitada kaebusi artiklite 2 ja 3 rikkumise peale.

Esmalt kohaldas EIK esialgset õiguskaitset, keelates Kreekal kaebaja väljasaatmise Afganistani EIK menetluse toimumise ajal (EIK kohtureeglite reegel 39).

Sisuliselt arutas kaebust EIK 17-liikmeline suurkoda, kes leidis esiteks, et **Kreeka** rikkus konventsiooni artikleid 3 ja 13 sellega, et kaebaja kinnipidamis- ja elutingimused Kreekas on inimväärikust alandavad; samuti sellega, et Kreekas varjupaiga taotlemise menetlus on puudulik. Edasi leidis EIK, et **Belgia** omakorda rikkus kaebaja Kreekasse tagasisaatmisega konventsiooni artikleid 3 ja 13, kuna kaebaja tagasisaatmisega pani ta kaebaja olukorda, kus viimane pidi taluma artikliga 3 vastuolus olevaid kinnipidamis- ja elutingimusi Kreekas ning kus kaebaja oli seatud Kreeka varjupaigataotlemise menetluse puudulikkusest tulenevatesse

ohtudesse. Samuti leidis EIK, et ka Belgias puudus kaebajal tõhus õiguskaitsevahend artikliga 3 tagatud õiguste kaitseks.

EIK kinnitas, et saab aru EL piiririikidel olevast pagulastega seotud koormusest. EIK kinnitas, et artikkel 3 ei pane liikmesriikidele kohustust tagada varjupaigataotlejatele rahalist abi teatud elatustaseme tagamiseks. Samas leidis EIK, et **Kreekas** valitsevad tingimused sunnivad pagulasi olema äärmises vaesuses ja viletsuses ning hindas olukorda artikliga 3 vastuolus olevaks. Ka leidis EIK, et Kreekas toimunud varjupaigataotluse menetlus oli aeglane ja puudulik (sh infopuudus, tööjõupuudus, tõlkidepuudus) ning et pagulase staatuse saamise protsent jääb Kreekas alla 0,1%, samas kui keskmine edukusprotsent kuues sarnase olukorraga EL liikmesriigis on 36,2%.

Belgia osas leidis EIK, et Belgia ametivõimud pidid olema teadlikud Kreekas valitsevatest oludest. Kuigi EIK on 02.12.2008 asjas *K.R.S vs. Ühendkuningriik* kinnitanud, et Dublini määruse (II) alusel isiku Kreekasse saatmine ei riku konventsiooni, siis on hiljem mitmed rahvusvahelised organisatsioonid tuvastanud Kreekasse tagasisaatmise süsteemi probleemsuse. Niisiis oleks Belgia EIK arvates pidanud mitte üksnes eeldama, et Kreeka täidab konventsiooni nõudeid, vaid kontrollima, kuidas Kreeka tegelikult neid nõudeid täidab. Seda Belgia ei teinud ja seega rikkus Belgia EIK hinnangul konventsiooni artiklit 3.

EIK leidis ka seda, et Belgias ette nähtud kaebemenetlus (väljasaatmise peale) ei ole piisav. Välismaalaste apellatsioonikojal (*Aliens Appeals Board*) ei olnud EIK väitel piisavat pädevust kaebuse sisu uurimiseks ja kohase heastuse määramiseks, mistõttu ei pidanud EIK seda piisavaks ning tuvastas ka konventsiooni artikli 13 rikkumise.

Otsus on paljude EL riikide, sh Hollandi, Taani, Rootsi, Soome jt jaoks väga oluline, kuna need riigid rakendavad Dublini määrust igapäevaselt. EIK otsus seab Dublini määruse (II) täitmisele ja EL liikmesriikidele rangemad nõuded varjupaigataotlejate tagasisaatmisel riiki, mille kaudu isik ELi siseneks.

Elefteriadis vs. Rumeenia – rikkumine: art 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld), kaebus nr 38427/05, 25.01.2011

25.01.2011 tegi EIK otsuse asjas *Elefteriadis vs. Rumeenia* (kaebus nr 38427/05), milles tuvastas konventsiooni artikli 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld) rikkumise. **Rikkumine seisnes selles, et kaebaja pidi nii vangistuses olles, vangla ja kohtu vahel transportimisel kui ka kohtu ootesaalides taluma kaasvangide suitsetamist.**

Kaebaja oli eluaegne kinnipeetav, kes aastatel 1994 – 2000 ja veebruar 2005 - november 2005 jagas kongi isikutega, kes suitsetasid. Samuti transporditi kaebajat mitmel korral vangla ja kohtute vahet, kusjuures transpordivahendites ei olnud ventilatsiooni ning nii teekonnal kui kohtute ooteruumides oli suitsetamine lubatud, mistõttu oli kaebaja sunnitud taluma suitsetamist.

2008. aastal diagnoositi kaebajal teise astme krooniline hingamisteedid sulgev haigus (*chronic obstructive bronchopneumopathy*). 2009. aastal viidi kaebaja üle üksikkongi. Rumeenia kohtud leidsid, et rikkumist ei olnud, kuna kaebealusel perioodil ei olnud kaebajat võimalik teise kongi üle viia.

EIK märkis esiteks, et kaebus 1994 – 2000 toimunud rikkumiste kohta on esitatud kaebetähtaega rikkudes ja tuleb seetõttu tunnistada vastuvõetamatuks. **Edasi rõhutas EIK, et vangla ülerahvastatus ei vabasta riiki kohustusest tagada vangidele tervisenõuetele**

vastavad vangistustingimused. EIK leidis, et kuigi kõik kaebaja väited ei olnud tõendatud, oli selge, et 2005. aastal, samuti kohtu ootesaalides pidi ta viibima koos suitsetajatega. Asjaolude kogumis leidis EIK, et kaebaja suhtes oli rikutud konventsiooni artiklit 3 ning mõistis kaebajale mittevahalise kahju hüvitamiseks 4000 eurot.

Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia – puudub rikkumine: art 2 (õigus elule), art 3 (piinamise keelamine), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 23458/02, 24.03.2011

EIK suurkoda tegi 24.03.2011 otsuse asjas *Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia*, mis puudutas kaebajate lähedase, Carlo Giuliani surma 2001. aastal Genovas toimunud G8 tippkohtumise kestel aset leidnud meelevahelduste ajal.

20.07.2001 toimunud sanktsioneeritud demonstratsiooni ajal puhkesid globaliseerumisvastaste aktivistide ja õiguskaitseorganite vahel kokkupõrked, mille käigus pidi grupp korrakaitsejaid (*carabinieri*) meelevaheldajate survele taanduma, jättes maha kaks sõidukit, millesse oli paigutatud vigastatud korrakaitsejad. Ühte nendest sõidukitest ründas rühm meelevaheldajaid, kellest mõned olid relvastatud raudkangide, kirveste, kivide ja muude vahenditega. Üks sõidukis viibinud vigastatud korrakaitseja haaras tulirelva ja, olles eelnevalt teinud hoiatuslasu, tulistas ta sõidukist välja kaks lasku. Meelevaheldaja Carlo Giuliani sai kuulist surmava lasu näkku. Algatati kriminaalmenetlus ja Itaalia kohtud leidsid, et surmav lask oli tehtud ilma tahtluseta tappa, sest tulistaja tahtlus oli suunatud enesekaitsele.

Kaebajad leidsid, et surma tekitamisega ja usaldusväärset uurimist läbiviimata rikkus riik konventsiooni artikleid 2 (õigus elule), 3 (piinamise keelamine), 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile).

06.02.2007 asjas otsuse teinud EIK koda leidis, et artiklit 2 oli rikutud uurimiskohustuse täitmatajätmise osas, st menetluslikust aspektist. Muus osas EIK rikkumist ei tuvastanud. Asja suurkojale edastamist palusid nii kaebajad kui Itaalia valitsus.

EIK suurkoda asus kojast erinevale seisukohale ning leidis, et artiklit 2 ei ole rikutud ka menetluslikust aspektist. EIK leidis muuhulgas, et sellises olukorras oli jõu kasutamine korrakaitseja poolt vajalik. EIK märkis, et kuigi kaebajad väitsid, et korrakaitsejad oleksid pidanud kasutama mittesurmavaid relvi (*non-lethal weapons*), siis konventsioonist ei tulene, et korrakaitsejad ei tohiks sellises olukorras kasutada surmavaid relvi (*lethal weapons*). EIK asus ka seisukohale, et Itaalia ei olnud rikkunud kohustust teha kõik endast olenev, et pakkuda rahutuste käigus vajalikku kaitset. Mis puudutas ohvri surma uurimist, siis ei tuvastanud EIK Itaalia esitatud materjalide põhjal rikkumist – EIK analüüsis, kas kaebajatel oli piisav juurdepääs uurimismenetlusele, kas menetlejad olid sõltumatud ja kas menetlus oli läbi viidud EIK poolt nõutud kiirusega ning leidis, et nõutud tagatised eksisteerisid.

Güler ja Öngel vs. Türgi – rikkumine: art 3 (piinamise keeld), kaebused nr 29612/05 ja nr 30668/05, 04.10.2011

EIK leidis 4. oktoobril 2011 otsuses kohtuasjas *Güler ja Öngel vs. Türgi* (kaebused nr 29612/05 ja nr 30668/05), et Türgi on konventsiooni artiklit 3 (piinamise keeld).

29. juunil 2004 võtsid kaebajad osa protestist Istanbulis toimuva NATO tippkohtumise vastu. Olles ära kuulunud meediale tehtud teadaande, hakkasid protestijad laiali minema. Väiksem grupp protestijaid ründas kivide ja kaigastega politseid, kes seejärel kasutas grupi laiali ajamiseks pisargaasi ja kumminuiasid.

Kaebajad, kes vahejuhtumi käigus vahistati, väitsid, et politsei oli neid jõhkralt peksnud. Protestile järgneval päeval vaatas arst mõlemad kaebajad üle (meditsiinilises aruandes kirjeldati muljumishaavu). Arst lubas kaebajad koju ning tunnistas nad seitsmeks päevaks töövõimetuks.

EIK leidis esmalt, et meditsiiniline aruanne tõendas, et meeste vigastused olid tekkinud politsei tegevuse tagajärjel. Edasi märkis EIK, et ka Türgi kohtud olid jõudnud järeldusele, et kaebajad ei olnud politseid rünnanud protestijate seas, vaid nende seas, kes hakkasid ise laiali minema. EIK tõi esile, et Türgi ei olnud selgitanud, kas politsei sekkumine oli reguleeritud või organiseeritud selliselt, et protestijatele võimalikult vähe vigastusi tekitada. Eelnimetatud põhjustel leidis EIK, et kuigi väike grupp protestijaid oli politseid rünnanud, ei olnud õigustatud jõu kasutamine kaebajate vastu, kes ei kuulunud ründajate hulka. Sellest tulenevalt olid kaebajate vigastused tekitatud ebainimliku ja alandava kohtlemise tagajärjel, rikkudes konventsiooni artiklit 3.

EIK mõistis kummalegi kaebajale mittevaralise kahjuna 9000 eurot ja nende mõlema ühiste kohtukulude katteks 3000 eurot.

Janowiec jt vs. Venemaa – vastuvõetavuse otsus: art 2 (õigus elule), art 3 (ebainimliku või alandava kohtlemise keeld), kaebused nr 55508/07 ja 29520/09, 15.07.2011

EIK tegi 15.07.2011 otsuse asjas *Janowiec jt vs. Venemaa* (kaebused nr 55508/07 ja 29520/09), millega võttis menetlusse kaks kaebust, mis puudutavad 1990-ndatel läbiviidud kriminaaluurimisi 12 poola mehe suhtes seoses Katõni veresaunaga endise Nõukogude Liidu territooriumil.

Janowieci jt kaebuse esitanud on 15 ohvri sugulased. 12 meest olid politsei- ja sõjaväe ohvitserid, sõjaväearst ja algkooli direktor, kes viidi Nõukogude Liidu laagritesse ja (eeldatavalt) tapeti ilma kohtumõistmiseta koos 21 000 muu isikuga aprillis ja mais 1940 Harkovis, Katõnis ja Tveris. Uurimisi alustati 1990. aastal. 12 mehe osas lõpetati uurimine, sest meeste surnukehasid ei olnud identifitseeritud uute uurimiste ajal, vaid osaliselt aastal 1943 ning osaliselt vastavalt dokumentatsioonile, mille kohaselt nad olid vangid. Kaebajate vaidlustamised ei olnud edukad.

EIK tunnistas kaebused vastuvõetavaks artikli 2 (õigus elule) alusel, mille kohaselt ei suutnud Vene võimud läbi viia adekvaatset ja tõhusat kriminaaluurimist, mis puudutas kaebajate sugulaste surma ja nende surma ümbritsenud asjaolusid. Ühtlasi liitis kohus asja sisulisse arutamisse küsimuse ajalisest kohtualluvusest, st kas EIK võib arutada selliste sündmuste uurimise kohasust, mis leidsid aset enne kui Venemaa oli ratifitseerinud konventsiooni. Samuti pidas EIK vastuvõetavaks kaebuse, mille kohaselt oli Vene võimude reageerimine kaebajate palvetele ja taotlustele isikute väärkohtlemine artikli 3 kohaselt (ebainimliku või alandava kohtlemise keeld).

Ianos vs. Rumeenia – rikkumine: art 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld), art 6 (õigus õiglasele kohtulikule arutamisele), kaebus nr 8258/05, 12.07.2011

EIK tegi 12.07.2011 otsuse asjas *Ianos vs. Rumeenia* (kaebus nr 8258/05), milles leidis ühehäälselt, et on rikutud inimõiguste konventsiooni artiklit 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld) ja artiklit 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtulikule arutamisele).

Väidetavalt tarvitasid Rumeenia politseinikud kaebaja suhtes vägivalda tema kinnipidamisel seoses kahtlustusega kuriteo toimepanemises. Kinnipidamisel aset leidnud vägivallaaktide tõttu eemaldati kaebajal operatsiooniga põrn. Arsti sõnul võis vigastuse põhjustajaks olla üks politseinikest. Esialgses kohtumenetluses mõisteti politseinik süüdi kaebaja löömisel, kaebajale mõisteti hüvitiseks 2600 eurot.

Jõustunud kohtuotsuse erakorralise vaidlustamise (*extraordinary appeal, recurs in anulare*, st otsuse tühistamise taotlus) tulemusel politseinikku süüdi mõistev otsus tühistati. Viidi läbi uus uurimine, mille tulemusel mõisteti politseinik õigeks.

EIK leidis, et Rumeenia polnud kaalunud kõike asjassepuutuvaid huve asja uuesti avades. Uue menetluse algatamine polnud seotud uute asjaolude või menetluse oluliste puudustega. EIK märkis, et uurimise ebatäielikkust või ühepoolsust ei saa iseenesest pidada oluliseks puuduseks. Prokuröri mittenoostumine esimese astme kohtu arvamusega, et politseinik oli kaebajat rünnanud, ei ole piisav alus lõpliku otsuse erakorraliseks vaidlustamiseks. Seega rikuti artikli 6 lõiget 1.

EIK leidis, et lõpliku riigisisese kohtuotsuse tühistamisega on rikutud konventsioonist tulenevaid õiguslikke tagatisi. EIK sedastas, et kaebaja vigastuse oli põhjustanud väärkohtlemine. EIK märkis, et Rumeenia valitsus rikkus artiklit 3, sest ei tuvastanud piisaval määral, et kaebaja vigastused ei olnud põhjustatud muul viisil kui politseiniku ründe tagajärjel.

EIK mõistis Rumeenialt kaebaja kasuks mittevaralise kahju hüvitamiseks 21 000 eurot.

Ahorugeze vs. Rootsi –puudus rikkumine: art 3 (piinamise keeld), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus nr 37075/09, 27.10.2011

Kohtuasjas *Ahorugeze vs. Rootsi* tegi EIK 27.10.2011 otsuse, kus asus seisukohale, et Rootsi ei riku inimõiguste konventsiooni artiklit 3 (piinamise keeld) ega 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) genotsiidis kahtlustatava isiku väljaandmisel Rwandale.

Kaebaja oli hutu päritolu Rwanda kodanik, kes vahistati Rootsis 2008. juulis rahvusvahelise vahistamismääruse alusel, kuna teda süüdistati Rwanda genotsiidis. Augustis 2008 esitas Rwanda prokuratuur ametliku avalduse kaebaja väljaandmiseks ja Rootsi rahuldaski selle juulis 2009. EIK-s väitis kaebaja, et tema väljaandmine Rwandale tooks kaasa tema piinamise ja väärkohtlemise Rwanda ametivõimude poolt. Lisaks väitis ta, et Rwandas ei ole talle võimalik teha südameoperatsiooni ning tema hutu päritolu tõttu on oht, et teda hakatakse taga kiusama.

Konventsiooni artikli 3 (piinamise keeld) väidetava rikkumise osas leidis EIK, et kuigi kaebajale oli varem tehtud südameoperatsioon, ei olnud põhjust arvata, et ta vajab seda ka tulevikus. Hutu päritolu osas aga puudusid tõendid, et hutu päritolu isikuid Rwandas üldiselt väärkoheldakse või taga kiusatakse. Lisaks oli tehtud kindlaks, et Rwanda vanglate tingimused on rahuldavad ega riku inimõigusi. Seega puudus alus arvata, et kaebaja väljaandmise tagajärjeks võiks olla tema väärkohtlemine või piinamine konventsiooni artikli 3 mõistes.

EIK tõdes, et aastatel 2008 ja 2009 keeldusid Rwanda Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja mitmed teised riigid saatmast genotsiidis kahtlustatavaid Rwandasse, kuna oli kahtlus, et neile ei pruugi olla tagatud aus kohtumenetlus. Sellest ajast alates on aga Rwanda seadusandlust ja kohtupraktikat muudetud. Puudus alus arvata, et kaebaja ei saaks kutsuda tunnistajaid või et

talle ei tagataks kaitset. Samuti oli kinnitust leidnud Rwanda kohtute erapooletus. EIK toetus otsuse tegemisel ka asjaolule, et 2011. aastal andis Rwanda Rahvusvaheline Kriminaalkohus Rwandale välja teise genotsiidis kahtlustatava isiku, leides, et varasemad kahtlused ausa kohtumenetluse läbiviimise osas ei ole enam õigustatud. EIK leidis, et Ahorugeze väljaandmine Rwandale ei riku tema õigust ausale kohtumenetlusele konventsiooni artikli 6 mõistes. Siiski keelas EIK Rootsil kaebaja väljaandmise enne otsuse jõustumist.

V.C. vs. Slovakkia – rikkumine: art 3 (piinamise keeld) ja art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 18968/07, 08.11.2011

Kohtuasjas *V.C. vs. Slovakkia* leidis EIK 08.11.2011, et Slovakkia rikkus konventsiooni artiklit 3 (piinamise keeld) ja artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele). Kaebus puudutas romi naist, kes steriliseeriti ilma teda steriliseerimise protseduuri olemusest ja tagajärgedest informeerimata. EIK käsitleb steriliseerimise problemaatikat oma otsuses esmakordselt.

23.08.2000 steriliseeriti kaebaja Slovakkias Prešovi haiglas vahetult pärast sünnitust. Kaebajalt küsiti sünnituse viimases järgus, kas ta kavatseb veel lapsi saada ja teda teavitati, et juhul kui kavatseb, peab ta arvestama, et kolmanda lapse sünd toob kaasa kas ema või lapse surma. Hirimununa ja valude käes vaeveldes andis ta nõusoleku enda steriliseerimiseks. Samas ei mõistnud ta, mida steriliseerimine tähendas, sest talle ei selgitatud protseduuri olemust, selle tagajärgi ega ka protseduuri pöördumatut mõju. Alternatiivsete meetodite osas teda ei nõustatud. Lisaks väitis kaebaja, et steriliseerimise põhjuseks oli tema päritolu (romi). Kaebuses viidati mitmetele publikatsioonidele, mis kinnitasid romide sunniviisilist steriliseerimist Tšehhoslovakkias 1970. aastatel eesmärgiga väidetavalt kontrollida romide rahvaarvu. Lisaks väitis kaebaja, et pärast steriliseerimist on ta kannatanud mitmete tõsiste meditsiiniliste ja psühholoogiliste probleemide all; alates 2008. aastast on ta käinud psühhiaatri juures, tema kogukond on ta välja heitnud ja viljatuse tõttu lahutas temast ta abikaasa.

EIK tõdes, et steriliseerimine kujutab endast tõsist sekkumist inimese reproduktiivtervisesse ja omab mõju inimese füüsilisele ning vaimsele heaolule emotsionaalse seisundi, spirituaalse ja perekonnaelu kaudu. Seepärast nõuab steriliseerimine isiku teadvat nõusolekut. Kaebajat aga ei informeeritud piisavalt tema tervislikust olukorrast, pakutava steriliseerimise olemusest ega võimalikest alternatiividest. Patsienti õhutati steriliseerimiseks nõusolekut andma olukorras, kus isik oli just sünnitanud, ta oli emotsionaalne ja hirmunud. Lisaks puudus kohene vajadus patsiendi reproduktiivtervisesse sekkuda, arvestades, et risk tervisele oleks kaasnenud alles tulevikus aset leidva rasestumisega. Steriliseerimist ei peeta tavaliselt elupäästvaks operatsiooniks. Haiglapersonal ei arvestanud patsiendi õigusega vabale valikule ning seksus liigselt kaebaja õigusesse vabale eneseteostusele. Seega rikkus steriliseerimine konventsiooni artiklit 3 ja artiklit 8.

EIK ei nõustunud kaebajaga selles, et rikutud on konventsiooni artiklit 13 (õigus tõhusale menetlusele enda kaitseks), artiklit 12 (õigus abielluda) ja artiklit 14 (diskrimineerimise keelamine). Kaebaja kaebust oli arutatud riigisisestes kohtutes ning tal oli olemas võimalus esitada ka kriminaalsüüdistus, kuid seda võimalust ta ei kasutanud. Rikkumist abieluõiguse osas ei pidanud EIK vajalikuks arutada, kuna oli juba leitud, et rikuti kaebaja õigust perekonnaelu austamisele. Lisaks ei pidanud EIK vajalikuks arutada kaebust diskrimineerimise kohta, sest see oli piisavalt tõendamata.

Artikli 41 (õiglane hüvitus) alusel kohustati Slovakkia hüvitama kaebajale 31 000 eurot mittevaralise kahjuna ja 12 000 eurot kohtukulude eest.

Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa – rikkumine: art 3 (piinamise keelamine), art 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusse), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 8 (õigus era-ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 23687/05, 15.11.2011

EIK tuvastas 15.11.2011 asjas *Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa* Venemaa-poolsed rasked inimõiguste rikkumised.

Kaebused puudutasid kaebajate jätkuvat kinnipidamist tunnustamata riigis Moldova Transnistria Vabariik. Kaebajaid kahtlustati terrorirünnakutes 1991 – 1992 aasta Transnistria sõjalises konfliktis, kuid juba 08.07.2004. aastal oli EIK suurkoda oma otsuses *Ilascu jt vs. Moldova ja Venemaa* (kaebus nr 48787/99) teinud Moldovale ja Venemaale ettekirjutuse isikute viivitamata vabastamiseks.

EIK 2004. aasta otsusest hoolimata vabastati kaebajad alles 2007. aasta juunis. Kõnealune kaebus puudutabki kaebajatest Moldova kodanike kinnipidamist ja piiranguid perekonnaga suhtlemisel pärast 2004. aastat. Kaebajad leidsid, et neid peeti kinni ebaseaduslikult, nende kinnipidamistingimused olid ebainimlikud ja nende õigust perekonnaelule rikuti oluliselt.

Moldova osas EIK rikkumist ei tuvastanud, sest Moldova võimud olid omalt poolt teinud kõik, et isikud vabastada. EIK aktsepteeris Moldova vastuväidet, et Moldoval puudus kõnealusel ajal tõhusa kontrolli võimalus kõnealuse territooriumi üle.

Venemaa suhtes leidis EIK, et kuna Venemaa ei olnud omalt poolt astunud samme kaebajate vabastamiseks ning oli teinud vähemalt aastani 2007 koostööd separatistide režiimiga, siis kuulusid kinnipeetavad nende jurisdiktsiooni alla. Tuvastati konventsiooni rikkumine järgnevate artiklite osas:

- Artikkel 3 (piinamise keelamine),
- Artikkel 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusse),
- Artikkel 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile),
- Artikkel 8 (õigus era-ja perekonnaelu austamisele).

Lisaks märkis kohus, et eriti raskesti on Venemaa rikkunud konventsiooni artikleid 3 ja 5, eirates EIK 2004. aasta ettekirjutust kaebajate vangistusest vabastamise kohta.

EIK mõistis Andrei Ivantocile ja Tudor Popale kummalegi 60 000 eurot varalise ja mittevaralise kahju hüvitamiseks. Eudochia Ivantocile ja Victor Petrovile vastavalt 20 000 eurot. Vene Föderatsiooni esindav kohtunik esitas otsusele eriarvamuse.

Al Hanchi vs. Bosnia ja Hertsegoviina – puudus rikkumine: art 3 (piinamise keelamine), kaebus nr 48205/09, 15.11.2011

EIK otsustas 15.11.2011 asjas *Al Hanchi vs. Bosnia ja Hertsegoviina*, et Bosnia ja Hertsegoviina ei riku inimõiguste konventsiooni artiklit 3 (piinamise keelamine), kui saadab Tuneesia kodanikust mudžaheedi Tuneesiasse.

Kaebaja Ammar Al Hanchi on Tuneesia kodanik, kes saabus Bosniasse ja Hertsegoviinasse 1992 – 1995. aasta sõja käigus, et liituda välismaalastest mudžaheedidega. Endise Jugoslaavia

Rahvusvaheline Kriminaaltribunal kirjeldab vastavat fenomeni religioosse liikumisena, kus välismaalastest moslemid läksid Bosniasse ja Hertsegoviinasse, et aidata oma moslemitest vendi võitluses Serbia agressorite vastu, levitades samal ajal enda uskumusi. Enamasti saabusid mudžaheedid Põhja-Aafrikast, Lähis-Idast ja Kesk-Aasiast.

1995. aastal omandas kaebaja võltsitud kohtuotsuse alusel isikuttõendava dokumendi. Tegelikult anti selle kohtuotsusega kodakondsus kellelegi teisele. 1997. aastal abiellus ta Bosnia ja Hertsegoviina kodanikuga ja neil sündis kaks poega. Aprillis 2009 avastati, et kaebaja on illegaal ja ta paigutati Sarajevo väljasaatmiskeskusesse. Mais 2009 otsustati, et Al Hanchi kujutab endast ohtu rahvuslikule julgeolekule, pärast mida tehti korraldus tema väljasaatmiseks ja keelati riiki sisenemine viieks aastaks.

Juulis 2009 taotles Al Hanchi asüüli väites, et kahtlustatuna terrorismis ootab teda Tuneesias ees väärkohtlemine. Tema taotlus jäeti rahuldamata ning talle esitati lahkumisettekirjutus. Kaebaja esitas koheselt kaebuse EIK-i. Ajutise meetmena peatati väljasaatmine kuni edasiste kohtupoolsete korraldusteni. Lisaks EIK-le kaebuse esitamisele, esitas Al Hanchi kaebuse Bosnia ja Hertsegoviina konstitutsioonikohtusse, kus menetlus veel kestab.

Toetudes konventsiooni artiklile 3, väitis kaebaja EIK-is, et tema väljasaatmisele järgneks tema väärkohtlemine Tuneesia võimude poolt. Konventsiooni artikli 5 lõike 1 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusse), artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtulikule arutamisele) ja artikkel 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) alusel leidis kaebaja, et tema väljasaatmisele eelnev kinnipidamine oli olnud ebaseaduslik ja et väljasaatmine ja riiki sisenemise keeld rikuks tema õigust era- ja perekonnaelule.

EIK asus aga seisukohale, et Tuneesia on teinud samme demokraatliku ühiskonnakorralduse saavutamise ja inimõiguste kaitse tagamise suunas. Kuigi endiselt leidub kaebusi, kus väidetakse, et Tuneesia on rikkunud inimõigusi, on need juhuslikud ja puuduvad tõendid islamiusuliste süstemaatilise tagakiusamise kohta. EIK viitas ka erinevatele ÜRO konventsioonidele, millega Tuneesia ühinenud on. Seega leidis EIK, et kaebaja väljasaatmine ei rikuks konventsiooni artiklit 3. Ülejäänud kaebused jättis EIK läbi vaatamata, kinnitades muuhulgas, et need kaebused, mida riigisisised kohtud alles arutavad, on vastuvõetamatud.

Ananyev ja teised vs. Venemaa – rikkumine: art 3 (ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse keelamine), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebused nr 42525/07 ja 60800/08, 10.01.2012

EIK tegi 10.01.2012 piloototsuse kohtuasjas *Ananyev ja teised vs. Venemaa*, milles esitasid kaebuse kolm Venemaa erinevates eeluurimisvanglates aastatel 2005 – 2008 kinni peetut Ananyev, Bashirov ja Bashirova, kes kaebasid pikaajalise ülerahvastatud kambrites kinnipidamise ning tõhusate õiguskaitsevahendite puudumise üle.

EIK 7-liikmeline koda leidis ühehäälselt, et kui Bashirova suhtes tuleb kaebus kuuekuulise kaebetähtaja ületamise tõttu vastuvõetamatuks tunnistada, on Vene Föderatsioon (VF) kaebajate Ananyevi ja Bashirovi suhtes rikkunud inimõiguste konventsiooni artiklit 3 (ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse keelamine) ning artiklit 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile).

Täiendavalt kohustas EIK VF-i artikli 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine) alusel hiljemalt kuue kuu jooksul kohtuotsuse jõustumisest, koostöös Euroopa Nõukogu ministrite komiteega,

panema paika ajakava, kuidas riigi tasandil rakendada üldmeetmeid nagu kinnipidamistingimuste parandamine konkreetsete meetmega; vastava seadusandluse, praktika ja suhtumise muutmine; tagamine, et kohtueelset kinnipidamist rakendatakse vaid täiesti hädavajalikel juhtudel; iga eeluurimisvangla maksimaalse mahutavuse määratlemine. Muuhulgas on vajalik ennetavate ning hüvitise taotlemist võimaldavate õiguskaitsevahendite ellukutsumine.

EIK märkis, et VF-s on ebaadekvaatsete kinnipidamistingimuste puhul tegemist süstemaatilise probleemiga. Peamine kinnipeetavate kambrite ülerahvastatuse põhjus on kohtueelse kinnipidamise ulatuslik piisava õigustusega kasutamine (rohkem kui 90% juhtudest) ning kinnipidamisaja pikkus. EIK on tuvastanud artiklite 3 ja 13 rikkumise enam kui 80 otsusega alates esimesest sellesarnasest otsusest asjas *Kalashnikov* (15. juuli 2002) ja hetkel on EIKis menetlemisel veel 250 kaebust kinnipidamistingimuste üle VF-s. Siiski otsustas EIK asja lahendamisel, et ei peata teiste piloototsusega analoogsete kaebuste menetlemist (mida piloototsuse tegemine üldjuhul tähendab), vaid jätkab nende kaebuste eraldi läbivaatamist, et meenutada VF-ile kohustust täita käesolevat kohtuotsust.

EIK mõistis Ananyevile mittevaralise kahju eest 2000 eurot ja Bashirovile 13000 eurot ning menetluskulude katteks 850 eurot.

Artikkel 4 – Orjuse ja sunniviisilise töötamise keelamine

Graziani-Weiss vs. Austria – puudub rikkumine: art 4 (orjuse ja sunniviisilise töötamise keelamine), kaebus nr 31950/06, 18.10.2011

EIK otsustas asjas *Graziani-Weiss vs. Austria* (kaebus nr 31950/06, 18.10.2011), et Austria ei ole rikkunud konventsiooni sellega, et advokaati kohustati olema psüühikahäirega isiku eestkostja (*legal guardian*).

Kaebaja on Austria kodanik ja praktiseeriv advokaat, keda teavitati 2005. aastal kavatsusest määrata ta psüühikahäirega isiku K. eestkostjaks. Kaebaja ei olnud sellega nõus, väites, et eestkostjaks olemine häiriks tema perekonnaelu, tal ei ole muude tegemiste kõrvalt aega eestkostja kohustuste täitmiseks, tal puudub vajalik väljaõpe psüühikahäirega isikuga tegelemiseks ning ta peaks tegema K.-le kindlustuse, mille eest K. ei suudaks tasuda. Austria kohus ei pidanud kaebaja vastuväiteid piisavaks ning määras ta septembris 2005 K. eestkostjaks. Kaebajat kohustati majandama K. sissetulekut ning esindama teda kohtus ja teistes asutustes. Kohus märkis, et ühiskonna nõrgemate liikmete abistamine on isiku tsiviilkohustus ja juriidilistes küsimustes nõustamine kuulub iga advokaadi põhiülesannete hulka.

Kaebaja leidis oma Austria kohtutele esitatud kaebuses, et on diskrimineeriv kohustada advokaate ja notareid täitma eestkostja kohustusi, kui teistel juriidilise kõrgharidusega isikutel, näiteks kohtunikel ja avalikel teenistujatel, sellist kohustust ei lasu. Kaebus jäeti rahuldamata, misjärel pöördus kaebaja konventsiooni artiklile 4 (orjuse ja sunniviisilise töötamise keelamine) toetudes EIKi, leides, et tema kohustamine võrdub sunniviisilise tööga.

EIK asus seisukohale, et kaebaja, otsustades advokaadi karjääri kasuks, pidi olema teadlik, et teda võidakse eestkostjaks määrata. Advokaadiks saamise eelduseks oli nõusolek aktsepteerida tulevikus selliseid kohustusi. EIK nõustus Austria kohtuga, et eestkostjaks

olemine ei olnud kaebajale liigselt koormav ning advokaadina pidi ta olema kursis kohtus esindamise ja vara majandamisega. Lisaks ei olnud K. asjadega tegelemine kaebajale ei liialt keeruline ega aeganõudev. Seega ei olnud tegu sunniviisilise tööga ning konventsiooni artiklit 4 ei olnud rikutud.

Diskrimineerimise osas leidis kohus, et kuigi esines teatav erinev kohtlemine, ei olnud see alus diskrimineerimise tuvastamiseks. Advokaatidel ja notaritel, vastupidiselt kohtunikele ja avalikele teenistujatele, oli õigus isikut kohtus esindada. Seega ei tuvastanud EIK konventsiooni artikli 14 rikkumist koosmõjus artikliga 4.

Artikkel 5 – Õigus isikuvabadusele ja -puutumatusse

Hidir Durmaz vs. Türgi - 2 – rikkumine: art 5 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele), kaebus nr 26291/05, 12.07.2011

EIK tegi 12.07.2011 otsuse asjas *Hidir Durmaz vs. Türgi - 2* (kaebus nr 26291/05), milles tuvastas artikli 5 lõigete 1 ja 5 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele, sh selle õigusega vastuolus oleva vahistamise või kinnipidamise ohvri õigus kompensatsioonile) rikkumise.

Kaebaja on Türgi kodanik, kes mõisteti 1998. aastal 14 aastaks ja 7 kuuks vangi. 12.10.2004 avaldatud (2005. a juunis jõustunud) uue karistusseadustiku kohaselt oli kaebaja kuritegu karistatav lühema karistusajaga kui eelmises seadustikus. Seega kaebaja karistus peatati. Kaebuse sisuks oli, et kaebaja vabastati alles 10 päeva möödudes karistuse peatamisest ning tema pikenenud ja väidetavalt ebaseadusliku kinnipidamise eest ei ole kaebajal õigust hüvitisele.

22.10.2004 esitas kaebaja kohtule taotluse enda karistuse peatamiseks. 13.11.2004 avaldati uue seaduse rakendussätteid, mille kohaselt karistust kandvate isikute, kes on uue seaduse alusel oma karistuse ära kandnud, karistus peatatakse kohtumääruse alusel (seadus määrati jõustuma alles 01.06.2005). 24.12.2004 rahuldas kohus kaebaja taotluse ja tegi määruse tema vabastamiseks. Kohtumäärus saadeti samal päeval prokuratuuri ja vanglasse, kus kaebajat kinni peeti. Valitsuse sõnul postitati määrus 30.12.2004 ning see jõudis vanglasse 03.01.2005, mil kaebaja vabastati.

Kaebaja leidis, et ta tulnuks vabastada uue karistusseadustiku avaldamisel või kohe pärast tema taotluse esitamist, kuid igal juhul hiljemalt kohtumääruse tegemisel 24.12.2004.

EIK rõhutas, et artikli 5 isikuvabaduse õiguse suhtes sätestatud erandid on ammendavad ja neid tuleb tõlgendada kitsendavalt.

Kuigi vabastamise otsuse täitmisel esineb viivitusi, peavad need olema viidud miinimumini. Haldusformaalsuste täitmine isiku vabastamiseks ei tohiks võtta rohkem kui paar tundi.

EIK leidis, et kohtu otsuse täitmisega viivitamiseks polnud õiguslikku alust ning seega rikuti õigust vabadusele. Samuti puudus kaebajal reaalne võimalus õigusvastase vabaduse võtmise eest hüvitust saada.

Osalisele eriarvamusele jäänud kohtunik Pinto de Albuquerque ei nõustunud perioodi 13.11.2004 – 24.12.2004 osas. Ta märkis, et uue karistusseadustiku kohaselt: karistus „peatatakse“. See ei jäta ruumi diskretsioonilisteks otsusteks – kohus pidanuks seadust täitma selle avaldamisest.

Kohus mõistis kaebaja kasuks 9000 eurot mittevaralise kahju hüvitamiseks.

M. ja teised vs. Bulgaaria – rikkumine: art 5 (õigus vabadusele ja turvalisusele), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 41416/08, 26.07.2011

EIK tegi 26.07.2011 otsuse asjas *M. ja teised vs. Bulgaaria* (kaebus nr 41416/08), milles tuvastas, et Bulgaaria rikkus konventsiooni artikli 5 lõikeid 1 ja 4 (õigus vabadusele ja turvalisusele), artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele) ja artiklit 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile).

Üks kaebajatest, Afganistani kodanik M., elas Bulgaarias aastast 1998.

2004. a andis Bulgaaria M.-le põgeniku staatuse seoses tema kristlikku usutunnistusse pöördumisega ning sellest tuleneva ohuga tagakiusamisele Afganistanis. 2005. a tegid Bulgaaria võimud kaks määrust – isik välja saata ja vahi alla võtta, kuna ta kujutab ohtu riigi julgeolekule (M.-i süüdistati migrantidega kauplemises). M.-i ei olnud võimalik aga koheselt välja saata, sest tal puudus kehtiv reisidokument. Vaidlustusmenetluses kuulutas Bulgaaria kohus vahistamismääruse kehtetuks, kuid isikut ei vabastatud. Kokku hoiti M.-i enne vabastamist kinni 2 aastat ja 8 kuud.

EIK tegi Bulgaaria suhtes esialgse õiguskaitse määruse, millega kohustas Bulgaariat EIK menetluse ajal isikut mitte välja saatma. EIK leidis otsuses, et Bulgaaria rikkus artikli 5 lõiget 1, kuna isikut on lubatud väljasaatmise eesmärgil kinni pidada vaid ajal, mil väljasaatmise menetlus on käimas ning seda viiakse läbi nõuetekohase hoolsusega (Bulgaaria võimud hoidsid isikut kinni üle aasta, enne kui püüdsid hankida isikule reisidokumenti tema väljasaatmiseks). Bulgaaria rikkus artikli 5 lõiget 4, sest ei taganud isikule kohtus võimalust kiiresti vaidlustada oma karistus. Samuti rikuti õigust perekonnaelule artikli 8 järgi.

EIK heitis Bulgaariale ette, et kõrgeim halduskohus ei uurinud piisavalt tõendeid isiku ohtlikkuse kohta riigi julgeolekule ning ei selgitanud välja, kas isiku väljasaatmine võib põhjustada tema vääркоhtlemist või surma Afganistani tagasisaatmisel. Lisaks pole Bulgaaria seaduste kohaselt võimalik riikliku julgeoleku kaalutlustel läbiviidavat väljasaatmise menetlust peatada, kui isik väljasaatmise vaidlustab. Seega rikkus Bulgaaria õigust tõhusale menetlusele (artikkel 13).

Kuna EIK on varem tuvastanud mitmeid sarnaseid rikkumisi Bulgaaria osas ning mitu sarnast asja on EIK-s menetluses, soovitas kohus Bulgaarial EIK otsuste täitmiseks teha vastav seadusandluse muudatus, et oleks tagatud järgmine: 1) isegi kui väljasaatmise aluseks on riigi julgeoleku kaalutus, peab kohus põhjalikult kontrollima faktilisi asjaolusid ning väljasaatmise põhjendusi, sh tutvuma salastatud teabega; 2) kohus peab väljasaatmise legitiimse eesmärgi kõrval kaaluma asjassepuutuvate isikute põhiõigusi, sh õigust perekonnaelu austamisele; 3) väljasaatmise sihtriik peab olema määratletud õiguslikult siduvas õigusaktis ning sihtkoha muudatusi peab saama vaidlustada; 4) väljasaatmise vaidlustamise kaebus, milles viidatakse vääркоhtlemise või surma ohule sihtkohariigis, peaks kaebuse läbivaatamiseni automaatselt väljasaatmise menetlust edasi lükkama; 5) kohus peaks p-s 4 nimetatud põhjusel esitatud kaebuseid põhjalikult uurima.

Kohus mõistis M.-i kasuks välja 12 000 eurot mittevaralise kahju hüvitamiseks.

Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa – rikkumine: art 3 (piinamise keelamine), art 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusse), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 23687/05, 15.11.2011

EIK tuvastas 15.11.2011 asjas *Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa* Venemaa-poolsed rasked inimõiguste rikkumised.

Kaebused puudutasid kaebajate jätkuvat kinnipidamist tunnustamata riigis Moldova Transnistria Vabariik. Kaebajaid kahtlustati terrorirünnakutes 1991 – 1992 aasta Transnistria sõjalises konfliktis, kuid juba 08.07.2004. aastal oli EIK suurkoda oma otsuses *Ilascu jt vs. Moldova ja Venemaa* (kaebus nr 48787/99) teinud Moldovale ja Venemaale ettekirjutuse isikute viivitamata vabastamiseks.

EIK 2004. aasta otsusest hoolimata vabastati kaebajad alles 2007. aasta juunis. Kõnealune kaebus puudutabki kaebajatest Moldova kodanike kinnipidamist ja piiranguid perekonnaga suhtlemisel pärast 2004. aastat. Kaebajad leidsid, et neid peeti kinni ebaseaduslikult, nende kinnipidamistingimused olid ebainimlikud ja nende õigust perekonnaelule rikuti oluliselt.

Moldova osas EIK rikkumist ei tuvastanud, sest Moldova võimud olid omalt poolt teinud kõik, et isikud vabastada. EIK aktsepteeris Moldova vastuväidet, et Moldoval puudus kõnealusel ajal tõhusa kontrolli võimalus kõnealuse territooriumi üle.

Venemaa suhtes leidis EIK, et kuna Venemaa ei olnud omalt poolt astunud samme kaebajate vabastamiseks ning oli teinud vähemalt aastani 2007 koostööd separatistide režiimiga, siis kuulusid kinnipeetavad nende jurisdiktsiooni alla. Tuvastati konventsiooni rikkumine järgnevate artiklite osas:

- Artikkel 3 (piinamise keelamine),
- Artikkel 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusse),
- Artikkel 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile),
- Artikkel 8 (õigus era-ja perekonnaelu austamisele).

Lisaks märkis kohus, et eriti raskesti on Venemaa rikkunud konventsiooni artikleid 3 ja 5, eirates EIK 2004. aasta ettekirjutust kaebajate vangistusest vabastamise kohta.

EIK mõistis Andrei Ivantocile ja Tudor Popale kummalegi 60 000 eurot varalise ja mittevaralise kahju hüvitamiseks. Eudochia Ivantocile ja Victor Petrovile vastavalt 20 000 eurot. Vene Föderatsiooni esindav kohtunik esitas otsusele eriarvamuse.

Altinok vs. Türgi – rikkumine: art 5 lõiked 4 ja 5 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele), art 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine): 29.11.2011, kaebus nr 31610/08

EIK tuvastas 29.11.2011 asjas *Altinok vs. Türgi*, et Türgi rikkus konventsiooni artikli 5 lõikeid 4 ja 5 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele). EIK kohustas artikli 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine) alusel Türgit võtma riigi tasandil üldmeetmed kohtuotsusega tuvastatud probleemide lahendamiseks.

Kaebaja võeti 12. aprillil 2007 kinni kahtlustatuna kelmuses ja võltsimises ning järgmisel päeval kohaldas kohus tema suhtes kohtueelset kinnipidamist. 11. mail ja 8. juunil 2007 pikendas kohus vahistustähtaega. Oktoobris 2007 toimunud kohtuistungil ei rahuldanud kohus kaebaja taotlust tema vahi alt vabastamiseks ja pikendas kinnipidamise kestust veelgi. Sellele esitatud määruskaebus jäi rahuldamata. Taotlus kaebaja vahi alt vabastamiseks esitati ka teisel, kolmandal ja neljandal kohtuistungil, kuid kohus keeldus taotluste rahuldamisest ja pikendas kinnipidamistähtaegu. Alles viiendal kohtuistungil, 23. juunil 2008 vabastati kaebaja

vahi alt. 29. detsembril 2008 mõisteti kaebaja süüdi ja talle määrati kolme aasta ning üheksa kuu pikkune vangistus. Hetkel on menetlus pooleli kassatsioonikohtus.

Kaebaja leidis, et tema vahi all pidamise pikendamise peale esitatud kaebuste läbivaatamise menetlus ei olnud tõhus. Kohus ei põhjendanud piisavalt nendes otsuses tema kaebuste rahuldamatajättmist, samuti kasutas kohus standardset sõnastust. Lisaks leidis kaebaja, et tal puudus tõhus õiguskaitsevahend kompensatsiooni taotlemiseks.

EIK märkis, et igal vahi all viibival isikul on õigus vaidlustada kinnipidamise menetluslike või sisuliste aspektide seaduslikkust ning selline menetlus peab olema võistlev ja tagama poolte võrdse kohtlemise. Viimane kohustus hõlmab poole õigust esitada vastuväiteid teise poole väidetele. Käesoleval juhul arvestas Türgi kohus küll prokuröri arvamusega kaebaja vahi alt vabastamise küsimuses, kuid ei edastanud prokuröri seisukohta edasi kaebajale, võttes viimaselt võimaluse esitada vastuargumente. EIK leidis, et sellega rikuti poolte võrdsuse põhimõtet. Kuigi Türgi oli viidanud uuele, muudetud seadusele, märkis EIK, et ka uus seadus ei ole tõhus: see jätab kohtutele diskretsiooniõiguse kohtuistungi korraldamise osas; samuti ei näe see ette süüdistatavale prokuröri seisukohtade edastamise kohustust. Seega ei taga Türgi seadusandlus poolte võrdset kohtlemist.

Lisaks leidis EIK, et Türgi seadusandlus ei näe ette isiku õigust taotleda hüvitist selle eest, et kohtueelses menetluses ei olnud võimalik kinnipidamist tõhusalt vaidlustada.

Konventsiooni artikli 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine) täitmise osas asus kohus seisukohale, et kuna EIK menetluses on Türgi vastu ligi 300 käesoleva kaebusega sarnast kaebust, on tegu süstemaatilise probleemiga, mis tuleb lahendada seadusandluse muutmisega.

EIK mõistis kaebajale mittevaralise kahju hüvitiseks 2000 eurot ja menetluskulude katteks samuti 2000 eurot.

Beiere vs. Läti – rikkumine: art 5 lg 1 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele), kaebus nr 30954/05, 29.11.2011

EIK tuvastas 29.11.2011 asjas *Beiere vs. Läti*, et Läti rikkus konventsiooni artikli 5 lõiget 1 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele).

Novembris 2001 esitas Salduse vallavanem kaebaja vastu erasüüdistusnõude (laimamise tõttu). Kaebaja suhtes alustati kriminaalmenetlust ja talle määrati riigi õigusabi korras kaitsja. Kaebaja väitis, et tema kaitsja määramisest ja kaitsja rollist kohtumenetluses teadlik ei olnud. Aprillis 2002 taotles prokurör kaebaja psühhiaatriaiglasse paigutamist ning kohtunik rahuldaski selle taotluse kuu aega hiljem. Lisaks määras kohtunik, et süüdistatav viiakse haiglasse politseieskordiga, kes jälgib teda ka psühhiaatrilise ülevaatuse käigus. 9. mail 2002 läks 10-12-liikmeline politseinike grupp kaebaja koju ja kaebajale anti 5 minutit aega enda Riia psühhiaatriaiglasse viimiseks valmisseadmiseks. Alles pärast psühhiaatriaiglasse jõudmist teavitati kaebajat kohtumäärusest, millega oli määratud tema suhtes psühhiaatrilise ekspertiisi läbiviimine. Määruse koopiat kaebajale ei antud.

Mõned päevad pärast haiglasse paigutamist esitas kaebaja kohtumäärusele määruskaebuse, mida ei rahuldatud. 31. mail 2002 valmis kaebaja psühhiaatriline ekspertiis ja ta lubati haiglast välja. Ekspertiisiaktis selgitati, et vaidlusaluse laimamise ajal ei olnud kaebaja

võimeline mõistma oma tegude tagajärgi ega põhjuseid ning juunis 2002 lõpetati kriminaalmenetlus kaebaja süüdimatuse tõttu.

Seejärel esitas kaebaja hagi tema psühhiaatriaiglas kinnipidamise peale ja nõudis hüvitist. Läti kohtud hagi ei rahuldanud, leides, et tema kinnipidamine oli õiguspärane. EIK-i esitas kaebaja kaebuse konventsiooni artikli 5 lõike 1 alusel, leides, et tema psühhiaatriaiglasse paigutamine ja edasine õiguskaitsevahendite puudumine selle otsuse vaidlustamiseks, rikkusid tema inimõigusi.

Läti valitsus märkis, et kaebaja paigutati psühhiaatriaiglasse sundkorras seetõttu, et ta oli keeldunud vabatahtlikult kohtumäärust täitmast. EIK leidis aga, et isikul ei ole võimalik kohtumäärust täita, kui teda ei ole sellest eelnevalt teavitatud. Käesolevas vaidluses teavitati kaebajat määrusest alles siis kui ta viibis juba psühhiaatriaiglas. Kohtumäärus tehti teatavaks ilma kaebaja osalemiseta kohtuistungil, mille toimumisest samuti kaebajaks ei teavitatud. Lisaks ei selgunud EIK-le esitatud materjalidest, kas kaebaja oli üldse teadlik sellest, et tema suhtes toimus kriminaalmenetlus. Tema esindajaks oli advokaat, keda ta kunagi ei kohanud ja kelle olemasolust ta ei olnud teadlik. Seega ei vastanud kaebaja psühhiaatriaiglasse paigutamise kohtumäärus seaduse nõuetele ja selle täitmine rikkus kaebaja õigust isikuvabadusele ja turvalisusele.

Lätit kohustati maksma kaebajale mittevaralise kahju eest hüvitist 9000 eurot.

Schwabe ja M.G vs. Saksamaa – rikkumine: art 5 lg 1 (õigus isikuvabadusele ja puutumatusele), art 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus), kaebused nr 8080/08 ja 8577/08, 01.12.2011

EIK otsustas kohtuasjas *Schwabe ja M.G vs. Saksamaa*, et Saksamaa rikkus konventsiooni artikli 5 lõiget 1 (õigus isikuvabadusele ja puutumatusele) ja artiklit 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus).

Artikli 5 rikkumine

Kaebuse esitasid kaks meest, kes peeti 2007. aasta juunis 5 ja pool päeva kinni, et takistada nende osavõttu G8 tippkohtumise vastastel demonstratsioonidel. Kinnipidamise aluseks oli Rostocki kohtu määrus, milles viidati kuriteo toimepanemise ärahoidmise kaalutlusele. Kaebajate autost leitud plakatite jms põhjal kardeti, et nad kavatsevad toime panna kuriteo või aidata kaasa kuriteo toimepanemisele (plakatil kutsuti üles vangide – eelnenud demonstratsioonidel mässanute – vabastamisele). Kaebajate kaebused jäeti rahuldamata. Apellatsioonikohus põhjendas, et politseil oli G8 tippkohtumise turvalisuse tagamiseks õigus takistada demonstratsioonidel osalevate isikute õhutamist mitmemõtteliste üleskutsetega. Saksamaa konstitutsioonikohus jättis kaebused läbi vaatamata. Pärast kaebajate vabastamist lõpetati nende suhtes algatatud kriminaalmenetlus.

EIK tõi välja, et Saksamaa kohtud olid kasutanud kaebajate kinnipidamise õigustamiseks erinevaid põhjendusi. EIK rõhutas, et kaebajaid peeti kinni 5 ja pool päeva ning et vaidlusalustel plakatitel olnud teksti oli võimalik mõista mitmeti. Kaebajatel ei olnud kaasas vahendeid, millega oleks saanud vange jõuga vabastada. Seega ei nõustunud EIK, et võetud meede – kinnipidamine – oli vajalik konkreetse kuriteo ärahoidmiseks. EIK leidis, et oleks piisanud ka *bannerite* äravõtmisest, et takistada vangide vabastamisele õhutamist. Seega ei pidanud EIK artikli 5 lõike 1 punkti c (seaduslik vahistamine, et tuua isik pädeva kohtu ette

põhjendatud vajaduse korral takistada õigusrikkumise toimepanekut) kinnipidamise kohaseks aluseks.

EIK märkis, et konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkt b on kinnipidamise kohane alus siis, kui isik jätab täitmata seaduses sätestatud kohustuse. Üldine kohustus „mitte panna toime kuritegusid“ ei ole piisavalt konkreetne kohustus, mille täitmiseks oleks isiku kinnipidamine õigustatud.

EIK rõhutas, et Saksa kohtud ei mõistnud kaebajaid süüdi ning kaebajate kinnipidamise eesmärk oli üksnes võimalike tulevikus toimepandavate kuritegude ärahoidmine. Kuigi konventsioon kohustab riike võtma mõistlikke samme kuritegude ärahoidmiseks, siis ei luba konventsioon takistada kuritegude toimepanemist meetmetega, mis on ise konventsiooniga tagatud õigustega vastuolus. EIK leidis, et rikuti artikli 5 lõiget 1 (õigus isikuvabadusele ja puutumatusel).

Artikli 11 rikkumine

EIK asus seisukohale, et kaebajate takistamisega võtta osa G8 tippkohtumise vastastest meeleavaldustest sekkuti artikliga 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus) tagatud õigustesse. Kui eesmärk – takistada kuritegude toimepanemist – oli seaduslik, siis ei olnud tõendatud, et kaebajad kavatsesid teisi demonstrante tahtlikult ohutada vangide vägivaldsele vabastamisele. EIK rõhutas, et sooviga osaleda G8 vastastel demonstratsioonidel olid kaebajad soovinud osaleda avalikku huvi orbiidis olevas debatis – globaliseerumise mõju inimeste elule – ning *banneritel* olevate tekstidega sooviti kritiseerida politsei meetmeid. Kaebajate 5-päevase kinnipidamisega takistati neil seisukohtade avaldamist ning avalikku debatti. EIK leidis, et tasakaal ühiskondliku turvalisuse ja kogunemisvabaduse vahel ei olnud tagatud, mistõttu rikuti artiklit 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus).

EIK mõistis kummalegi kaebajale mittevaralise kahju katteks 3000 eurot.

Artikkel 6 – Õigus õiglasele kohtumenetlusele

Guadagnino vs. Itaalia ja Prantsusmaa – rikkumine: art 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, juurdepääs kohtule), kaebus nr 2555/03, 18.01.2011

EIK tegi 18.01.2011 otsuse asjas *Guadagnino vs. Itaalia ja Prantsusmaa* (kaebus nr 2555/03), milles tuvastas konventsiooni artikli 6 lõike 1 (juurdepääs kohtule) rikkumise Itaalia poolt.

Kaebaja töötas Roomas asuvas Prantsuse koolis Prantsuse Haridusministeeriumiga sõlmitud töölepingu alusel. Kaebaja väitis, et konventsiooniga tagatud õigusi on rikutud sellega, et tema töölepinguga seotud kaebusi ei võetud arutamisele ei Itaalia ega Prantsusmaa kohtus, kus leiti, et kohtul puudub kaebaja kaebuste arutamiseks jurisdiktsioon.

EIK märkis, et tegelikult on Prantsusmaa nn töövaidluskohtutel jurisdiktsioon arutada Prantsuse riigi poolt sõlmitud rahvusvaheliste töölepingute täitmist ja lõpetamist, isegi kui lepingutele ei kohaldata prantsuse seadusandlust. Kaebaja ei olnud aga kohast kaebust esitanud (kaebaja oli esitanud kaebuse *Conseil d'Etat'sse*). EIK asus seisukohale, et kaebus Prantsusmaa suhtes tuleb tunnistada vastuvõetamatuks, kuna riigisisised õiguskaitsevahendid on ammendamata.

Itaalia kohtud olid keeldunud kaebusi arutamast põhjusel, et neil ei ole rahvusvahelise õiguse kohaselt pädevust hinnata teise riigi - antud juhul Prantsusmaa – sõlmitud lepinguid. EIK

nõustus, et sellise keeldumise eesmärk on seaduslik – teise riigi suveräänsuse austamine. Siiski leidis EIK, et selline piirang ei olnud proportsionaalne. **EIK rõhutas, et rahvusvahelises õiguses on suundumus, mille kohaselt piiratakse riikide „jurisdiktsiooni puutumatus“ (ing k *immunity from jurisdiction*) töösuhteid puudutavates vaidlustes.** EIK leidis, et Itaalia ei ole käitunud kooskõlas ÜRO 2004. aasta konventsiooniga „*Jurisdictional Immunities of States and their Property*“ mille kohaselt ei hõlma puutumatus riigi ja isiku vahel sõlmitud töölepinguid, mille alusel isik töötab teises riigis, eeldusel, et see ei mõjuta tööandja-riigi huve. (Huvitav on siinkohal märkida, et vastav konventsioon ei ole veel jõustunud ning Itaalia ei ole seda allkirjastanud).

EIK leidis, et Itaalia kohtud oleksid pidanud kaebaja kaebusi arutama. Kuna Itaalia kohtud seda ei teinud, mõistis EIK Itaalialt kaebaja kasuks kahju hüvitiseks 15 000 eurot.

Šekerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina – rikkumine: art 6 (kohtuotsuste täitmine), art 14 (diskrimineerimise keeld) esimese protokolli art 1 (vara kaitse) art 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) kaebused nr 5920/04 ja 67396/09, 08.03.2011

EIK tegi 08.03.2011 otsuse asjas *Šekerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina*, milles ta lisaks konventsiooni artikli 6 (kohtuotsuste täitmine), esimese protokolli artikli 1 (vara kaitse) ja konventsiooni artikli 14 (diskrimineerimise keeld) rikkumise tuvastamisele võttis seisukoha ka inimõiguste konventsiooni artikli 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) alusel.

Kaebus puudutas riigisisest ümberpaigutatud isikute pensioniõigusi. Kaebajad elasid 1992 kuni 2000 (2001) Srpska Vabariigis (Bosnia serblaste vabariik) ning seejärel pöördusid tagasi Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni, mille territooriumil nad ka enne Srpska Vabariiki asumist olid elanud. Kuna Srpska Vabariigist saadud pension oli väiksem kui Föderatsiooni makstav pension, taotlesid kaebajad vahe hüvitamist ja riigi kohtud ka rahuldasi nende taotlused.

Kuna pensionite vahe oli konkreetsetele kaebajatele hüvitatud, märkis vastustajariik EIK-s, et kaebajad ei ole enam „ohvrid“ konventsiooni artikli 34 mõttes. EIK asus aga seisukohale, et kuna Bosnias ja Hertsegoviinas on ligi 3500 isikut, kes on sarnases olukorras ja peaksid pöörduma kohtusse vanaduspensioni õiguse tunnustamiseks, siis suure arvu kaebuste EIK jõudmise vältimiseks peab vastustajariik viivitamatult kaebuste ennetamiseks seadusi muutma. EIK andis Bosniale ja Hertsegoviinale otsuse täitmiseks kuus kuud otsuse jõustumisest.

Tegemist on EIK praktikas suureneva trendiga mitte lahendada riigi vastu esitatavaid korduva kaebusi ühekaupa, vaid suunata riike struktuursete probleemide lahendamisele ja tagada nii tulevikus analoogsete kaebuste riigisisene lahendamine.

Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia – puudub rikkumine: art 2 (õigus elule), art 3 (piinamise keelamine), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 23458/02, 24.03.2011

EIK suuskoda tegi 24.03.2011 otsuse asjas *Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia*, mis puudutas kaebajate lähedase, Carlo Giuliani surma 2001. aastal Genovas toimunud G8 tippkohtumise kestel aset leidnud meelevahelduste ajal.

20.07.2001 toimunud sanktsioneeritud demonstratsiooni ajal puhkesid globaliseerumisvastaste aktivistide ja õiguskaitseorganite vahel kokkupõrked, mille käigus pidi grupp korrakaitsjaid (*carabinieri*) meelevaheldajate survele taanduma, jättes maha kaks

sõidukit, millesse oli paigutatud vigastatud korrakaitsjad. Ühte nendest sõidukitest ründas rühm meeleavaldajaid, kellest mõned olid relvastatud raudkangide, kirveste, kivide ja muude vahenditega. Üks sõidukis viibinud vigastatud korrakaitsja haaras tulirelva ja, olles eelnevalt teinud hoiatuslasu, tulistas ta sõidukist välja kaks lasku. Meeleavaldaja Carlo Giuliani sai kuulist surmava lasu näkku. Algatati kriminaalmenetlus ja Itaalia kohtud leidsid, et surmav lask oli tehtud ilma tahtluseta tappa, sest tulistaja tahtlus oli suunatud enesekaitsele.

Kaebajad leidsid, et surma tekitamisega ja usaldusväärset uurimist läbiviimata rikkus riik konventsiooni artikleid 2 (õigus elule), 3 (piinamise keelamine), 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile).

06.02.2007 asjas otsuse teinud EIK koda leidis, et artiklit 2 oli rikutud uurimiskohustuse täitmatajätmise osas, st menetluslikust aspektist. Muus osas EIK rikkumist ei tuvastanud. Asja suurkojale edastamist palusid nii kaebajad kui Itaalia valitsus.

EIK suurkoda asus kojast erinevale seisukohale ning leidis, et artiklit 2 ei ole rikutud ka menetluslikust aspektist. EIK leidis muuhulgas, et sellises olukorras oli jõu kasutamine korrakaitsja poolt vajalik. EIK märkis, et kuigi kaebajad väitsid, et korrakaitsjad oleksid pidanud kasutama mittesurmavaid relvi (*non-lethal weapons*), siis konventsioonist ei tulene, et korrakaitsjad ei tohiks sellises olukorras kasutada surmavaid relvi (*lethal weapons*). EIK asus ka seisukohale, et Itaalia ei olnud rikkunud kohustust teha kõik endast olenev, et pakkuda rahutuste käigus vajalikku kaitset. Mis puudutas ohvri surma uurimist, siis ei tuvastanud EIK Itaalia esitatud materjalide põhjal rikkumist – EIK analüüsis, kas kaebajatel oli piisav juurdepääs uurimismenetlusele, kas menetlejad olid sõltumatud ja kas menetlus oli läbi viidud EIK poolt nõutud kiirusega ning leidis, et nõutud tagatised eksisteerisid.

Konstas vs. Kreeka – rikkumine: art 6 lg 2 (süütuse presumptsioon), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 53466/07, 24.05.2011

EIK tegi 24.05.2011 otsuse asjas *Konstas vs. Kreeka* (kaebus nr 53466/07), milles tuvastas konventsiooni artikli 6 lõike 2 (süütuse presumptsioon) ja artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) rikkumise.

Kaebus puudutas eelkõige Kreeka peaministri ja kahe teise ministri märkusi kaebaja, kes oli endine minister ja ülikooli professor, kohta apellatsioonistmes kriminaalmenetluse toimumise ajal. EIK rõhutas, et süütuse presumptsioon tähendab, et ükski riigiesindaja ei tohiks isiku süüd kinnitada enne süüdimõistva otsuse jõustumist. Kuigi ei ole keelatud viidata esimese astme kohtu süüdimõistvale otsusele, tuleb seejuures tagada süütuse presumptsioon. Kui pärast esimese astme kohtu otsuse tegemist räägitakse isikust kui süüdiolevast, siis on see vastuolus apellatsioonimenetluse põhimõtetega, kus kohus samuti hindab asjaolusid ja seaduse kohaldamist.

Kuigi EIK ei leidnud rikkumisi Kreeka peaministri sõnavõttudes, tuvastas ta piiri ületamise nii aserahandusministri kui justiitsministri väljaütlemistes. EIK rõhutas, et justiitsminister peaks vastutama kohtute toimimise eest ja sellise isiku väljaütlemised (antud juhul tunnustas justiitsminister esimese astme kohut julguse eest teha süüdimõistev otsus) võivad mõjutada apellatsioonikohut otsuse tegemisel ja rikkuda seega süütuse presumptsiooni.

Artikli 13 osas leidis EIK, et kahjunõude esitamise võimalus ei oleks olnud piisav abinõu heastamiseks, et rikutud oli isiku menetluslikku õigust. EIK mõistis kaebaja kasuks 12 000 eurot mittevaralise kahju hüvitamiseks.

Neftyanaya Kompaniya Yukos vs. Venemaa – rikkumine: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 14902/04, 20.09.2011

EIK tegi 20.09.2011 otsuse asjas *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos vs. Vene Föderatsioon* (kaebus nr 14902/04), asudes seisukohale, et kohtuasjast ei nähtu, et VF oleks väärkasutanud riigisisest kohtumenetlust Yukose hävitamiseks, kuid tunnistas kaebuse vastuvõetavaks ja leidis mitmeid inimõiguste rikkumisi.

Tegemist on VF suurima ja edukaima naftafirma Yukosega seotud kohtumenetlusega, kus Vene kohtud mõistsid Yukose süüdi korduvate maksupettuste eest aastatel 2000 – 2003. Vastavate kohtumenetluste tulemusena muutus Yukos maksejõuetuks ja kuulutati välja tema pankrot. EIK 2004. aastal esitatud kaebuses väitis Yukos, et maksumenetluse tegelik eesmärk oli (varade arestimisega jms) tekitada olukord, kus Yukos ei saa maksta muid võlgu ja takistada seega tema äritegevust. Yukos väitis, et rikutud oli õiglase kohtumenetlusega kaasnevaid õigusi.

Esimese sammuna tunnistas EIK kaebuse vastuvõetavaks, kuigi Yukose aktsionäride (investorite) esitatud samasisulisi kaebusi oli arutanud Haagi alaline vahekohus (*Permanent Court of Arbitration*). EIK leidis siiski, et kuna talle esitatud kaebus on esitatud Yukose kui juriidilise isiku poolt, siis on tegemist erinevate kaebusega.

Sisulises osas asus EIK seisukohtadele, et:

- Rikutud on konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ja lõike 3 punkti b (õiglase kohtumenetlus ja kaitseõigus) selles osas, et Yukosele ei olnud asja ettevalmistamiseks, st kaitseõiguse tõhusaks teostamiseks antud piisavat aega, kuna ca 43 000 lk läbitöötamiseks anti esimese astme kohtus 4 päeva. EIK leidis, et 21-päevane ajavahemik esimese astme kohtu otsuse ja apellatsioonimenetluse alguse vahel oli liiga lühike, et Yukos oleks saanud oma positsiooni piisavalt hästi välja töötada ja apellatsioonikohtu istungiteks ette valmistada. Vastav otsus tehti hääletage 6/1.
- Siiski asus EIK seisukohale, et ei ole tõendatud, et kohtumenetlus Yukose vastu oleks olnud meelevaldne või ebaõiglane. Samuti ei leidnud EIK, et Yukose kaitsjale oleks kehtestatud ebaõiglaseid tegutsemispiiranguid või et Moskva Linnakohus oleks jätnud tõendid hindamata. Ka ei leidnud EIK, et Yukose kassatsiooniõigust oleks olnud ebaõiglaselt piiratud.
- Konventsiooni 1. protokolli artikliga 1 (vara kaitse) seoses tuvastas EIK hääletage 4/3 karistuste kehtestamise ja arvutamise osas rikkumise perioodil 2000 – 2001, kuna reegleid oli muudetud tagantjärele ja seetõttu kahekordistus 2001. aasta eest makstav summa.
- Siiski leidis EIK ühehäälselt, et muude 2000 – 2003 maksudega seotud hindamiste osas 1. protokolli artiklit 1 rikutud ei ole.
- Hääletage 5/2 leidis EIK, et 1. protokolli artiklit 1 on rikutud ka sellega, et maksuotsuse täitemenetlus oli ebaproportsionaalselt koormav ning rikuti mõistlikku tasakaalu. Nimelt arestiti täitemenetluse käigus Yukose varad, täituritasu 7% kogu võlast nõuti enne põhivõla tasumist ja Yukosele kuuluva OAO Yuganskneftgaz aktsiad võõrandati.
- EIK leidis ühehäälselt, et konventsiooni artiklit 14 (diskrimineerimise keeld) ei ole 1. protokolli artikliga 1 seoses rikutud, kuna Yukos ei suutnud tõendada, et teised maksumaksjad jätkavad samu praktikaid, mille eest Yukost karistati.
- EIK leidis ühehäälselt ka seda, et 1. protokolli artikliga 1 seoses ei ole rikutud konventsiooni artiklit 18 (õiguste piiramise kitsendused) ega tuvastanud, et VF

ametiasutused oleksid väärkasutanud kohtumenetlust selleks, et hävitada Yukos viimase varade arestimise eesmärgil.

- EIK otsustas ühehäälselt, et artikli 41 (õiglase hüvitus) alusel esitatud nõuet tuleb arutada eraldi.

EIK 20.09.2011 otsus ei ole lõplik ja pooltel on võimalik 3 kuu jooksul taotleda selle uuesti läbivaatamist EIK 17-liikmelises suurkojas. Selle, kas kaebus edastatakse suurkojale läbivaatamiseks, otsustab EIKi 5-liikmeline paneel, mille otsuseid ei põhjendata.

Ianos vs. Rumeenia – rikkumine: art 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld), art 6 (õigus õiglasele kohtulikule arutamisele), kaebus nr 8258/05, 12.07.2011

EIK tegi 12.07.2011 otsuse asjas *Ianos vs. Rumeenia* (kaebus nr 8258/05), milles leidis ühehäälselt, et on rikutud inimõiguste konventsiooni artiklit 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld) ja artiklit 6 lg 1 (õigus õiglasele kohtulikule arutamisele).

Väidetavalt tarvitasid Rumeenia politseinikud kaebaja suhtes vägivalda tema kinnipidamisel seoses kahtlustusega kuriteo toimepanemises. Kinnipidamisel aset leidnud vägivallaaktide tõttu eemaldati kaebajal operatsiooniga põrn. Arsti sõnul võis vigastuse põhjustajaks olla üks politseinikest. Esialgses kohtumenetluses mõisteti politseinik süüdi kaebaja löömises, kaebajale mõisteti hüvitiseks 2600 eurot.

Jõustunud kohtuotsuse erakorralise vaidlustamise (*extraordinary appeal, recurs în anulare*, st otsuse tühistamise taotlus) tulemusel politseinikku süüdi mõistev otsus tühistati. Viidi läbi uus uurimine, mille tulemusel mõisteti politseinik õigeaks.

EIK leidis, et Rumeenia polnud kaalunud kõike asjassepuutuvaid huve asja uuesti avades. Uue menetluse algatamine polnud seotud uute asjaolude või menetluse oluliste puudustega. EIK märkis, et uurimise ebatäielikkust või ühepoolsust ei saa iseenesest pidada oluliseks puuduseks. Prokuröri mittenoustumine esimese astme kohtu arvamusega, et politseinik oli kaebajat rünnanud, ei ole piisav alus lõpliku otsuse erakorraliseks vaidlustamiseks. Seega rikuti artikli 6 lõiget 1.

EIK leidis, et lõpliku riigisisese kohtuotsuse tühistamisega on rikutud konventsioonist tulenevaid õiguslikke tagatiseid. EIK sedastas, et kaebaja vigastuse oli põhjustanud väärkohtlemine. EIK märkis, et Rumeenia valitsus rikkus artiklit 3, sest ei tuvastanud piisaval määral, et kaebaja vigastused ei olnud põhjustatud muul viisil kui politseiniku ründe tagajärjel.

EIK mõistis Rumeenialt kaebaja kasuks mittevaralise kahju hüvitamiseks 21 000 eurot.

Ahorugeze vs. Rootsi –puudus rikkumine: art 3 (piinamise keeld), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus nr 37075/09, 27.10.2011

Kohtuasjas *Ahorugeze vs. Rootsi* tegi EIK 27.10.2011 otsuse, kus asus seisukohale, et Rootsi ei riku inimõiguste konventsiooni artiklit 3 (piinamise keeld) ega 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) genotsiidis kahtlustatava isiku väljaandmisel Rwandale.

Kaebaja oli hutu päritolu Rwanda kodanik, kes vahistati Rootsis 2008. juulis rahvusvahelise vahistamismääruse alusel, kuna teda süüdistati Rwanda genotsiidis. Augustis 2008 esitas Rwanda prokuratuur ametliku avalduse kaebaja väljaandmiseks ja Rootsi rahuldaski selle juulis 2009. EIK-s väitis kaebaja, et tema väljaandmine Rwandale tooks kaasa tema piinamise ja

väärkohtlemise Rwanda ametivõimude poolt. Lisaks väitis ta, et Rwandas ei ole talle võimalik teha südameoperatsiooni ning tema hutu päritolu tõttu on oht, et teda hakatakse taga kiusama.

Konventsiooni artikli 3 (piinamise keeld) väidetava rikkumise osas leidis EIK, et kuigi kaebajale oli varem tehtud südameoperatsioon, ei olnud põhjust arvata, et ta vajab seda ka tulevikus. Hutu päritolu osas aga puudusid tõendid, et hutu päritolu isikuid Rwandas üldiselt väärkoheldakse või taga kiusatakse. Lisaks oli tehtud kindlaks, et Rwanda vanglate tingimused on rahuldavad ega riku inimõigusi. Seega puudus alus arvata, et kaebaja väljaandmise tagajärjeks võiks olla tema väärkohtlemine või piinamine konventsiooni artikli 3 mõistes.

EIK tõdes, et aastatel 2008 ja 2009 keeldusid Rwanda Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja mitmed teised riigid saatmast genotsiidis kahtlustatavaid Rwandasse, kuna oli kahtlus, et neile ei pruugi olla tagatud aus kohtumenetlus. Sellest ajast alates on aga Rwanda seadusandlust ja kohtupraktikat muudetud. Puudus alus arvata, et kaebaja ei saaks kutsuda tunnistajaid või et talle ei tagataks kaitset. Samuti oli kinnitust leidnud Rwanda kohtute erapooletus. EIK toetus otsuse tegemisel ka asjaolule, et 2011. aastal andis Rwanda Rahvusvaheline Kriminaalkohus Rwandale välja teise genotsiidis kahtlustatava isiku, leides, et varasemad kahtlused ausa kohtumenetluse läbiviimise osas ei ole enam õigustatud. EIK leidis, et Ahorugeze väljaandmine Rwandale ei riku tema õigust ausale kohtumenetlusele konventsiooni artikli 6 mõistes. Siiski keelas EIK Rootsil kaebaja väljaandmise enne otsuse jõustumist.

Al-Khawaja ja Tahery vs. Ühendkuningriik – rikkumine: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebused nr 26766/05 ja nr 22228/06, 15.12.2011

EIK suurkoda tuvastas kohtuasjas *Al-Khawaja ja Tahery vs. Ühendkuningriik* Al-Khawaja kaebuse alusel artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) koos artikli 6 lõike 3 punktiga d (õigus küsitleda tunnistajaid) rikkumise. Tahery kaebuse osas EIK rikkumist ei tuvastanud.

Kaebaja *Al-Khawaja* mõisteti süüdi eeluurimisel antud tunnistuse põhjal, kuid tunnistaja tegi enne kohtuistungit enesetapu, mistõttu ei saanud tunnistajat istungil ristküsitleda.

Kaebaja *Tahery* mõisteti süüdi eeluurimisel antud tunnistuse põhjal, mille andnud isikut ei kuulatud kohtuistungil üle, kuna ta väitis, et ta kardab avalikult ütlusi anda.

Esmalt meenutas EIK, et konventsiooni artikli 6 lõike 3 punktis d sisalduv tunnistajate küsitlemise õigus tähendab seda, et üldjuhul peavad kõik tõendid olema esitatud avalikul kohtuistungil, et süüdistatav saaks tõendeid vaidlustada. Tunnistaja ülekuulamata jätmiseks peab olema esiteks mõjuv põhjus ning teiseks ei tohi süüdimõistev otsus põhineda üksnes või peamiselt sellele tõendile, mida avalikul istungil ei uuritud. Samas möönis EIK, et viimast tingimust peab saama tõlgendada paindlikult, arvestades konkreetse õigussüsteemi eripärasid. Seetõttu leidis EIK, et juhul kui süüdimõistev otsus põhineb üksnes või peamiselt sellele tõendile, mida avalikul istungil ei uuritud, peavad olema ette nähtud tasakaalustavad faktorid, sh tugevad menetluslikud tagatised. Süüdimõistmine ei tähenda automaatselt artikli 6 lõike 1 rikkumist.

Al-Khawaja asjas asus EIK seisukohale, et tunnistaja surm muutis võimatuks tema küsitlemise kohtuistungil, mistõttu tuli arvestada tunnistaja varem antud ütlusi. Enne kohtuistungil toimumist antud tunnistused ei olnud kaebaja süüdimõistmiseks ainus tõend. Ütlusi andsid ka teised tunnistajad, kes kinnitasid surnud tunnistaja ütlusi, ning neid

tunnistajaid oli võimalik kohtuistungil risküsitleda. 15 häälega kahe vastu leidis EIK, et olenemata eeluurimisel antud ütluse kasutamise ohtudest ja sellega kaasnevatest kaitsjatöö raskustest, oli olemas piisav tasakaal. EIK leidis, et artikli 6 lõiget 1 koos artikli 6 lõike 3 punktiga d ei rikutud. EIK võttis arvesse ka briti kohtusüsteemi eripära, mille kohaselt kohtunik saab vandekohtule selgitada, millise kaaluga tõendid on.

Tahery kohtuasjas asus EIK seisukohale, et ainsa otsustava tunnistaja ülekuulamata jätmine ja kaebaja risküsitlemise võimalusest ilmajätmine ei ole põhjendatud. EIK leidis, et *Tahery* süüdimõistmine põhines määravas osas tõendil, mida istungil ei uuritud. Ilma selle tõendita oleks kaebaja süüdimõistmine olnud vähetõenäoline. Kuigi kohtunik selgitas ka selles asjas vandekohtule tõendite tähendust, siis ei pidanud EIK seda piisavaks tasakaalu tagavaks faktoriks ning tuvastas artikli 6 lõike 1 koos artikli 6 lõike 3 punktiga d rikkumise.

Kaebajale mõisteti mittevaralise kahju hüvitiseks 6000 eurot ning kohtukulude katteks 12 000 eurot.

Artikkel 8 – Õigus era- ja perekonnaelu austamisele

Geleri vs. Rumeenia – rikkumine: art 8 (era- ja perekonnaelu puutumatus) ja 7. protokolli art 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud protseduurilised kaitseabinõud), kaebus nr 33118/05, 15.02.2011

EIK tegi 15.02.2011 otsuse asjas *Geleri vs. Rumeenia* (kaebus nr 33118/05), milles asus seisukohale, et riigi julgeoleku huvides poliitilise põgeniku väljasaatmisega rikuti konventsiooni art 8 (era- ja perekonnaelu puutumatus) ja 7. protokolli art 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud protseduurilised kaitseabinõud).

Kaebaja on Türgi kodanik, kellele oli 1998. aastal antud Rumeenias poliitiline varjupaik. 2003. aastal abiellus ta Rumeenia kodanikuga ja 2005. aastal sai tütre. 2005. aastal tunnistati kaebaja aga Bukaresti apellatsioonikohtu otsusega *persona non grata* 'ks põhjusel, et ta ohustas riigi julgeolekut ning tal keelati 10 aasta jooksul Rumeeniasse siseneda. Kaebaja saadeti otsuse kättesaamise päeval riigist välja. Kaebajale ega tema esindajale otsuse aluseks olevaid tõendeid ei esitatud, kuna need olid riigisaladus.

EIK asus seisukohale, et riigi selline tegevus riivas kaebaja õigust nii eraelule kui ka perekonnaelule (art 8). Edasi hindas EIK selle riive seaduslikkust ja põhjendatust. EIK märkis, et seaduslikkus tähendab, et isik on kaitstud meelevaldsete otsuste eest, ning et määratud meetmeid hindab sõltumatu ja erapooletu kohus, kellel on õigus uurida kõiki asjaolusid. Antud juhul vaadati kaebaja väljasaatmisettekirjutusele esitatud kaebus läbi üksnes formaalselt ning apellatsioonikohtu käsutuses ei olnud lisamaterjale hindamaks, kas kaebaja tõesti ohustas riigi julgeolekut või avalikku korda. Niisiis ei olnud kaebajale garanteeritud minimaalset kaitset meelevaldsuse eest ja seega oli rikutud konventsiooni artiklit 8.

7. protokolli artikkel 1 lubab välismaalase välja saata, kui see on vajalik avaliku korra huvides või põhjendatud riigi julgeoleku huvidega. Kui isik elab riigi territooriumil seaduslikul alusel, siis peab tal olema esmalt õigus esitada põhjendusi enda väljasaatmise vastu ja tal peab olema õigus asja uuesti läbivaatamisele. EIK viitas 7. protokolli seletuskirjale, mille kohaselt tuleb sellised tagatised anda isikule enne tema väljasaatmist. EIK asus seisukohale, et kuna riik ei teavitanud kaebajat, miks leiti, et kaebaja ohustas riigi julgeolekut, siis ei olnud kaebaja väljasaatmisel talle tagatud konventsiooniga nõutud protseduurilised kaitseabinõud ning rikutud oli ka 7. protokolli artiklit 1.

EIK määras kaebajale mittevahalise kahju hüvitiseks 13 000 eurot.

Golemanova vs. Bulgaaria – puudub rikkumine: art 8 (era- ja perekonnaelu puutumatus), kaebus nr 11369/04, 17.02.2011

EIK tegi 17.02.2011 otsuse asjas *Golemanova vs. Bulgaaria* (kaebus nr 11369/04), milles asus seisukohale, et konventsiooni artiklit 8 (era- ja perekonnaelu puutumatus) ei ole rikutud.

Kaebaja kaebas, et Bulgaaria ametivõimud ei lubanud tal muuta ametlikku eesnime (Donka) nime vastu, millega teda lapsest saadik pere ja sõprade ringis ning väljaspool kodu on kutsutud (Maya). Bulgaaria seaduste kohaselt võib eesnime muutmist nõuda üksnes „tõsistel põhjustel“ ning Bulgaaria kohtud mõjuvaid põhjusi nime muutmiseks ei leidnud.

EIK märkis alustuseks, et isiku eesnimi kuulub art 8 reguleerimisalasse, kuid asus seisukohale, et Bulgaaria kohtud on piisavalt hinnanud kaebaja ja ühiskonna huve. EIK märkis, et riigi kohtud saavad paremini hinnata ja tõlgendada fakte ning kohaldada riigisisest õigust, mistõttu ei ole EIK-l põhjust jõuda riigisisest kohtust teistsugusele seisukohale.

Otsusele esitati kaks eriarvamust, ühe neist esitas Eesti kohtunik Julia Laffranque, leides asjaolusid hinnates, et antud juhul ei olnud selline keeldumine demokraatlikus ühiskonnas vajalik.

Gluhakovic vs. Horvaatia – rikkumine: artikkel 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 21188/09, 12.04.2011

EIK 12.04.2011 tegi otsuse asjas *Gluhakovic vs. Horvaatia*, milles esmakordselt andis samaaegselt artikli 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) rikkumise tuvastamisega konkreetseid juhiseid otsuse täitmiseks artikli 46 alusel (sisuliste otsuste siduvus ja nende täimine).

Kaebaja leidis, et Horvaatia ametivõimud ei taganud talle kui isale piisavat suhtlemisvõimalust oma tütrega. EIK nõustus kaebajaga ning määras otsusega, et Horvaatia peab tagama lahutatud isa ja tema tütre kohtumisvõimalused nii, et võetakse arvesse isa töögraafikut ja sobivat kohtumiskohta. Kaebaja töötab Itaalias ja töögraafiku kohaselt on tal vaba iga neljas päev. Horvaatia kohtud sellega ei arvestanud, määrares kohtumiseks konkreetse nädalapäeva. Seetõttu ei olnud kaebaja oma tütrega kohtunud alates 2007. aastast.

Šneersone ja Kampanella vs. Itaalia – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele), kaebus nr 14737/09, 12.07.2011

EIK tegi 12.07.2011 otsuse asjas *Šneersone ja Kampanella vs. Itaalia* (kaebus nr 14737/09), milles leidis, et rikuti artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele).

Itaalia kohus tegi määruse, mille alusel Lätis emaga elav laps tuli anda üle itaallasele isale Itaalias.

Kaebajad, ema ja tema poeg, on Läti kodanikud ning elavad Riias. Poeg Marko sündis Itaalias. Aasta pärast lapse sündi elasid vanemad eraldi, laps elas emaga. Veel aasta hiljem andis Rooma noortekohus Marko eestkostõiguse tema emale, lubades isal last näha. Väidetavalt seetõttu, et isa ei toetanud poega materiaalselt, sõitis ema pojaga Lätisse. Rooma noortekohus andis seejärel eestkostjaõigused isale ja otsustas, et laps peab elama oma isaga.

Rooma kohus tegi Marko Itaaliasse tagasitoomise määruse vastavalt Euroopa Nõukogu määrusele nr 2201/2003 (kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega). Kaebaja vaidlustas lahendi, mille kohaselt pidi lapse kohtumääruse täitmiseks Itaaliasse tooma. Määrus jäi muutmata. Haagi lapseröövi konventsiooniga kooskõlas palus Itaalia justiitsministeerium Läti ametivõimudel Marko Itaaliasse tuua. Läti kohus leidis, et Marko viimine Itaaliasse ei oleks tema parimates huvides.

Kaebaja ja tema poeg väitsid, et Itaalia kohtu otsus oli vastuolus lapse huvidega ja rikkus rahvusvahelist ja Läti õigust.

EIK meenutas otsuses rahvusvaheliste lapseröövide valdkonna kohtupraktikaga arendatud põhimõtteid (*Neulinger ja Shuruk vs. Šveits*). EIK leidis, et Itaalia kohtuotsused olid vähe põhjendatud. Itaalia kohus ei arvestanud, et lapse lahutamine tema emast võib põhjustada talle psühholoogilisi probleeme. Samuti ei arvestanud Itaalia kohus, et lapse isa ei olnud üritanud oma lapsega kohtuda alates 2006. aastast. Itaalia kohtud ei püüdnud tuvastada, kas Marko isa kodu oli lapsele sobiv. Samuti oli Itaalia kohus (lapse isa ettepanekul) määranud tingimused, mille kohaselt lapse ema võis last näha vaid ühe kuu jooksul iga kahe aasta järel. EIK leidis, et sellised ranged tingimused olid ema ja poja lähedase suhte katkestamise jaoks ebasobivad; Itaalia kohtud polnud arvestanud muid võimalusi, kuidas isa ja poeg saaksid suhelda. EIK leidis, et lapse tagastamise määrusega oli rikutud artiklit 8.

Shaw vs. Ungari – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele), kaebus nr.6457/09, 26.07.2011

EIK tegi 26.07.2011 ühehäälsel otsusel asjas *Shaw vs. Ungari* (kaebus nr 6457/09), milles tuvastas konventsiooni artikli 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele) rikkumise.

Kaebaja on Prantsusmaal elav Iiri kodanik, kes väitis, et Ungari ei ole suutnud tagada tema tütre tagasi toomist Ungarist Prantsusmaale. Lapse ema oli viinud lapse püsivalt välja Prantsusmaalt, kuigi mõlemal vanemal oli ühine eestkostes.

EIK kordas, et artikkel 8 annab vanemale õiguse oma lapsega taasühineda ja sisaldab võimude kohustust kaasa aidata sellisele ühinemisele. EIK leidis, et Ungari rikkus konventsiooni, kuna riigisisised kohtud ei suutnud menetluses viivitamatult tegutseda, et last isale tagasi tuua. Riik ei suutnud 11 kuu jooksul leida last ja tema ema. Samuti ei olnud piisav emale määratud rahatrahv.

EIK märkis, et olukorda raskendab asjaolu, et riik ei ole suutnud kaebajale tagada juurdepääsu õigustele regulaarselt hoida kontakti oma lapsega, mistõttu isa ei olnud näinud oma tütart kolm ja pool aastat.

Kohus mõistis kaebaja kasuks välja 20,000 eurot mittevaralise kahju hüvitamiseks.

M. ja teised vs. Bulgaaria – rikkumine: art 5 (õigus vabadusele ja turvalisusele), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 41416/08, 26.07.2011

EIK tegi 26.07.2011 otsusel asjas *M. ja teised vs. Bulgaaria* (kaebus nr 41416/08), milles tuvastas, et Bulgaaria rikkus konventsiooni artikli 5 lõikeid 1 ja 4 (õigus vabadusele ja turvalisusele), artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele) ja artiklit 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile).

Üks kaebajatest, Afganistani kodanik M., elas Bulgaarias aastast 1998.

2004. a andis Bulgaaria M.-le põgeniku staatuse seoses tema kristlikku usutunnistusse pöördumisega ning sellest tuleneva ohuga tagakiusamisele Afganistanis. 2005. a tegid Bulgaaria võimud kaks määrust – isik välja saata ja vahi alla võtta, kuna ta kujutab ohtu riigi julgeolekule (M.-i süüdistati migrantidega kauplemises). M.-i ei olnud võimalik aga koheselt välja saata, sest tal puudus kehtiv reisidokument. Vaidlustusmenetluses kuulutas Bulgaaria kohus vahistamismääruse kehtetuks, kuid isikut ei vabastatud. Kokku hoiti M.-i enne vabastamist kinni 2 aastat ja 8 kuud.

EIK tegi Bulgaaria suhtes esialgse õiguskaitse määruse, millega kohustas Bulgaariat EIK menetluse ajal isikut mitte välja saatma. EIK leidis otsuses, et Bulgaaria rikkus artikli 5 lõiget 1, kuna isikut on lubatud väljasaatmise eesmärgil kinni pidada vaid ajal, mil väljasaatmise menetlus on käimas ning seda viiakse läbi nõuetekohase hoolsusega (Bulgaaria võimud hoidsid isikut kinni üle aasta, enne kui püüdsid hankida isikule reisidokumenti tema väljasaatmiseks). Bulgaaria rikkus artikli 5 lõiget 4, sest ei taganud isikule kohtus võimalust kiiresti vaidlustada oma karistus. Samuti rikuti õigust perekonnaelule artikli 8 järgi.

EIK heitis Bulgaariale ette, et kõrgeim halduskohus ei uurinud piisavalt tõendeid isiku ohtlikkuse kohta riigi julgeolekule ning ei selgitanud välja, kas isiku väljasaatmine võib põhjustada tema väärkohitlemist või surma Afganistani tagasisaatmisel. Lisaks pole Bulgaaria seaduste kohaselt võimalik riikliku julgeoleku kaalutlustel läbiviidavat väljasaatmise menetlust peatada, kui isik väljasaatmise vaidlustab. Seega rikkus Bulgaaria õigust tõhusale menetlusele (artikkel 13).

Kuna EIK on varem tuvastanud mitmeid sarnaseid rikkumisi Bulgaaria osas ning mitu sarnast asja on EIK-s menetluses, soovitas kohus Bulgaarial EIK otsuste täitmiseks teha vastav seadusandluse muudatus, et oleks tagatud järgmine: 1) isegi kui väljasaatmise aluseks on riigi julgeoleku kaalutus, peab kohus põhjalikult kontrollima faktilisi asjaolusid ning väljasaatmise põhjendusi, sh tutvuma salastatud teabega; 2) kohus peab väljasaatmise legitiimse eesmärgi kõrval kaaluma asjassepuutuvate isikute põhiõigusi, sh õigust perekonnaelu austamisele; 3) väljasaatmise sihtriik peab olema määratletud õiguslikult siduvas õigusaktis ning sihtkoha muudatusi peab saama vaidlustada; 4) väljasaatmise vaidlustamise kaebus, milles viidatakse väärkohitlemise või surma ohule sihtkohariigis, peaks kaebuse läbivaatamiseni automaatselt väljasaatmise menetlust edasi lükkama; 5) kohus peaks p-s 4 nimetatud põhjusel esitatud kaebuseid põhjalikult uurima.

Kohus mõistis M.-i kasuks välja 12 000 eurot mittevaralise kahju hüvitamiseks.

Schneider vs. Saksamaa – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 17080/07, nr 15.09.2011

EIK tegi 15.09.2011 otsuse asjas *Schneider vs. Saksamaa* (kaebus nr 17080/07), milles tuvastas konventsiooni artikli 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) rikkumise.

Kaebajal oli aastatel 2002 – 2003 suhe abielus oleva naisega ning ta väitis, et tema on naise 2004. aastal sündinud poja isa. Abielupaar ei eitanud, et see võib nii olla, kuid oma pere huvides ei soovinud lapse isadust tuvastada ning lapse isana kanti sünnitunnistusele naise abikaasa. Saksamaa kohtud ei rahuldanud kaebaja nõudeid saada lapse kohta informatsiooni ja kohtuda lapsega, põhjendades keeldumist sellega, et kaebaja ei ole lapse isa.

EIK asus artikli 8 võimalikku rikkumist hinnates seisukohale, et otsused, millega kaebajale ei võimaldatud kontakte tema väidetava pojaga, puudutasid kaebaja eraelu. Kuigi kaebaja isadus

ei olnud tuvastatud, oli tuvastatud, et temal ja lapse emal oli olnud 1 aasta ja 4 kuud väldanud suhe; kaebaja oli käinud naisega kaasas arsti juures ja tunnustanud oma isadust juba enne lapse sündi. EIK nõustus, et Saksa kohtud olid kohaselt kaitsnud abielupaari õigusi, kuid asus siiski seisukohale, et samas olid lapse huvid jäänud tähelepanuta. EIK rõhutas, et riigi kohtute ülesanne on kaaluda ka lapse huve ning teha kindlaks, kas väidetava isaga kontakti pidamine oleks lapse huvides. Kuna Saksa kohtud olid lähtunud üksnes seadusest ega olnud hinnanud konkreetset olukorda, siis tuvastas EIK artikli 8 rikkumise ja mõistis kaebaja kasuks mittevaralise kahjuna 5000 eurot.

Emre vs. Šveits (nr 2) – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), art 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine), kaebus nr 5056/10, 11.10.2011

EIK leidis 11.10.2011 asjas *Emre vs. Šveits (nr 2)* (kaebus nr 5056/10), et Šveits on rikkunud konventsiooni artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) koos artikliga 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine). Kaebus puudutas kaebajale määratud kümneaastast sissesõidukeeldu Šveitsi.

Kaebaja on Türki rahvusest, sündinud 1980. aastal ja elab Saksamaal. 1986. aastal saabus ta koos vanematega Šveitsi. Aastatel 1994 kuni 2000 mõisteti ta süüdi erinevate süütegude toimepanemise eest (kehaline väärkohtlemine, kallaletung, vargus, rööv, omandi rikkumine, varastatud kauba käitlemine, solvamine ja ähvardamine, relvaseaduse rikkumine ning mitmed tõsisemad liikluseeskirjade rikkumised) ning 2003. aastal tegi Šveitsi kohus otsuse saata kaebaja riigist välja, sissesõidukeeluga määramata tähtjaks.

Kaebaja pöördus EIK poole esmakordselt 2004. aastal, leides, et tema määramata tähtjaks sissesõidukeeluga riigist väljasaatmine rikub õigust era- ja perekonnaelule. 2008. tegi EIK otsuse, milles tuvastas konventsiooni artikli 8 rikkumise. Seejärel pöördus kaebaja taas siseriikliku kohtu poole nõudega vaadata üle esmane kohtuotsus väljasaatmise osas. Föderaalkohus piiras uue otsusega sissesõidukeeldu kümne aastani.

Toetudes artiklile 8 ja artiklile 46 pöördus kaebaja uuesti EIKi, väites, et föderaalkohtu otsus, asendada väljasaatmine ning tähtjatu sissesõidukeeld kümneaastase riiki sisenemise keeluga, rikub endiselt tema põhiõigusi ning ei ole kooskõlas EIK eelnevalt tehtud otsuse põhimõtetega.

EIK ei kahelnud selles, et kaebaja riigist väljasaatmine oli kooskõlas seadusega ja taotles seaduslikku eesmärki (korrarikkumise ja kuritegevuse ennetamine). Siiski leidis EIK, et föderaalkohus oleks otsuse tegemisel pidanud võtma arvesse kõiki asjakohaseid tegureid (mh rikkumiste olemust ja raskusastet; karistuste tõsidust; perioodi, millal kaebaja oli Šveitsi resident; tema sotsiaalsete, kultuuriliste ja perekondlike sidemete tugevust; asjaolu, et tema käitumine oli aja jooksul paranenud; ja väljasaatmisotsuse olemust). EIK asus seisukohale, et riik ei suutnud õiglaselt tasakaalustada erahuve (kaebaja ja tema perekonna huvid) ja avalikke huve (avalik kord ja turvalisus ning tulevaste rikkumiste oht). Seega ei olnud kümme aastat vältav sissesõidukeeld demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Täitmaks EIK eelnevat otsust, oleks riik pidanud kuulutama kaebaja väljasaatmisotsuse kehtetuks. EIK leidis, et Šveits rikkus konventsiooni artiklit 8 koos artikliga 46 ning mõistis kaebajale varalise kahju eest 5000 eurot.

Genovese vs. Malta – rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld), art 8 (õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu), kaebus nr 53124/09, 11.10.2011

Kaebuses *Genovese vs. Malta* (kaebus nr 53124/09) leidis EIK 11.10.2011, et Malta on rikkunud artiklit 14 (diskrimineerimise keeld) koos artikliga 8 (õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu). Kaebus puudutas Ühendkuningriigi kodaniku Malta kodakondsuse taotluse rahuldamata jätmist.

Kaebaja B.A. Genovese on Ühendkuningriigi kodanik, kes sündis 1996. aastal Inglismaal abieluvälises suhtes. Tema ema on Suurbritannia kodanik ja isa Malta kodanik G. Pojale Malta kodakondsuse saamiseks pöördus ema Šoti kohtute poole, kes tunnistasid G. kaebaja bioloogiliseks isaks. Vastav muudatus kanti ka sünnitunnistusele. Malta kohtud kinnitasid seejärel G. isadust. Pojale kodakondsuse saamise taotlus lükati sellest hoolimata tagasi põhjendusega, et väljaspool abielu sündinud lapsed saavad Malta kodakondsust taotleda ainult juhul, kui nende ema on maltalane. Kuigi alama astme kohtud tunnistasid vastava kodakondsuseaduse sätte diskrimineerivaks ja seetõttu põhiseadusega vastuolus olevaks, leidis Malta konstitutsioonikohus, et rikkumist ei esine. Konstitutsioonikohtu arvates ei ole õigus kodakondsusele oluline konventsiooniga tagatud õigus ning kodakondsuse andmine või andmisest loobumine ei oleks mõjutanud kaebaja perekonnaelu, arvestades, et tema isa oli keeldunud temaga suhteid loomast.

Kaebaja pöördus EIKi kaebusega Malta riigi vastu kodakondsuseaduse diskrimineerivuse tuvastamiseks.

Malta valitsus teatas, et siseriiklikku seadusandlust on alates kaebuse esmasest esitamisest muudetud ja seega on kaebajal uue seaduse alusel õigus kodakondsusele. EIK leidis, et artikkel 14 koos artikliga 8 oli kaebuse osas kohaldatav. Kuigi vastas tõele, et kodakondsuse andmine ei pruugi mõjutada isiku perekonnaelu – arvestades isa otsust mitte pojaga suhelda – mõjutab see ikkagi kaebaja eraelu ja tema sotsiaalse identiteedi kujunemist, olles seega kaitstud konventsiooni artikliga 8.

EIK lisas, et konventsiooni tuleb tõlgendada tänapäeva kontekstis. Küsimus abielust ja abieluväliselt sündinud laste võrdsusest on olnud Euroopa Nõukogu liikmesriikidele olulise tähtsusega ning seepärast peavad esinema väga kaalukad asjaolud, mis lubaksid järeldada, et erinev kohtlemine sünni alusel oleks õigustatud konventsiooni artikli 14 kontekstis. Kaebaja oli analoogsed olukorras teiste lastega, kelle isa oli Malta kodanik, aga ema teisest kodakondsusest. Ainuke asjaolu, mis välistas tema kodakondsuse saamise, oli sünd abieluvälisest suhtest. EIKi ei veennud valitsuse argument, et lastel, kes sünnivad abielust, on vanematega selline side, mis abieluvälistel lastel puudub. See on eristamine alusel, mida artikkel 14 keelab. EIK arvates ei esitanud Malta ühtegi mõistlikku argumenti diskrimineerimise õigustamiseks ning sellest tulenevalt esines EIK hinnangul konventsiooni artiklite 14 ja 8 rikkumine.

Khelili vs. Šveits – rikkumine: 8 (õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu), kaebus nr 16188/07, 18.10.2011

EIK otsustas asjas *Khelili vs. Šveits* (kaebus nr 16188/07, 18.10.2011), et Šveits on rikkunud konventsiooni artiklit 8 (õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu).

1993. aastal peeti kaebaja kinni prostitutsioonikahtlusega ja keelati sama aasta novembris kaheks aastaks Šveitsis resideerimine. Genfi politsei andmebaasis kajastati kaebajat kui

„prostituuti“, kuigi ta ise seda eitas. 2003. aastal sai kaebaja teada, et tema nimi seostub politsei dokumentides endiselt prostituudiametiga. Kuigi seejärel asendati kaebaja elukutse politsei andmebaasis sõnaga „õmbleja“, siis selgus 2006. aastal, et nimetus „prostituut“ figureeris jätkuvalt politsei elektroonilises andmebaasis teiste tema suhtes alustatud menetluste kontekstis. Politsei ei nõustunud neid kandeid kustutama, kuna arvestades kaebaja eelnevaid rikkumisi, tuli nende kaebustega seonduv informatsioon säilitada.

EIK nõustus, et kaebaja õiguste riivele leidis riigi seadusandluses õiguslik alus. EIK nõustus kaebajaga, et tema seostamine prostitutsiooniga mõjutab kaebaja igapäevast elu ja mainet. Kuna isikuandmeid on võimalik automaatselt töödelda ja edastada teistele ametiasutustele, on võimalik ka lihtsustatud ligipääs vastavale informatsioonile. Seega oli kaebajal olemas põhjendatud huvi teda kompromiteerivate andmete muutmise vastu. EIK arvestas ka seda, et esialgne süüdistus kaebaja vastu ebaseadusliku prostitutsiooni eest oli liialt ebamäärane ning et seos teiste tema vastu esitatud kaebuste ja sõna „prostitutsioon“ vahel ei olnud piisavalt tihe, et õigustada vastavat sõnakasutust. Lisaks käitus politsei vastuoluliselt, teatades kaebajale, et tema kohta käivad andmed on muudetud, kuigi see tegelikkuses nii ei olnud. Nendel põhjustel asus EIK seisukohale, et Šveits rikkus kaebaja õigust eraelu puutumatusele, sest aastatepikkune märkuse „prostituut“ (kui väidetavate valeandmete) säilitamine andmebaasides ei olnud demokraatlikus ühiskonnas õigustatud ega vajalik.

EIK mõistis kaebajale mittevaralise kahju eest hüvitise 15 000 eurot.

V.C. vs. Slovakkia – rikkumine: art 3 (piinamise keeld) ja art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 18968/07, 08.11.2011

Kohtuasjas V.C. vs. Slovakkia leidis EIK 08.11.2011, et Slovakkia rikkus konventsiooni artiklit 3 (piinamise keeld) ja artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele). Kaebus puudutas romi naist, kes steriliseeriti ilma teda steriliseerimise protseduuri olemusest ja tagajärgedest informeerimata. EIK käsitleb steriliseerimise problemaatikat oma otsuses esmakordselt.

23.08.2000 steriliseeriti kaebaja Slovakkias Prešovi haiglas vahetult pärast sünnitust. Kaebajalt küsiti sünnituse viimases järgus, kas ta kavatseb veel lapsi saada ja teda teavitati, et juhul kui kavatseb, peab ta arvestama, et kolmanda lapse sünd toob kaasa kas ema või lapse surma. Hirmununa ja valude käes vaeveldes andis ta nõusoleku enda steriliseerimiseks. Samas ei mõistnud ta, mida steriliseerimine tähendas, sest talle ei selgitatud protseduuri olemust, selle tagajärgi ega ka protseduuri pöördumatut mõju. Alternatiivsete meetodite osas teda ei nõustatud. Lisaks väitis kaebaja, et steriliseerimise põhjuseks oli tema päritolu (romi). Kaebuses viidati mitmetele publikatsioonidele, mis kinnitasid romide sunniviisilist steriliseerimist Tšehhoslovakkias 1970. aastatel eesmärgiga väidetavalt kontrollida romide rahvaarvu. Lisaks väitis kaebaja, et pärast steriliseerimist on ta kannatanud mitmete tõsiste meditsiiniliste ja psühholoogiliste probleemide all; alates 2008. aastast on ta käinud psühhiaatri juures, tema kogukond on ta välja heitnud ja viljatuse tõttu lahutas temast ta abikaasa.

EIK tõdes, et steriliseerimine kujutab endast tõsist sekkumist inimese reproduktiivtervisesse ja omab mõju inimese füüsilisele ning vaimsele heaolule emotsionaalse seisundi, spirituaalse ja perekonnaelu kaudu. Seepärast nõuab steriliseerimine isiku teadvat nõusolekut. Kaebajat aga ei informeeritud piisavalt tema tervislikust olukorrast, pakutava steriliseerimise olemusest ega võimalikest alternatiividest. Patsienti ohutati steriliseerimiseks nõusolekut andma olukorras,

kus isik oli just sünnitanud, ta oli emotsionaalne ja hirmunud. Lisaks puudus kohene vajadus patsiendi reproduktiivtervisesse sekkuda, arvestades, et risk tervisele oleks kaasnenum alles tulevikus aset leidva rasestumisega. Steriliseerimist ei peeta tavaliselt elupäästvaks operatsiooniks. Haiglapersonal ei arvestanud patsiendi õigusega vabale valikule ning sekkus liigselt kaebaja õigusesse vabale eneseteostusele. Seega rikkus steriliseerimine konventsiooni artiklit 3 ja artiklit 8.

EIK ei nõustunud kaebajaga selles, et rikutud on konventsiooni artiklit 13 (õigus tõhusale menetlusele enda kaitseks), artiklit 12 (õigus abielluda) ja artiklit 14 (diskrimineerimise keelamine). Kaebaja kaebust oli arutatud riigisisestes kohtutes ning tal oli olemas võimalus esitada ka kriminaalsüüdistus, kuid seda võimalust ta ei kasutanud. Rikkumist abieluõiguse osas ei pidanud EIK vajalikuks arutada, kuna oli juba leitud, et rikuti kaebaja õigust perekonnaelu austamisele. Lisaks ei pidanud EIK vajalikuks arutada kaebust diskrimineerimise kohta, sest see oli piisavalt tõendamata.

Artikli 41 (õiglane hüvitus) alusel kohustati Slovakkia hüvitama kaebajale 31 000 eurot mittevaralise kahjuna ja 12 000 eurot kohtukulude eest.

S.H. ja teised vs. Austria – puudus rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austusele), kaebus nr 57813/00, 03.11.2011

Kohtuasjas asjas *S.H. ja teised vs. Austria* leidis EIK suurkoda erinevalt 01.04.2010 tehtud 7-liikmelise koja otsusest, et Austria ei rikkunud konventsiooni artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu austusele). Kaebus puudutas kahe Austria abielupaari soovi kasutada Austria seadusega keelatud kunstliku viljastamise protseduuri.

Mõlemad abielupaarid olid võimetud loomulikult teel lapsi saama. Esimene abielupaar vajab *in vitro* kunstlikuks viljastumiseks loovutatud spermat, teine abielupaar vajab loovutatud munarakku. Mõlema abielupaari puhul oleks üks partneritest olnud lapse bioloogiliseks vanemaks. Austria seadusandlus aga keelab loovutatud munaraku või spermaga läbiviidava *in vitro* kunstliku viljastamise, kui munarakk ja seemnerakk ei pärine partneritelt.

1999. aastal leidis Austria Konstitutsioonikohus, et sellise seaduse eesmärk on vältida ebatavalist olukorda, kus lapsel võiks olla kaks bioloogilist vanemat – üks, kellest ta pärineb, ja teine, kes ta sünnitas. Kaebajad väitsid, et rikutud on nende konventsiooni artikliga 8 tagatud õigust perekonnaelu puutumatusse ja artikliga 14 tagatud õigust võrdsele kohtlemisele, sest viljastumiseks kasutatavad meditsiinilised protseduurid, mis ei hõlma munaraku või seemneraku loovutamist, on Austrias lubatud.

EIK tõdes, et Euroopa Nõukogu liikmesriikides on välja kujunenud trend lubada sugurakkude loovutamist *in vitro* kunstlikuks viljastamiseks. Taoline konsensus ei põhine aga kokkulepitud põhimõtetel, vaid väljendab konkreetse õigusvaldkonna arengut üldisemalt, piiramata riigi diskretsiooniõigust selle reguleerimisel. Kuigi Austria oleks võinud võtta kasutusele meetmeid, et vähendada riske, mis kaasnevad munaraku ja sperma loovutamisega, ei saa seda panna riigile kohustuseks. Austria seadusandja lähtus vajadusest säilitada tsiviilõiguse aluspõhimõte – ema identiteedi selgus. *In vitro* viljastamine oli Austria ühiskonnas vaidlusalune teema, mille osas puudus konsensus. Lisaks puudub Euroopa tasandil õiguslik regulatsioon, mis käsitleks kunstliku viljastamise problemaatikat ning näeks riikidele ette selged juhised. Austria seadusandlus ei keela minna viljatusravi saamiseks teise riiki, kus on kaebajatele vajalikud meditsiinilised protseduurid seadusega lubatud. EIK leidis, et Austria ei

ole konventsiooni artiklit 8 rikkunud ning seetõttu ei ole vajalik artikli 14 rikkumise arutamine.

Eestis on kehaväline viljastamine lubatud nii võõrast munarakust loodud embrüo ülekandmisega naisele, kui ka naise kunstlik viljastamine doonori seemnerakkudega.

Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa – rikkumine: art 3 (piinamise keelamine), art 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusse), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 23687/05, 15.11.2011

EIK tuvastas 15.11.2011 asjas *Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa* Venemaa-poolsed rasked inimõiguste rikkumised.

Kaebused puudutasid kaebajate jätkuvat kinnipidamist tunnustamata riigis Moldova Transnistria Vabariik. Kaebajaid kahtlustati terrorirünnakutes 1991 – 1992 aasta Transnistria sõjalises konfliktis, kuid juba 08.07.2004. aastal oli EIK suurkoda oma otsuses *Ilascu jt vs. Moldova ja Venemaa* (kaebus nr 48787/99) teinud Moldovale ja Venemaale ettekirjutuse isikute viivitamata vabastamiseks.

EIK 2004. aasta otsusest hoolimata vabastati kaebajad alles 2007. aasta juunis. Kõnealune kaebus puudutabki kaebajatest Moldova kodanike kinnipidamist ja piiranguid perekonnaga suhtlemisel pärast 2004. aastat. Kaebajad leidsid, et neid peeti kinni ebaseaduslikult, nende kinnipidamistingimused olid ebainimlikud ja nende õigust perekonnaelule rikuti oluliselt.

Moldova osas EIK rikkumist ei tuvastanud, sest Moldova võimud olid omalt poolt teinud kõik, et isikud vabastada. EIK aktsepteeris Moldova vastuväidet, et Moldoval puudus kõnealusel ajal tõhusa kontrolli võimalus kõnealuse territooriumi üle.

Venemaa suhtes leidis EIK, et kuna Venemaa ei olnud omalt poolt astunud samme kaebajate vabastamiseks ning oli teinud vähemalt aastani 2007 koostööd separatistide režiimiga, siis kuulusid kinnipeetavad nende jurisdiktsiooni alla. Tuvastati konventsiooni rikkumine järgnevate artiklite osas:

- Artikkel 3 (piinamise keelamine),
- Artikkel 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusse),
- Artikkel 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile),
- Artikkel 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele).

Lisaks märkis kohus, et eriti raskesti on Venemaa rikkunud konventsiooni artikleid 3 ja 5, eirates EIK 2004. aasta ettekirjutust kaebajate vangistusest vabastamise kohta.

EIK mõistis Andrei Ivantocile ja Tudor Popale kummalegi 60 000 eurot varalise ja mittevaralise kahju hüvitamiseks. Eudochia Ivantocile ja Victor Petrovile vastavalt 20 000 eurot. Vene Föderatsiooni esindav kohtunik esitas otsusele eriarvamuse.

Zammit Maempel vs. Malta – puudub rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 24202/10, 22.11.2011

EIK otsustas 22.11.2011 asjas *Zammit Maempel vs. Malta*, et Malta ei rikkunud konventsiooni artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) sellega, et lubati ilutulestiku tegemist kaebajate kodu lähedal.

Alates 1994. aastast elas kaebuse esitanud pere majas, mis oli üks kolmest majast kõrvalisel rohumaal. Kaks korda aastas korraldati külapidusid, mille peasündmuseks oli 150 meetri kaugusel kaebajate kodust korraldatav ilutulestik.

Aastate jooksul olid kaebajad pöördunud edutult politseisse; abi oli otsitud ka ombudsmanilt, kes kritiseeris loa andmist ilutulestikuks inimeste kodude lähedal. Sellest hoolimata jätkusid peod ja ilutulestiku tegemine. 2009. aastal leidis Malta Konstitutsioonikohus, et kuigi ilutulestikuga seonduv müra ja risk on kaebajatele põhjustanud teatavaid ebamugavusi, kohaldati asjakohast regulatsiooni õieti ning oli tasakaal kaebajate õiguste ja kogukonna huvide vahel.

Kaebajad esitasid EIK-i kaebuse konventsiooni artikli 8 (õigus austusele era-ja perekonnaelu vastu), artikli 14 (diskrimineerimise keelamine) ja esimese protokolli artikli 1 (vara kaitse) alusel.

Artikli 8 osas asus EIK seisukohale, et ilutulestiku korraldamine oli külapidude kõrghetkeks, mis aitas kaasa sissetuleku suurendamisele ja seega majandusele üldisemalt. Lisaks olid külapeod osa Malta kultuurilisest ja religioossetest pärandist. Kohus leidis, et kuigi müratase võis negatiivselt mõjutada vähemalt ühe kaebaja kõrvakuulmist, puudus reaalne ja vahetu oht kaebajate elule või inimväärikusele. Ilutulestiku transport ja ülesseadmine alluvad regulatsioonile ning selle lõhkamist jälgisid nii politsei kui tuletõrje. Samuti oli kohustuslik eeldus kindlustuslepingu sõlmimine. Veelgi enam, kaebajad olid maja ostes teadlikud situatsioonist, mille üle nad hiljem kaebasid.

Eeltoodust tulenevalt leidis EIK, et konventsiooni artiklit 8 ei rikutud. Artikli 14 osas kinnitas EIK mõistliku tasakaalu kaebajate ja kogukonna huvide vahel. Esimese protokolli artikli 1 alusel esitatud kaebus jäeti läbi vaatamata, kuna kaebajad ei olnud vara kaitseks riigisisest nõudeid esitanud.

Gladysheva vs. Venemaa – rikkumine: 1. protokoll art 1 (vara kaitse), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 7097/10, 06.12.2011

Gladysheva vs. Venemaa kohtuasjas leidis EIK, et Vene Föderatsioon (VF) rikkus konventsiooni 1. protokolli artiklit 1 (vara kaitse) ja artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele).

Kaebaja Svetlana Gladysheva elas koos pojaga Moskvast asuvas korteris alates 2005. aastast. Ta ostis korteri (varasem sotsiaalkorter) V-lt, kes oli omakorda omandanud selle Ye-lt, kes oli korteri erastanud. Alates 2005. aasta ostu-müügilepingu sõlmimisest tunnustasid võimud kaebaja õigust korteriomandile. 2009. aastal teavitati kaebajat, et kuna Ye pani toime pettuse, on kaebaja korteri omandamise tehing tühine ning teda ootab ees korterist väljatõstmine. Nimelt avastati, et Ye abielutunnistus, mille alusel ta oma mehe korteri pärast mehe surma erastas, oli võltsitud. Kuigi kohus mõõnis, et kaebaja oli omandanud korteri heas usus, kuulus korter seaduse järgi endiselt Moskva linnale. Gladysheva sõnade järgi ei olnud teda kaebuse esitamise ajal veel korterist välja tõstetud, kuid kuna vastav korraldus on kohtu poolt tehtud, võib see iga hetk juhtuda.

EIK asus seisukohale, et riigisisesed kohtud ei põhjendanud piisavalt, miks avastati korteri erastamise pettus alles 2008. aastal. Korteri erastamine toimus aastatel 2004 – 2005, mil võimud oleksid pidanud kontrollima abielutunnistuse kehtivust. Kuna riik kehtestas erastamismenetluse korra, oli riigi kohustus tagada ka vastava menetluse järgimine. Kaebaja ei pidanud korteri omandamisel arvestama võimalusega, et tulevikus võidakse temalt vastav omandiõigus ära võtta. EIK leidis, et riik on vara heas usus omandanud isikule pannud liigse individuaalselt koormava vastutuse, ilma et oleks põhjendatud, miks see on avalikes huvides. EIK leidis, et VF rikkus konventsiooni esimese lisaprotokolli artiklit 1.

Lisaks leidis EIK, et otsustades kaebaja välja tõsta, rikkus VF ka konventsiooni artiklit 8, olenemata sellest, et kaebajat ei olnud veel välja tõstetud. Vastava otsuse tegemiseks pidi kohus kaaluma üksikisiku ja ühiskonna huve. Praegusel juhul ei põhjendanud VF kohtud, miks peaksid määratlemata isikute huvid, kellel võib tulevikus tekkida võimalus sotsiaalkorteris elamiseks, üle kaaluma kaebaja huvid, kes on vastavas korteris elanud juba 2005. aastast. Lisaks ei olnud ametivõimud pakkunud kaebajale ajutist elamispaika korterist väljakolimise ja uue elukoha otsimise ajaks. Seega riivati ebaproportsionaalselt kaebaja huve ja õigusi.

EIK otsustas, et VF peab tagastama kaebajale korteri omandiõiguse ja tühistama väljatõstmiskorralduse. Lisaks peab VF maksma kaebajale 9000 eurot mittevaralise kahju eest ja hüvitama 11,245 eurot kohtukulude katteks.

Kuric jt vs. Sloveenia – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) ja art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebus nr 26828/06, 26.06.2012

EIK suurkoda tegi 26.06.2012 otsuse kohtuasjas *Kuric jt vs. Sloveenia* (kaebus nr 26828/06), milles asus seisukohale, et Sloveenia on rikkunud kaebajate konventsiooni artiklitega 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) ja 14 (diskrimineerimise keeld) tagatud õigusi, kuna Sloveenia ei olnud ligi 20 aasta vältel suutnud reguleerida "kustutatud" isikute õigustega seotud küsimusi.

Sloveenia iseseisvus 25. juunil 1991, misjärel pidid 26. veebruariks 1992 kõik isikud, kellel oli küll Jugoslaavia Sotsialistliku Föderatiivse Vabariigi (JSFV) kuid mitte Sloveenia kodakondsus, taotlema Sloveenia kodakondsust. Isikud, kes seda selleks kuupäevaks teinud ei olnud, kustutati Sloveenia elanike registrist ning nad muutusid õigusliku aluseta Sloveenias elavateks isikuteks. 1999. aastal leidis Sloveenia Konstitutsioonikohus, et asjassepuutuvad välismaalaste seaduse sätted on põhiseadusevastased, kuna nn "kustutatud" isikute küsimus on jäetud reguleerimata (võrreldes teiste välismaalaste õigusliku staatusega). 2003. aastal tunnistas Konstitutsioonikohus põhiseadusevastaseks vahepeal vastu võetud välismaalaste seaduse muudatused, kuna need ei lahendanud tegelikult olukorda. 2009. aastal oli Sloveenias jätkuvalt 13 426 "kustutatud" elanikku. 2010. aastal rahuldati 13 600 elamisloa taotlusest 12 345; tähtaeg alaliste elamislubade esitamiseks on 24. juuli 2013. Seisuga juuli 2011 oli tehtud 30 kohtuotsust "kustutatud" isikute nõuete alusel alustatud kahjunõudemenetluses, kuid ühtegi positiivset otsust ei olnud tehtud.

EIKi kaebuse esitanud isikud olid Horvaatia, Bosnia ja Hertsegoviina, Serbia, endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi kodanikud ja kodakondsuseta isikud, kes leidsid, et nende erinevaid õigusi on rikutud. 13. juulil 2010 leidis EIK 7-liikmeline koda, et rikutud on konventsiooni artikleid 8 ja 13. Sloveenia taotluse alusel võeti asi 17-liikmelise suurkoja menetlusse, kes tegi oma otsuse 26. juunil 2012.

Suurkoda nõustus kojaga, et rikutud on artikleid 8 ja 13, kuid tuvastas lisaks ka artikli 14 rikkumise. Nimelt asja edasikaebamisel suurkotta tuleb arvestada, et suurkoda hindab uuesti kõiki kaebusi, v.a ainult need, mis on tunnistatud vastuvõetamatuks. Seega tegi suurkoda Sloveenia suhtes negatiivsema otsuse kui koda, kuigi kaebuse oli esitanud Sloveenia ise.

Suurkoda märkis, kuigi konventsioon ei taga isiku õigust kodakondsusele ega isiku õigust siseneda või elada mingis riigis, siis teatud isiku resideerimisõigust piiravad meetmed võivad rikkuda artiklit 8, kui need takistavad era- või perekonnaelu ebaproportsionaalselt. EIK leidis, et Sloveenia ametivõimud oleksid pidanud reguleerima endiste JSFV kodanike resideerimisõigust nii, et Sloveenia kodakondsuse mitteraamine ei oleks kaasa toonud nende õiguste ebaproportsionaalse rikkumise. Kuna seda 20 aasta jooksul kohaselt ei tehtud, oli rikutud konventsiooni artiklit 8. Rikutud oli ka artiklit 13, kuna kaebajatel ei olnud asjakohast ja piisavat õiguskaitsevahendit enda õiguste kaitsmiseks. EIK tuvastas ka artikli 14 rikkumise, leides, et vahetegemine endise JSFV kodanike ja kõigi teiste välismaalaste vahel, kellele jäid välismaalaste seaduse alusel antud elamisload alles, ei olnud õigustatud.

Lisaks märkis EIK, et kuigi hetkel ei ole tema menetluses palju analoogseid kaebusi, siis pärast seda otsust ilmselt neid esitatakse, seega on kohane alustada piloototsusemenetlust ja anda Sloveeniale üks aasta tõhusa õiguskaitsevahendi kehtestamiseks. Analoogseid kaebusi EIK sel ajal ei menetle. EIK märkis konventsiooni artiklile 46 toetudes, et üldiselt ta ei määratle, millise õiguskaitsevahendi riik peab kehtestama. Siiski on EIKi arvates antud juhul vajalik kohustada Sloveeniat kehtestama "kustutatud" isikute õiguste rikkumise heastamiseks kompensatsioonisüsteem.

Konkreetsetele kaebajatele mõistis EIK igaühel 20 000 eurot mittevaralise kahjuna. Otsusele esitati mitmeid toetavaid ja eriarvamusi (teatud kaebajate õiguskaitsevahendite läbimise osas jms), kuid nimetatud kolme rikkumise tuvastamisega ja pilootmenetluse alustamisega olid kõik kohtunikud nõus.

[Nada vs. Šveits – rikkumine: art 8 \(õigus era- ja perekonnaelu austamisele\) ning art 8 ja 13 \(õigus tõhusale õiguskaitsevahendile\) koosmõjus \(kaebus nr 10593/08\), 12.09.2012](#)

EIK suurkoda tegi 12.09.2012 otsuse kohtuasjas *Nada vs. Šveits* (kaebus nr 10593/08), milles arutati ÜRO terrorismivastaste resolutsioonidega seotud kaebust. EIK leidis ühehäälselt, et Šveits on rikkunud inimõiguste konventsiooni artiklit 8 eraldi (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ning artikleid 8 ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) koosmõjus. Menetlusse sekkusid kolmanda isikuna ka Suurbritannia ja Prantsusmaa, kes toetasid Šveitsi seisukohti, et kaebus on vastuvõetamatu *ratione personae* ja *ratione materiae*, kuna vaidlusalune tegevus on omistatav ÜROle ja Šveits pidi järgima ÜRO julgeolekunõukogu kõikidele riikidele siduvaid resolutsioone.

Asjaolud:

Kaebuse esitas Itaalia ja Egiptuse päritolu kodanik, kes elab Šveitsi Ticino kantoni sees asuvas nn Itaalia enklaavis Campione d'Italia, mida eraldab ülejäänud Itaaliast Lugano järv. 1999. aastal võttis ÜRO julgeolekunõukogu (JN) vastu resolutsiooni nr 1267 (1999) Talibani-vastaste sanktsioonide kohta. 2000. aastal kehtestas Šveitsi Föderaalnõukogu vastava resolutsiooni oma määrusega ka siseriiklikult (nn Talibani-määrus). ÜRO JN laiendas sanktsioone resolutsiooniga 1333 (2000), millega paluti ÜRO sanktsioonide komiteel koostada Al-Qaeda'ga seotud isikute ja organisatsioonide nimekiri. Vastavalt täiendati ka Šveitsi Talibani-määrust. ÜRO JN resolutsiooniga 1390 (2002) kehtestati nimekirjas olevatele isikutele liikumiskeeld. Sama kehtestati Talibani-määrusega kaetud isikutele, st ka kaebajale – kaebajal on keelatud siseneda või läbida Šveitsi ning ta pidi püsima 1,6 km² suuruses enklaavis. 31.05.2005 lõpetati Šveitsis kaebaja suhtes toimunud kriminaalmenetlus (süüd tuvastamata), kuid Šveitsi Föderaalnõukogu keeldus kaebaja nime kustutamisest Talibani-määrusest, kuna tema nimi oli jätkuvalt ÜRO sanktsioonide komitee nimekirjas, kust see kustutati alles 2009. aasta septembris. Seejärel muudeti ka Talibani-määrust.

Kaebus:

Kaebaja kaebas konventsiooni artikli 8 alusel era- ja perekonnaelu puutumatuse rikkumise üle; artikli 13 alusel, et tal puudus mis tahes tõhus õiguskaitsevahend oma õiguste kaitsmiseks; artikli 5 lõike 1 alusel, et Šveitsi sisenemise ja riigi läbimise keelamine takistas tema liikumisvabadust ning artikli 5 lõike 4 alusel, et Šveitsi ametivõimud ei olnud talle seatud liikumisvabaduse õigustatust kunagi kontrollinud.

EIK seisukoht:

EIK 17-liikmeline suurkoda arutas kaebust avalikul kohtuistungil 23.03.2011; ühehäälnelise rikkumisi tuvastav otsus avaldati 12.09.2012.

Esiteks ei rahuldanud EIK Šveitsi ja sekkunud kolmandate isikute esialgseid vastuväiteid, et kaebus on vastuvõetamatu *ratione personae* (kuna tegevus on omistatav ÜROle). EIK leidis, et antud juhul oli ÜRO JN vastu võetud meetmeid kohaldatud riigisisese akti (Talibani-määrus) alusel ja kaebaja taotlus kustutada ta vastavast riigisisest nimekirjast oli esitatud Šveitsi võimudele, kes seda ei rahuldanud. Niisiis oli tegemist ÜRO JN resolutsioonide siseriikliku rakendamisega, mis oli omistatav Šveitsile.

EIK ei nõustunud ka sellega, nagu oleks kaebus vastuvõetamatu *ratione materiae* – Šveits ja sekkunud kolmandad isikud väitsid, et ÜRO JN resolutsioonid on täitmiseks kohustuslikud ja ülimuslikud muude rahvusvaheliste lepingute suhtes. EIK leidis, et kaebust tuleb siiski sisuliselt arutada.

Sisulise hinnangu alguses kordas EIK suurkoda esmalt, et vastavalt rahvusvahelisele õigusele ja rahvusvaheliste lepingutega võetud kohustustele on igal riigil õigus kontrollida mittekodanike riiki sisenemist ning konventsioon ei taga isiku õigust siseneda konkreetsetesse riiki. Samas ei ole selline õigus absoluutne.

EIK tõi kõigepealt välja, et kaebaja oli erilises situatsioonis, kuna Campione d'Italia on enklaav, mis tervikuna asub Šveitsi Ticino kantoni sees. Kuna kaebaja ei saanud kuue aasta vältel Šveitsi kaudu enklaavist lahkuda, raskendas see suhtlemist väljaspool elavate inimestega, mistõttu on artikli 8 riive ilmne. EIK nõustus, et liikumispiirangu eesmärk – kuritegude ärahoidmine ja rahvusvahelise terrorismiga võitlemine – oli iseenesest arusaadav, eriti meetmete (ÜRO resolutsioonide) vastuvõtmise ajal. Ent nende meetmete alalhoidmine

või hilisem taasjõustamine peab olema veenvalt põhjendatud, et olla demokraatlikus ühiskonnas vajalikud. Viimases osas EIK Šveitsi tegevusega rahul ei olnud.

Resolutsiooni kaebajale kohaldamise vajalikkuse hindamisel märkis EIK esmalt üldiselt, et ÜRO põhikiri ei kirjuta liikmesriikidele ette, kuidas täpselt JN resolutsioone täita. Kuigi JN resolutsioonid on siduvad, on liikmesriikidel õigus valida resolutsioonide riigisiseseks rakendamiseks sobiv viis. Mis puudutab JN resolutsiooni 1390(2002), siis märkis EIK, et see sisaldab lauseosa „vajadusel“ („where appropriate“), mis peaks andma riigivõimudele resolutsiooni kohaldamisel teatud paindlikkuse.

Edasi rõhutas EIK, et Šveits ei teavitanud ÜRO sanktsioonide komiteed 2001. aastal kaebaja suhtes alustatud kriminaalmenetluse lõpetamisest mais 2005 kuni 2009. aasta septembrini. Kuigi Šveits ei oleks saanud kaebajat ÜRO JN nimekirjast kustutada, oleks ta saanud vähemalt teatada menetluse tulemustest sanktsioonide komiteele ja paluda või toetada isiku nimekirjast kustutamist. Kiirem tegutsemine oleks taganud kaebaja varasema kustutamise ÜRO nimekirjast ja võimaldanud seega kustutada kaebaja ka Šveitsi riigisisese nimekirjast varem. EIK ei võtnud arvesse, et kaebaja nimi oli ÜRO nimekirja lisatud USA mitte Šveitsi taotlusel ega seda, et kaebaja ei olnud ise pöördunud ÜRO sanktsioonide komitee poole palvega seada talle paindlikumad liikumistingimused. Kui ka Šveits ei oleks pidanud pöörduma ÜRO sanktsioonide komitee poole ise (sest kaebaja ei olnud tema resident ega kodanik), siis oleks ta vähemalt pidanud julgustama Itaaliat vastavaks tegevuseks.

EIK võttis vajalikkuse hindamisel arvesse ka piirangu muid mõjusid kaebajale, eelkõige seda, et kaebaja oli eakas (sündinud 1931) ja vajas täiendavat arstiabi väljaspool oma enklavi. EIK asus seisukohale, et Šveitsi ametivõimud ei olnud võtnud piisavalt arvesse konkreetseid asjaolusid, eriti kaebaja asukohta, tema kodakondsust, vanust ja tervist.

Kokkuvõttes leidis EIK, et oli Šveitsi otsustada, kuidas rakendada ÜRO JN resolutsioone riigisiselt ning ta oleks võinud kohaldada kaebaja suhtes leebemat sanktsioonide režiimi. **EIK rõhutas, et Šveits ei oleks pidanud lihtsalt toetuma ÜRO JN resolutsioonide siduvusele, vaid oleks pidanud võtma kõik meetmed, et kohandada sanktsioonirežiim kaebaja individuaalse olukorraga.** Kuna Šveits ei olnud suutnud tal lasuvaid rahvusvahelisi kohustusi ühtlustada, leidis EIK, et rikutud on konventsiooni artiklit 8.

Lisaks leidis EIK, et rikutud on konventsiooni artiklit 8 ja 13 koosmõjus, kuna kaebajal ei olnud tõhusaid õiguskaitsevahendeid. Kuigi kaebaja oli esitanud Šveitsi ametivõimudele taotluse enda kustutamiseks Talibani-määrusest, olid Šveitsi kohtud leidnud, et nad ei saa iseseisvalt kustutada ÜRO JN resolutsioonidega kehtestatud sanktsioone.

Otsus oli ühehäälneline, kuid 7 kohtunikku esitasid täiendavaid arvamusi (*concurring opinion*).

Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. jt versus Madalmaad – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 39315/06, 22.11.2012

EIK tegi 22.11.2012 otsuse asjas *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. jt vs. Madalmaad* (kaebus nr 39315/06), mis puudutas ajakirjanduslike allikate kaitset (informatsiooniallika kaitset). EIK leidis ühehäälselt, et Madalmaad on rikkunud konventsiooni artikleid 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja 10 (sõnavabadus) osas, mis puudutas kahe ajakirjaniku suhtes salateenistuse poolt jälitustoimingute läbiviimist, ning

5 häälega 2 vastu, et Madalmaad on rikkunud artiklit 10 (sõnavabadus) osas, mis puudutas ajalehe väljaandja kohustamist ebaseaduslikult saadud dokumentide väljaandmiseks.

Kaebajad olid päevalehe *De Telegraaf* väljaandja ja kaks ajakirjanikku. Ajaleht oli avaldanud nimetatud kahe ajakirjaniku artiklid, milles kajastati Madalamaade salateenistuse teostatud uurimisi ning vihjati, et nende käsutuses on dokumendid eriti salajase informatsiooniga, mis on lekkinud ka Amsterdami kuritegelikku ringkonda. Ajakiri keeldus täitmast politsei nõuet anda vastavad dokumendid välja, väites, et neil dokumentidel võivad olla sõrmejäljed, mis viivad infoallikani, kelle käest see teave on saadud. Haagi *Regional Court* ei nõustunud kaebajatega ning leidis, et riigisaladuse kaitse õigustas antud juhul informatsiooniallika kaitsest sekkumist. Ka kõrgeim kohus (*Supreme Court*) jäi samale seisukohale. Samal ajal algatasid ajakirjanikud tsiviilkohtumenetluse, milles väitsid, et nende õigusi on rikutud sellega, et salateenistus kuulab nende kõnesid pealt ja jälgib neid. Riik ei kinnitanud ega eitanud sellist jälgimist, ent kõrgeim kohus asus seisukohale, et informatsiooniallika kaitse ei ole absoluutne ning põhimõtteliselt ei ole erimeetmete (jälitustoimingud) kasutamine välistatud. Lisaks kutsuti kaebajad välja tunnistajatena kriminaalasjas, kus uuriti andmete lekkimist salateenistusest, kuid nad keeldusid ütlusi andmast. Selle eest kohaldati neile lühiajalist aresti, kuid vabastati peagi, viitega allikakaitse tähtsusele.

22.11.2012 otsuses leidis EIK, et mis puudutab ajakirjanike suhtes teostatud jälitustoiminguid, siis kuigi üldjuhul on jälitustoimingud seotud artikliga 8 kaitstud õigusega eraelu austamisele, tuleb antud asjas küsimust hinnata artikli 10 valguses. EIK leidis, et antud juhul oli salateenistus püüdnud ajakirjanike jälgimisega üle kavaldada allikakaitse norme. Kuigi jälitustoimingud olid seadusega ette nähtud, siis konkreetsel eesmärgil – tuvastada seeläbi kaitstud allikas – ei olnud EIK arvates jälitustoimingute tegemine õigustatud. EIK põhjendas oma seisukohta ka sellega, et salateenistusel ei olnud jälitustoimingute tegemiseks vaja eelnevat kohtu (sõltumatu asutuse) luba, seega ei saanud kohus seda ei keelata ega lõpetada. EIK leidis, et antud juhul puudusid Madalamaade seadusandluses jälitustoiminguid tasakaalustavad ajakirjanikke kaitsvad meetmed, mistõttu on rikutud nii artiklit 8 kui 10.

Ajalehele antud korralduse kohta anda vaidlusalused dokumendid välja leidis EIK, et sellega oli sekkutud artikliga 10 tagatud vabadusse saada ja levitada teavet. Kuid korraldusel oli seaduslik alus ja eesmärk, siis asus EIK seisukohale, et sekkumine ei olnud sellisena demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Nimelt leidsid 5 kohtunikku, et informatsiooniallika kaitsest sekkumiseks peab olema ülekaalukas avalik huvi. Antud juhul ei olnud dokumentide üleandmise nõue õigustatud, kuna kuigi salateenistusel oli õigus kontrollida, kas kõik lubamatult ringlusse sattunud dokumendid on ringlusest ära saadud, siis ei õigustanud see allika avaldamise soovi. EIK leidis, et käesoleval juhul oli dokumentides sisalduv info juba niikuinii kuritegelikus ringkonnas teada, seega ei olnud info valedesse kättesse sattumist võimalik enam vältida. EIK leidis, et antud juhul oleks piisanud dokumentide üleandmisel nende visuaalsest hindamisest ja seejärel hävitamisest, st et (dokumendid lekitanud) allika tuvastamise soov ei olnud informatsiooniallika kaitse põhimõttest lähtudes põhjendatud.

Madalamaade ja Hispaania kohtunikud esitasid eriarvamuse, milles leidsid, et dokumentide väljaandmise nõue oli põhjendatud ja proportsionaalne, kuna vaidlusalused dokumendid olid saadud seadusevastaselt. Nad leidsid, et isegi kui need dokumendid jõudsid lõpuks ajakirjanike kätte, ei tohiks selliseid dokumente ebaseaduslikult valdavatel isikutel olla õigust dikteerida tingimusi, kas ja kuidas dokumendid tagastada.

Michaud vs. Prantsusmaa – puudub rikkumine: art 8 (õigus eraelu kaitsele), kaebus nr 12323/11, 06.12.2012

EIK tegi 06.12.2012 otsuse asjas *Michaud vs. Prantsusmaa*, milles asus seisukohale, et Prantsusmaa ei olnud rikkunud konventsiooni artiklit 8 (õigus eraelu kaitsele), kui oli kohustanud advokaati teatama kahtlustest, et tema klient on seotud rahapesuga.

Alates 1991. aastast on Euroopa Liit (EL) võtnud vastu erinevaid direktiive, millega püütakse vältida rahandussüsteemi kasutamist rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil (viimati 26.10.2005 direktiiviga 2005/60/EC). Need direktiivid on prantsuse õigusesse üle võetud ning tagajärjeks on advokaatide kohustus teatada oma klientide suhtes teatud tehingute nõustamise käigus või tehingutes klientide esindamisel tekkinud kahtlustest. Vastav teade tuleb esitada advokatuuri esimehele, kelle kohustus on edastada info uurimisasutustele. Kui advokaat teatamiskohustust ei täida, kohaldatakse distsiplinaarkaristust.

Kaebaja kuulus Pariisi Advokatuuri. Kaebaja vaidlustas eelnimetatud siseriiklikud regulatsioonid, väites, et need on vastuolus advokaadi kutsesaladusega; samuti leidis ta, et „kahtlus“ ei ole defineeritud ning selline kohustus on vastuolus nii inimõiguste konventsiooni artikliga 7 (karistamine seaduse alusel) kui artikliga 8 (õiguse eraelu austamisele, seotuna advokaadi-kliendi suhte konfidentsiaalsusega). Kaebaja taotles esmalt, et Prantsusmaa kohtud edastaksid vastavad küsimused Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse menetluseks, ent kohtud seda taotlust ei rahuldanud.

EIK 7-liikmeline koda selgitas esmalt, et artikliga 8 on kaitstud igäühe sõnumisaladus, mis tahes viisil kommunikatsioon ka toimub. Seega riivab advokaadile seatud teabe edastamise kohustus kindlasti artikliga 8 tagatud sõnumi saladuse õigust. EIK märkis, et riivatud on ka eraelu austamise õigus, kuna viimane kontseptsioon hõlmab ameti- ja ärialast tegevust. EIK leidis, et kõnealusel sekkumisel oli siiski õiguslik alus ning seaduslik eesmärk, kuna need olid seatud võitlemaks rahapesu ja seotud kuritegudega.

Piirangu vajalikkuse kohta rõhutas Prantsusmaa, et vastava kohustuse siseriiklikku õigusesse ülevõtmise kohustus tulenes Euroopa Liidu direktiividest, mille puhul tuleb eeldada samase kaitse olemasolu (vt *Bosphorus Airways vs. Iirimaa*, suurkoja 30.06.2005 otsus). EIK nõustus, et *Bosphorus* otsuses on viidatud võrdsele kaitsele, ent selle eelduseks on, et isikul on olnud EIK menetlusega võrdne võimalus lasta oma õiguste ja vabaduste kaitse tagamist kontrollida. Kuna Prantsusmaa kohtud oli keeldunud Euroopa Kohtult eelotsust küsimast ning kuna Euroopa Kohus ei ole varem analoogses asjas otsust teinud, siis leidis EIK, et antud juhul ei saa eeldada, et isikule oli ELi direktiividega tagatud konventsiooniga võrdne kaitse. Seetõttu tuli EIKil endal hinnata, kas sekkumine artikliga 8 kaitstud õigustesse oli vajalik.

Kaebuse sisulisel hindamisel rõhutas EIK esmalt, et artikkel 8 kaitseb eriti tugevalt advokaatide ja klientide suhteid, kuna advokaatidel on kaebajate kaitsmisel ühiskonnas väga oluline roll. Seetõttu peab artikkel 8 kindlasti tagama kutsesaladuse kaitse. Siiski möönis EIK, et see kaitse ei ole täiesti puutumatu. Antud asjas pidas EIK otsustavaks kahte aspekti. Esiteks oli advokaatidel teavitamiskohustus üksnes siis, kui advokaadid osalesid finants- või kinnisvaratehingute tegemisel oma klientide nimel või kui nad abistasid kliente teatud loetletud tehingute ettevalmistamisel või läbiviimisel (st mitte kohtumenetluses või õigusabi andmisel muul moel). EIK leidis seega, et teatamiskohustus ei puudutanud kutsealaste tagatiste aluseks olevat kaitsja rolli tõelist sisu. Teiseks pidas EIK oluliseks, et advokaat ei pidanud ise pöörduma uurimisorganite poole, vaid et teavet pidi vahendama advokatuuri

esimees, kes omakorda pidi teabe edastamisele eelnevalt hindama, kas teavitamiskohustuse alused eksisteerivad.

EIK asus eeltoodust tulenevalt ühehäälselt seisukohale, et advokaadi teavitamiskohustus ei sekkunud ülemääraselt kutsealastesse tagatistesse.

Artikkel 9 – Mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus

Siebenhaar vs. Saksamaa – puudub rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus), kaebus nr 18136/02, 03.02.2011

EIK tegi 03.02.2011 otsuse asjas *Siebenhaar vs. Saksamaa* (kaebus nr 18136/02), milles asus seisukohale, et konventsiooni artiklit 9 (mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus) ei ole rikutud.

Kaebaja töötas kasvatajana protestantliku suunitlusega lasteaias. Kaebaja vaidlustas töölepingu lõpetamise põhjusel, et ta osales aktiivselt katoliikliku suunitlusega usuühenduse tegevuses (kaebaja oli katoliiklane ja usuühenduse *Universal Church/Brotherhood of Humanity* liige). Kuigi tööleasumisel kirjutas ta alla töölepingule, milles võttis kohustuse olla lojaalne protestantlikule kirikule ning kohustuse mitte töötada selle kiriku põhimõtetega vastuolus olevate organisatsioonide heaks, leidis ta siiski, et tema vallandamisega oli rikutud konventsiooni artiklit 9.

EIK hindas otsust tehes tasakaalu kaebaja usuvabaduse ja protestantliku kiriku õiguste (sh artikliga 11 kaitstud kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus) tagamise vahel. **EIK pidas oluliseks, et Saksamaal on välja kujunenud töövaidluskohtute süsteem ning et kaebajal oli võimalik oma töölepingu lõpetamise vaidlustamiseks pöörduda vastavate kohtute poole, kes võtsid arvesse ka nn kirikutööõigust.** Saksa kohtud leidsid, et arvestades kaebaja aktiivsust *Universal Churchis*, ei saanud teda enam pidada lojaalseks oma tööandja mõtteviisile. Saksa töövaidluskohtud olid võtnud arvesse erinevaid õigusi ja huve ning asunud seisukohale, et kaebaja vallandamine selleks, et säilitada protestantliku kiriku usaldusväärsust, oli põhjendatud. Saksa kohtud leidsid, et kiriku usaldusväärsus kaalus üles kaebaja töölepingu jätkamise huvi. **EIK leidis, et asjaolu, et Saksa kohtud hindasid kiriku huve kõrgemalt kui üksikisiku huve, ei ole konventsiooniga vastuolus ning asus seisukohale, et kaebaja usuvabadust ei ole rikutud.**

Wasmuth vs. Saksamaa – puudub rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus) ja art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 12884/03, 17.02.2011

EIK tegi 17.02.2011 otsuse asjas *Wasmuth vs. Saksamaa* (kaebus nr 12884/03), milles asus seisukohale, et konventsiooni artiklit 9 (mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus) ega artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ei ole rikutud.

Kaebaja väitis, et tema õigusi rikub see, et tema palgast mahaarvutatavate maksude lehel (*wage-tax card*) märgiti rida „maha arvatud kirikumaks“ sissekandega „—„. Kaebaja leidis, et sellise info avaldamine (et ta ei kuulu usuühendusse, millele makstav maks arvestatakse sissetulekust maha) on vastuolus usuvabadusega ja eraelu austamise põhimõttega.

EIK asus seisukohale, et maksulehel sellise info kajastamine puudutas usuvabadust, kuid sellel oli seaduslik alus ja eesmärk – kirikute ja usuühenduste õigus võtta maksu. Riive

proportsionaalse osas nõustus EIK Saksa kohtute seisukohaga, et maksulehel olev info oli esiteks piiratud – see kajastas üksnes seda, et kaebaja ei kuulu ühte kuuest usuühendusest, kellel on õigus võtta maksu. Samuti ei olnud maksuleht avalik – sellel ei olnud mingit tähendust väljaspool maksumaksja – tema tööandja – maksuametnike suhet. Ning lisaks aitas vastava info kajastamine vältida seda, et kaebajalt ei võetaks alusetult usuühendusse kuulumise maksu. **EIK märkis, et Euroopas puuduvad ühtsed standardid kirikute ja usuühenduste finantseerimiseks ning et see küsimus on tihedalt seotud iga riigi ajaloo ja traditsioonidega. EIK ei tuvastanud ei usuvabaduse ega eraelu austamise kohustuse rikkumist.**

Artikkel 10 – Sõnavabadus

Barata Monteiro Costa Nogueira ja Patricio Pereira vs. Portugal – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 4035/08, 11.01.2011

11.01.2011 tegi EIK otsuse asjas Barata Monteiro Costa Nogueira ja Patricio Pereira vs. Portugal (kaebus nr 4035/08), milles leidis, et konventsiooni artikliga 10 (sõnavabadus) ei ole vastuolus kahe Portugali poliitiku süüdimõistmine laimu eest. Pressikonverentsil süüdistasid poliitikud oponendi kuritegudes (võimu kuritarvitamises), mis ei leidnud tõendamist.

EIK asus seisukohale, et kuna pressikonverentsil väljendatud **tõendamata süüdistused võimu kuritarvitamises olid esitatud poliitilise oponendi mustamiseks, siis ei saa sellist tegevust õigustada sõnavabadusega.** EIK mõnis, et pressikonverentsil toimunu oli ette planeeritud ning see ei olnud spontaanne arutelu.

Hoffer ja Annen vs. Saksamaa – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebused nr 397/07 ja 2322/07, 13.01.2011

13.01.2011 EIK otsuses asjas *Hoffer ja Annen vs. Saksamaa* (kaebused nr 397/07 ja 2322/07) mõisteti kaebajad (Austraalia ja Itaalia kodanikud) Saksamaal süüdi selle eest, et nad jagasid 1997. aastal Nürnbergi meditsiinikeskuse ümbruses abordivastaseid pamflette, milles kutsusid üles lõpetama laste tapmise ema kõhus ja nimetasid meditsiinikeskuse arsti „tapmisspetsialistiks“. **Pamfletid sisaldasid fraasi „siis: „holokaust“, nüüd: „beebikaust“. Saksa kohtute lõpliku otsusega mõisteti kaebajad süüdi ning karistuseks määrati rahatrahv (vastavalt 150 ja 100 eurot).**

EIK nõustus, et kaebajate süüdimõistmisega on riivatud nende sõnavabadust, kuid et selline riive oli seaduses ette nähtud ning riive eesmärk oli kaitsta teiste isikute õigusi, antud juhul konkreetse arsti au ja isikuõigusi. Mis puudutab riive vajalikkust demokraatlikus ühiskonnas, siis nõustus EIK Saksamaaga, et fraas milles võrreldi holokausti ja „beebikausti“ on vaadeldav lahus Saksamaa ajaloolisest ja sotsiaalsest kontekstist ning seetõttu nõustus Saksa kohtute järeldusega, et selline fraas rikkus väga raskelt arsti isiklikke õigusi. **EIK leidis, et määratud karistus (trahvid) olid teoga proportsionaalsed ja et konventsiooni artiklit 10 (sõnavabadus) ei olnud seega rikutud.**

Mouvement Raëlien Suisse vs. Šveits – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 16354/06, 13.01.2011

EIK otsuses asjas *Mouvement Raëlien Suisse vs. Šveits* (kaebus nr 16354/06) hindas EIK mittetulundusühingu Mouvement Raëlien Suisse kaebust osas, et juriidilisel isikul ei lubatud panna avalikesse kohtadesse üles teatud sisuga reklaamplakateid.

Tegemist on 1977. aastal Šveitsis loodud mittetulundusühinguga, mille tegevuse eesmärk on luua kontakt ja suhted maaväliste jõududega. 2001. aastal taotlesid nad politseilt luba panna üles kampaaniaplakatid, millel oleks näidatud lendavat taldrikut ja maaväliste olendite nägusid, samuti kiri „Lõpuks ometi asendab teadus usu“. Politsei keeldus luba andmast, põhjendades seda sellega, et nimetatud MTÜ oli seotud heade kommee ja avaliku korra vastase tegevusega. Keeld jäi jõusse ka Šveitsi kohtutes.

EIK märkis, et kohus arutab esmakordselt küsimust, kas riigi ametivõimud peaksid lubama mittetulundusühingul levitada oma ideid avalikus ruumis plakatikampaaniaga. EIK nõustus Šveitsi valitusega, et sellise kampaania lubamine jätkaks mulje, et riik kiidab heaks või sallib vastavaid seisukohti. Seetõttu leidis EIK, et riigil peab sellistes asjades olema suur kaalutusõigus.

Kuigi soovitud plakat ei oleks kajastanud midagi šokeerivat või ebaseaduslikku, viidati sellel lisaks ka MTÜ kodulehele, millel pakuti kloonimisteenust. See koduleht oleks kättesaadav kõigile, ka lastele. EIK leidis, et Šveits oli oma keeldumisotsuseid põhjalikult selgitanud ja võttis arvesse, et MTÜ koduleht viitas kloonimisteenuseid osutavale firmale (kloonimine on Šveitsis keelatud), samuti et MTÜga seotud isikuid kahtlustati alaealiste seksuaalses ärakasutamises jms. EIK arvates oli ametivõimudel piisav alus keelduda plakatite ülespanemise lubamisest. EIK rõhutas ka seda, et keelatud oli vaid plakatite avalikes kohtades ülespanemine, mitte oma ideede muul viisil levitamine. Niisiis ei olnud EIK arvates Šveits ületanud oma kaalutusõigust ega rikkunud artikliga 10 tagatud sõnavabadust. EIK leidis, et ka artikli 9 (mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus) alusel esitatud kaebust ei ole seetõttu vaja hinnata.

Donaldson vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebus nr 56975/09, 25.01.2011

25.01.2011 tegi EIK otsuse asjas *Donaldson vs. Ühendkuningriik* (kaebus nr 56975/09), milles leidis, et Põhja-Iirimaa vanglates kinnipeetavatele kehtiv keeld kanda „lihavõtteliiliaga“ embleemi on õigustatud ning seetõttu on kaebus vastuvõetamatu.

Põhja-Iirimaa vanglate kodukorra kohaselt on kõikides Põhja-Iirimaa vanglates vangidel keelatud väljaspool kambrit kanda poliitilise või religioosse tähendusega embleeme. Kaebaja on Iiri kodanik, kes kannab 12 aasta kestusega vangistust *HMP Maghaberry* vangla vabariiklastele eraldatud tiivas. 2008. aasta esimesel ülestõusmispühal kinnitas kaebaja oma ülerõivastele lihavõtteliilia, et mälestada neid Iiri vabariiklasi, kes surid või hukati pärast 1916. aasta nn Lihavõtteülestõusu. Kuna kaebaja keeldus embleemi eemaldamast, määrati talle seadusliku korralduse eiramise eest karistusena kolm päeva kartserit.

Oma kaebuses leidis kaebaja, et rikutud on tema õigust sõnavabadusele (artikkel 10), kuna tal ei lubatud oma poliitiliste seisukohtade avaldamiseks kanda rinnal liiliat, ning et teda on võrreldes teiste kinnipeetutega diskrimineeritud (artikkel 14), kuna teistel kinnipeetavatel lubati nn mälestuspäeval (*Commonwealthi* riikides 11. novembril tähistatav Esimese Maailmasõja veteranide päev) kanda punase mooniga embleeme.

EIK nõustus Ühendkuningriigiga, et kaebajale vanglas kehtestatud piirang kanda poliitilisi seisukohti väljendavaid embleeme oli õigustatud, kuna sellel oli õiguslik alus ja õiguspärane eesmärk – vältida rahutusi ja kuritegevust. **EIK rõhutas, et kultuurilistest ning poliitilistest embleemidest arusaamiseks on vaja tunda süvitsi nende ajaloolist tausta ning seetõttu on liikmesriikidel ulatuslik diskretsiooniõigus hinnata, millised embleemid võivad õhutada pingeid ja mis on seetõttu keelatud.** Vastuseks väitele, et kaebajat oli diskrimineeritud võrreldes punaseid moone kandvate vangidega, märkis EIK, et nõustub Ühendkuningriigi väitega, et sellised vangid ei olnud võrreldavad kaebajaga – liilia oli seotud viimase 30 aasta jooksul kestnud konfliktiga, samas kui punane moon küll eristas Põhja-Iirimaa kogukondi, kuid ei olnud otseselt seotud kestva konfliktiga.

Uj vs. Ungari – rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 23954/10, 19.07.2011

EIK tunnistas ühehäälselt otsuses 19.07.2011 *Uj vs. Ungari* (kaebus nr 23954/10), et rikuti artiklit 10 (sõnavabadus).

Peter Uj, kes elab Budaörsis (Ungaris), kaebas, et riik rikkus tema sõnavabadust: 2009. a novembris kritiseeris kaebaja riiklikus päevalehes veini kvaliteeti, mille tootja on riikliku osalusega ettevõtte. Oma artiklis kirjutas P.Uj järgmist: *’sajad tuhanded ungarlased joovad seda sitta uhkusega’* (*hundreds of thousands of Hungarians drink this shit with pride*). Riigisisene kohus leidis, et veini iseloomustamine sellise sõnaga oli ebavajalik ja solvav.

EIK märkis, et riik sekkus isiku sõnavabadusse. Selline sekkumine oli reguleeritud Ungari kriminaalkoodeksis, mille eesmärk on kaitsta teiste isikute mainet. EIK märkis samuti, et ettevõttel on õigus kaitsta end laimavate süüdistuste eest, kuid see erineb isiku maine kahjustamisest – see võib mõjutada isiku väärikust, samal ajal ettevõtte mainel puudub selline moraalne dimensioon.

Kaebaja avaldatud artikkel väljendas väärtushinnangut (arvamust), mille eesmärk oli tõsta isikute teadlikkust riigi osaluse ebasoodsatest aspektidest. Kaebaja arvamus on seotud poliitikaga ja avaliku huviga ning temal kui ajakirjanikul on kohustus edastada teavet ja ideid isegi kui nad on liialdatud ja provotseerivad.

Kaebaja ei nõudnud kohtult hüvitise määramist, seega määras EIK ainult kohtukulude hüvitise.

Sigma Radio Television Ltd. vs. Küpros – puudub rikkumine: art 10, kaebus 32181/04, 21.07.2011

EIK tunnistas 21.07.2011 *Sigma Radio Television Ltd. vs. Küpros* (kaebus 32181/04) otsuses, et Küpros ei ole toime pannud artikli 10 (sõnavabadus) rikkumist sellega, et juriidilisele isikule määrati trahve tele- ja raadiosaadete seadusele mittevastavuse eest.

Kaebaja on ettevõtte, mis tegutseb meedias. Küprose Raadio ja Televisiooni Institutsioon kontrollis 2000-2002 a. tele- ja raadioprogrammide vastavust seadustele ja rikkumiste korral määras trahve. Antud ettevõttele määrati 27 trahvi, mis puudutasid järgmisi rikkumisi: reklaamide pikkused; laste mänguasjareklaamid, mis kasutasid ära laste kogenematust ja kergeusklikkust; sponsorite reklaamimine uudiste ajal; komöödiasaadete ajal toodete reklaamimine; programmid, mis olid alaealistele näitamiseks ebasobivad; saated, mis õpetasid narkootikumide valmistamist; saated, filmid, sarjad, mis sisaldasid lastele ebasobivaid stseene vägivallast ning ühel juhul ka sarjas rassilised ja diskrimineerivad märkmed.

EIK leidis, et ei ole toimunud artikli 10 rikkumist. Artikkel lubab piirata sõnavabadust teiste isikute kaitseks. Antud juhul selline piirang on proportsionaalne ja legitiimse eesmärgiga. Põhjendused, mis rikkumisi kaebaja pani toime ja miks määrati trahvid, olid asjakohased ja põhjendatud. Samuti rahatrahvide suurus, mis määrati kaebajale, olid eesmärgiga proportsionaalsed.

Vellutini ja Michel vs. Prantsusmaa – rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 32820/09, 06.10.2011

EIK tegi 06.10.2011 otsuse asjas *Vellutini ja Michel vs. Prantsusmaa* (kaebus nr 32820/09), leides, et riigi sekkumine ametiühingusse kuuluvate kaebajate sõnavabaduse kasutamisse ei olnud demokraatlikus ühiskonnas vajalik ja tuvastas konventsiooni artikli 10 (sõnavabadus) rikkumise.

Kaebus puudutas munitsipaalpolitsei ametiühingu presidendi Mr. Vellutini ja peasekretäri Mr. Micheli süüdimõistmist selle eest, et nad olid linnas levitatud lendlehes avalikult solvanud kohalikku linnapead. Kaebajad avaldasid ja jagasid lendlehti teise ametiühingu liikme kaitseks. Prantsusmaa kohtud leidsid, et kaebajad, olles ametiühingu liikmed, olid vääralt kasutanud enda õigust sõnavabadusele, esitades linnapea vastu tõsiseid süüdistusi ebasünda sõnastusega ja ilma kohase tõendusmaterjalita.

EIK leidis, et vaidlusel, mille kontekstis olid seisukohad avaldatud, oli arvestatav mõju linnapea reputatsioonile ja avalikule arvamusele. Samas oli linnapea ise soodustanud ajakirjanduse huvi tülüküsimuse vastu, mainides seda kahel korral kohalikus infolehes. Seetõttu leidis EIK, et ründavad märkused olid tehtud avalikku huvi puudutava debati kontekstis, mille osas konventsioon ei luba sõnavabadust piirata. EIK märkis ka seda, et linnapea tegevust kritiseeriti seoses tema kui linnapea kohustustega üldisemalt, ilma isiklike süüdistusi esitamata. EIK leidis, et aktsepteeritava kriitika piirid on poliitikute puhul laiemad kui eraisikute puhul. Poliitikud on teadlikud, et nende ütlusi ja tegusid saadab pidev kriitika nii ajakirjanduse kui üldsuse poolt laiemalt.

EIK leidis ka seda, et kaebajatele mõistetud karistused olid olnud ebaproportsionaalsed ning otsustas konventsiooni artikkel 41 alusel, et Prantsusmaa peab kummalegi kaebajale maksma 4000 eurot varalise kahju eest ja kaebajatele ühiselt 6338.80 eurot kohtukuludes eest.

Märkusena, et 12.09.2011 käsitles EIK sarnast problemaatikat *Palomo Sanchez jt v. Hispaania* kohtuotsuses, kus jõuti seisukohale, et ametiühingu liikmetega töölepingute lõpetamine solvava publikatsiooni avaldamise eest ei ole sõnavabaduse rikkumine. Kahe vastandliku kohtuotsuse sisuline vahe on selles, et avaliku elu tegelaste puhul on lubatava kriitika piirid laiemad kui eraisikute puhul. Lisaks oleneb sõnavabaduse kasutamise piirang sellest, kas kriitika on üldist laadi või suunatud konkreetsete isikute vastu.

Association Rhino jt vs. Šveits – rikkumine: art 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus), kaebus nr 48848/07, 11.10.2011

EIK leidis 11.10.2011 otsuses asjas *Association Rhino jt vs. Šveits* (kaebus nr 48848/07), et Šveits on rikkunud artiklit 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus), kui saatis laiali skvotterite (mahajäetud hoone õigusvastaselt hõivanud isik) ühenduse, kelle eesmäärke pidas EIK ebaseaduslikuks.

„Rhino“ ühendus asutati 1988. aastal Genfis. Põhikirjast tulenevalt oli ühingu eesmärgiks pakkuda selle liikmetele taskukohast ja kogukonnakeskset majutust. Eesmärgi saavutamiseks hõivasid ühingu liikmed ebaseaduslikult hooneid, kus nad seejärel uusasukadena elama asusid. Alates 1988. aastast hõivas ühing mitmeid hooneid, sealhulgas 14 korterit, mis olid juba pikemat aega olnud tühjad. Korterite hõivamise järgselt pöördusid korteriomanikud prokuratuuri nõudega uusasunike väljatõstmiseks. Kuigi selliseid kohtukorraldusi tehti, ei viidud neid kunagi täide. Kuna korteriomanikel puudusid ehitus- või renoveerimisload, siis otsustas politsei taluda uusasunike hoonetes ja korterites viibimist.

2002. aastal taotlesid omanikud ehituslube, et renoveerida kõnealused korterid. Pärast keerulisi kohtuvaidlusi anti neile 25. septembril 2005 vastavad load. Uusasunikelt nõuti samas hoonete vabastamist, sest ehitustööde alguskuupäevaks oli määratud 22. november 2005. 4. aprillil 2005, paralleelselt uusasunike väljatõstmise nõudega, pöördusid korteriomanikud kohtusse nõudega saata ühing laiali selle ebaseaduslike eesmärkide tõttu. 9. veebruaril 2006 rahuldas esimese astme kohus vastava nõude ning 15. detsembril 2006 andis apellatsioonikohus ühingu laialisaatmise korraldusele tagasiulatuva jõu. Föderaalkohus otsust ei muutnud. 23. juulil 2007 said hagejad korteriomandid oma valdusesse.

Toetudes konventsiooni artiklile 11, pöördusid skvotterid EIKi. Šveitsi valitsus põhjendas tehtud otsuseid kahe eesmärgiga, mida nad pidasid õiguslikuks aluseks ühingu laiali saatmiseks: teiste inimeste huvide kaitse ja korrariikkumiste ärahoidmine. EIK asus seisukohale, et kuigi ühingu laialisaatmine oli seadusega lubatav, ei saavutanud see vajalikku eesmärki ebaseadusliku tegevuse – hoonete hõivamine – lõpetamiseks. Seega ei saanud valitsus väita, et valitud meede oli praktiline ja efektiivne tagamaks korteriomanike õigusi. Lisaks ei nõustunud kohus sellega, et ühingu laialisaatmine oli vajalik korrariikkumise vältimiseks. Põhjus, miks uusasukaid ei oldud varem välja tõstetud, seisnes selles, et vastavat olukorda aktsepteeriti kohalike võimuorganite poolt juba pikemat aega.

EIK leidis, et meetme proportsionaalsuse ja vajalikkuse tuvastamiseks peab olema selge, et ei leidu teisi vahendeid, mis saavutaksid sama eesmärgi aga väiksemate põhiõiguste riivega. Šveitsi valitsus ei suutnud näidata, et ühingu laialisaatmine oli ainuke võimalik viis eesmärgi saavutamiseks. Seepärast asus kohus seisukohale, et sekkumine kaebajate ühingu moodustamise vabadusse oli ebaproportsionaalselt riivatud ning Šveits peab kaebajatele hüvitama varalise kahjuna 65,651 eurot ja kohtukulude eest 21,949 eurot.

Koprivica vs. Montenegro – rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 41158/09, 22.11.2011

EIK tuvastas 22.11.2011 asjas *Koprivica vs. Montenegro* konventsiooni artikli 10 (sõnavabadus) rikkumise.

Kaebaja oli opositsioonilise ajakirja „Liberal“ peatoimetaja, milles avaldati 1994. aastal artikkel „Kuusteist“, mille kirjutas ajakirja peakorrespondent Haagis. Artikli kohaselt pidi mitmeid ajakirjanikke, sealhulgas kuutteist Montenegro ajakirjanikku, ootama eest kohtuprotsess Endise Jugoslaavia Rahvusvahelises Kriminaaltribunalis (ICTY), seoses üleskutsega sõjategevuseks. Artiklis olid märgitud 16 ajakirjaniku nimed.

Oktoobris 1994 esitas üks artiklis nimetatud ajakirjanikest hagi hüvitusnõudega au teotamise eest. Mais 2002 teatas ICTY, et neil puudub hageja kohta informatsioon. Tsiviilprotsessi

käigus väitis Koprivica, et ta oli artikli avaldamisel toetunud oma allika poolt antud informatsioonile. Mais 2004 tegi esimese astme kohus otsuse, milles kohustas Koprivicat tasuma hagejale 5000 eurot kompensatsiooni, leides, et artikkel sisaldas ebaõiget informatsiooni ja peatoimetaja ei olnud seda ümber lükanud. Novembris 2009 täpsustas kohus, et hüvitis tuleb tasuda regulaarsete pangaülekannetena poole Koprivica pensioni suuruses. Koprivica esitas kaebuse EIK-i, leides, et rikutud on konventsiooni artikliga 10 tagatud sõnavabadust.

EIK asus seisukohale, et vastupidiselt Montenegro valitsuse seisukohale ei pidanud kaebaja kõigepealt oma kaebusega pöörduma Montenegro Konstitutsioonikohtusse. Kuigi võimalus kassatsiooni esitamiseks oli alates 2007. aastast olemas, olid kaebused vastava kohtu poolt pidevalt jäetud menetlusse võtmata või rahuldamata. Kaebaja poolt EIK-i kaebuse esitamise ajal, juulis 2009, ei olnud konstitutsioonikohus ühtegi kaebust rahuldanud ning avaldanud ühtegi otsust. Seega oli kaebaja riigisisestes kohtutes kõik võimalikud õiguskaitsevahendid ammendanud.

EIK arvates riivati viimase riigisisese kohtuotsusega vaieldamatult kaebaja sõnavabadust. Kuigi riive põhines seadusel ja sellel oli teiste isikute õiguste kaitse seisukohalt seaduslik eesmärk, kahtles EIK, kas sekkumine oli olnud demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Esmalt märkis EIK, et kuna avaldatud artikkel sisaldas faktiväiteid, oli riigi kohtul õigus nõuda nende väidete tõendamist. Tegu oli olnud tõsise süüdistusega tundlikul teemal ja seega oleks peatoimetaja pidanud üles näitama erilist hoolt väidete tõesuse kontrollimisel. Samas aga keeldus riigisisene kohus Koprivica tunnistajate ülekuulamisest, sealhulgas artikli kirjutaja ülekuulamisest. EIK otsustas nendes küsimuses jätta kindel seisukoht välja kujundamata. Küll aga pidas EIK väljamõistetud hüvitise suurust liialt kõrgeks ning kaebaja pensioni ja muid asjaolusid arvesse võttes ebaproportsionaalseks, tuvastades konventsiooni artikli 10 rikkumise. Hüvitise suuruse määramise lükkas EIK edasi.

Centro Europa 7 S.r.l ja Di Stefano vs. Itaalia – rikkumine: art 10 (sõnavabadus) ja 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 38433/09, 07.06.2012

EIK suurkoda tuvastas 07.06.2012 asjas *Centro Europa 7 S.r.l ja Di Stefano vs. Itaalia* (kaebus nr 38433/09) konventsiooni artikli 10 (sõnavabadus) ja 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse) rikkumise. EIK mõistis 9 häälega 8 vastu kaebaja kasuks 10 000 000 eurot varalise ja mittevaralise kahju eest.

Kaebus puudutas Itaalia telekompaniil, kellel oli alates 1999. aastast televisioonisaadete edastamise litsents, võimaluse puudumist saateid edastada, kuna talle ei eraldatud selleks vastavat sagedust kuni 2009. aastani. Jaanuaris 2008 tuvastas Euroopa Liidu Kohus eelotsusemenetluses, et Itaalia seadused olid vaidlusalusel perioodil võimaldanud soosida olemasolevaid kanalipidajaid uute levitajate arvelt, ELK leidis, et Itaalia kohtud saavad kaebajale ELK otsuse alusel hüvitada varalise kahju. Seejärel mõistiski Itaalia *Consiglio di Stato* kaebajale 1 041 418 eurot õiguspärase ootuse rikkumise eest. Kaebaja pöördus omakorda veel ka EIKi, leides, et rikutud on sõnavabadust ja talle siseriiklikult määratud hüvitis rikub varalisi õigusi.

EIK märkis esmalt, et ilma pluralismita demokraatiat ei ole: demokraatia aluseks on sõnavabadus. Samuti ei piisa sellest, et riik tagab operaatoritele vaid teoreetilise võimaluse audiovisuaalsele turule pääsemiseks. Tuleb tagada tegelik juurdepääs, et levitatavad programmid oleksid mitmekesised ja peegeldaksid nii palju kui võimalik ühiskonnas levivaid erinevaid arvamusi. Demokraatlikus riigis tuleb lubada erinevaid poliitilisi saateid, isegi

selliseid, milles seatakse kahtluse alla viisid, kuidas riiki parasjagu valitsetakse, eeldusel, et need saated ei ohusta demokraatiat ennast.

EIK tõi välja, et kui selle asemel domineerib audiovisuaalse meedia üle tugev majanduslik või poliitiline grupeering, siis võib see kahjustada sõnavabadust ning vabadust saada ja levitada teavet. Kõnealusel juhul oli kaebajalt võetud reaalne võimalus tegutseda ning saada ja levitada teavet ligi 10 aastaks, kuna talle ei antud selleks kanalit. Samaaegselt anti vabade kanalite kasutamise õigus juba olemasolevatele levitajatele. EIK asus seisukohale, et riigisisene seadusandlus oli olnud ebaselge ja ettenägematu, nii et kaebajal ei olnud võimalik teada, millal ta tegutsema saab hakata. Kõik asjaolud kokku olid vähendanud audiosektoris konkurentsi ning riik oli sellega rikkunud tal olevat positiivset kohustust tagada tõhus meediapluralism.

Lisaks konventsiooni artikli 10 rikkumisele leidis EIK ka 1. protokolli artikli 1 rikkumise, kuna kaebajal oli õiguspärane ootus pärast litsentsi saamist, et ta saab hakata tegutsema levitajana. EIK suurkoda 9 häälega 8 vastu mõistis kaebaja kasuks 10 000 000 eurot varalise ja mittevaralise kahju eest.

Otsusele esitati kolm eriarvamust, mis eelkõige puudutasid 1. protokolli artikli 1 rikkumist: esimeses leiti, et hüvitise väljamõistmine oleks tulnud otsustada hiljem eraldi otsusega; teises, et kaebaja ei olnud ohver, sest siseriiklikult oli talle juba hüvitis mõistetud, ta lihtsalt ei olnud nõus välja mõistetud summaga; kolmandas leiti, et kaebaja oli rikkunud kaebetähtaega, mistõttu tema kaebust ei oleks saanud tervikuna arutada.

Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. jt versus Madalmaad – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 39315/06, 22.11.2012

EIK tegi 22.11.2012 otsuse asjas *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. jt vs. Madalmaad* (kaebus nr 39315/06), mis puudutas ajakirjanduslike allikate kaitset (informatsiooniallika kaitse). EIK leidis ühehäälselt, et Madalmaad on rikkunud konventsiooni artikleid 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja 10 (sõnavabadus) osas, mis puudutas kahe ajakirjaniku suhtes salateenistuse poolt jälitustoimingute läbiviimist, ning 5 häälega 2 vastu, et Madalmaad on rikkunud artiklit 10 (sõnavabadus) osas, mis puudutas ajalehe väljaandja kohustamist ebaseaduslikult saadud dokumentide väljaandmiseks.

Kaebajad olid päevalehe *De Telegraaf* väljaandja ja kaks ajakirjanikku. Ajaleht oli avaldanud nimetatud kahe ajakirjaniku artiklid, milles kajastati Madalamaade salateenistuse teostatud uurimisi ning vihjati, et nende käsutuses on dokumendid eriti salajase informatsiooniga, mis on lekkinud ka Amsterdamis kuritegelikku ringkonda. Ajakiri keeldus täitmast politsei nõuet anda vastavad dokumendid välja, väites, et neil dokumentidel võivad olla sõrmejäljed, mis viivad infoallikani, kelle käest see teave on saadud. Haagi *Regional Court* ei nõustunud kaebajatega ning leidis, et riigisaladuse kaitse õigustas antud juhul informatsiooniallika kaitsesse sekkumist. Ka kõrgeim kohus (*Supreme Court*) jäi samale seisukohale. Samal ajal algatasid ajakirjanikud tsiviilkohtumenetluse, milles väitsid, et nende õigusi on rikutud sellega, et salateenistus kuulab nende kõnesid pealt ja jälgib neid. Riik ei kinnitanud ega eitanud sellist jälgimist, ent kõrgeim kohus asus seisukohale, et informatsiooniallika kaitse ei ole absoluutne ning põhimõtteliselt ei ole erimeetmete (jälitustoimingud) kasutamine välistatud. Lisaks kutsuti kaebajad välja tunnistajatena kriminaalasjas, kus uuriti andmete

lekkimist salateenistusest, kuid nad keeldusid ütlusi andmast. Selle eest kohaldati neile lühiajalist aresti, kuid vabastati peagi, viitega allikakaitse tähtsusele.

22.11.2012 otsuses leidis EIK, et mis puudutab ajakirjanike suhtes teostatud jälitustoiminguid, siis kuigi üldjuhul on jälitustoimingud seotud artikliga 8 kaitstud õigusega eraelu austamisele, tuleb antud asjas küsimust hinnata artikli 10 valguses. EIK leidis, et antud juhul oli salateenistus püüdnud ajakirjanike jälgimisega üle kavaldada allikakaitseenorme. Kuigi jälitustoimingud olid seadusega ette nähtud, siis konkreetsel eesmärgil – tuvastada seeläbi kaitstud allikas – ei olnud EIK arvates jälitustoimingute tegemine õigustatud. EIK põhjendas oma seisukohta ka sellega, et salateenistusel ei olnud jälitustoimingute tegemiseks vaja eelnevat kohtu (sõltumatu asutuse) luba, seega ei saanud kohus seda ei keelata ega lõpetada. EIK leidis, et antud juhul puudusid Madalmaade seadusandluses jälitustoiminguid tasakaalustavad ajakirjanikke kaitsvad meetmed, mistõttu on rikutud nii artiklit 8 kui 10.

Ajalehele antud korralduse kohta anda vaidlusalused dokumendid välja leidis EIK, et sellega oli sekkutud artikliga 10 tagatud vabadusse saada ja levitada teavet. Kuid korraldusel oli seaduslik alus ja eesmärk, siis asus EIK seisukohale, et sekkumine ei olnud sellisena demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Nimelt leidsid 5 kohtunikku, et informatsiooniallika kaitseks sekkumiseks peab olema ülekaalukas avalik huvi. Antud juhul ei olnud dokumentide üleandmise nõue õigustatud, kuna kuigi salateenistusel oli õigus kontrollida, kas kõik lubamatult ringlusse sattunud dokumendid on ringlusest ära saadud, siis ei õigustanud see allika avaldamise soovi. EIK leidis, et käesoleval juhul oli dokumentides sisalduv info juba niikuinii kuritegelikus ringkonnas teada, seega ei olnud info valedesse kättesse sattumist võimalik enam vältida. EIK leidis, et antud juhul oleks piisanud dokumentide üleandmisel nende visuaalsest hindamisest ja seejärel hävitamisest, st et (dokumendid lekitanud) allika tuvastamise soov ei olnud informatsiooniallika kaitse põhimõttest lähtudes põhjendatud.

Madalmaade ja Hispaania kohtunikud esitasid eriarvamuse, milles leidsid, et dokumentide väljaandmise nõue oli põhjendatud ja proportsionaalne, kuna vaidlusalused dokumendid olid saadud seadusevastaselt. Nad leidsid, et isegi kui need dokumendid jõudsid lõpuks ajakirjanike kätte, ei tohiks selliseid dokumente ebaseaduslikult valdavatel isikutel olla õigust dikteerida tingimusi, kas ja kuidas dokumendid tagastada.

Artikkel 11 – Kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus

Republican Party of Russia vs. Venemaa – rikkumine: artikkel 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus), kaebus nr 12976/07, 12.04.2011

EIK tegi 12.04.2011 otsuse asjas *Republican Party of Russia vs. Venemaa*, milles leidis konventsiooni artikli 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus) rikkumise.

Venemaa vabariiklik erakond loodi 1990. aasta novembris ja registreeriti Justiitsministeeriumi poolt 2002. aastal. Erakonna erakorraline üldkoosolek valis 2005. aasta detsembris juhtorganid, muutis aadressi ja otsustas asutada mitu piirkondlikku osakonda. Justiitsministeerium keeldus neid muudatusi registrisse kandmast, viidates muuhulgas sellele, puudusid tõendid, et üldkoosoleku läbiviimine vastas seadustele. Erakond pöördus kohtusse, väites, et nimetatud asjaolude kontrollimine ei ole Justiitsministeeriumi pädevuses. Samaaegselt taotles Justiitsministeerium teises menetluses kohtult erakonna tegevuse lõpetamist. Kohus rahuldaski selle taotluse, kuna erakonnal oli alla 50 000 liikme ja alla 45 piirkondliku osakonda, milles oleks üle 500 liikme.

EIK leidis, et riik ei oleks tohtinud keelduda registreerimast üldkoosolekul vastu võetud muudatusi, Seadus rangemate registreerimisnõuetega jõustus Venemaal alles pärast vastavat keeldumist. Samuti märkis EIK, et riigil ei ole õigust sekkuda organisatsiooni otsuste langetamisse, kui keegi selle organisatsiooni enda liikmetest ei ole vastavat otsust vaidlustanud. Teiseks leidis EIK, et artiklit 11 on rikutud, kuna riigisisene kohus otsustas lõpetada erakonna tegevuse. Kuigi erakonnale liikmete ja piirkondlike osakondade miinimumarvu määramine võib olla põhjendatud, märkis EIK, et Euroopa Nõukogu liikmesriikidest on Venemaal vastavad miinimumnõuded kõige kõrgemad. EIK rõhutas, et ka vähemusrühmadel peab olema võimalus moodustada erakondi ja osaleda valimistel eesmärgiga saada parlamenti. Samuti märkis EIK, et erakondadele seatud nõuete pideva muutmisega on erakondadele pandud ebaproportsionaalselt suur koormus. EIK leidis, et kaebaja erakonna tegevuse lõpetamine oli ebaproportsionaalne ning vastuolus konventsiooni artikliga 11.

Schwabe ja M.G vs. Saksamaa – rikkumine: art 5 lg 1 (õigus isikuvabadusele ja puutumatusse), art 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus), kaebused nr 8080/08 ja 8577/08, 01.12.2011

EIK otsustas kohtuasjas *Schwabe ja M.G vs. Saksamaa*, et Saksamaa rikkus konventsiooni artikli 5 lõiget 1 (õigus isikuvabadusele ja puutumatusse) ja artiklit 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus).

Artikli 5 rikkumine

Kaebuse esitasid kaks meest, kes peeti 2007. aasta juunis 5 ja pool päeva kinni, et takistada nende osavõttu G8 tippkohtumise vastastel demonstratsioonidel. Kinnipidamise aluseks oli Rostocki kohtu määrus, milles viidati kuriteo toimepanemise ärahoidmise kaalutlusele. Kaebajate autost leitud plakatite jms põhjal kardeti, et nad kavatsevad toime panna kuriteo või aidata kaasa kuriteo toimepanemisele (plakatitel kutsuti üles vangide – eelnenud demonstratsioonidel mässanute – vabastamisele). Kaebajate kaebused jäeti rahuldamata. Apellatsioonikohus põhjendas, et politseil oli G8 tippkohtumise turvalisuse tagamiseks õigus takistada demonstratsioonidel osalevate isikute õhutamist mitmemõtteliste üleskutsetega. Saksamaa konstitutsioonikohus jättis kaebused läbi vaatamata. Pärast kaebajate vabastamist lõpetati nende suhtes algatatud kriminaalmenetlus.

EIK tõi välja, et Saksamaa kohtud olid kasutanud kaebajate kinnipidamise õigustamiseks erinevaid põhjendusi. EIK rõhutas, et kaebajaid peeti kinni 5 ja pool päeva ning et vaidlusalustel plakatitel olnud teksti oli võimalik mõista mitmeti. Kaebajatel ei olnud kaasas vahendeid, millega oleks saanud vange jõuga vabastada. Seega ei nõustunud EIK, et võetud meede – kinnipidamine – oli vajalik konkreetse kuriteo ärahoidmiseks. EIK leidis, et oleks piisanud ka *bannerite* äravõtmisest, et takistada vangide vabastamisele õhutamist. Seega ei pidanud EIK artikli 5 lõike 1 punkti c (seaduslik vahistamine, et tuua isik pädeva kohtu ette põhjendatud vajaduse korral takistada õigusrikkumise toimepanekut) kinnipidamise kohaseks aluseks.

EIK märkis, et konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkt b on kinnipidamise kohane alus siis, kui isik jätab täitmata seaduses sätestatud kohustuse. Üldine kohustus „mitte panna toime kuritegusid“ ei ole piisavalt konkreetne kohustus, mille täitmiseks oleks isiku kinnipidamine õigustatud.

EIK rõhutas, et Saksa kohtud ei mõistnud kaebajaid süüdi ning kaebajate kinnipidamise eesmärk oli üksnes võimalike tulevikus toimepandavate kuritegude ärahoidmine. Kuigi konventsioon kohustab riike võtma mõistlikke samme kuritegude ärahoidmiseks, siis ei luba konventsioon takistada kuritegude toimepanemist meetmetega, mis on ise konventsiooniga tagatud õigustega vastuolus. EIK leidis, et rikuti artikli 5 lõiget 1 (õigus isikuvabadusele ja puutumatusele).

Artikli 11 rikkumine

EIK asus seisukohale, et kaebajate takistamisega võtta osa G8 tippkohtumise vastastest meeleavaldustest sekkuti artikliga 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus) tagatud õigustesse. Kui eesmärk – takistada kuritegude toimepanemist – oli seaduslik, siis ei olnud tõendatud, et kaebajad kavatsesid teisi demonstrante tahtlikult õhutada vangide vägivaldsele vabastamisele. EIK rõhutas, et sooviga osaleda G8 vastastel demonstratsioonidel olid kaebajad soovinud osaleda avalikku huvi orbiidis olevas debatis – globaliseerumise mõju inimeste elule – ning *banneritel* olevate tekstidega sooviti kritiseerida politsei meetmeid. Kaebajate 5-päevase kinnipidamisega takistati neil seisukohtade avaldamist ning avalikku debatti. EIK leidis, et tasakaal ühiskondliku turvalisuse ja kogunemisvabaduse vahel ei olnud tagatud, mistõttu rikuti artiklit 11 (kogunemiste ja ühingute moodustamise vabadus).

EIK mõistis kummalegi kaebajale mittevaralise kahju katteks 3000 eurot.

Artikkel 13 – Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile

M.S.S vs. Belgia ja Kreeka – rikkumine: art 3 (piinamise keeld), art 2 (õigus elule) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), Euroopa Liidu (EL) nn Dublini määruse (II) kohaldamine, kaebus nr 306969/09, 21.01.2011

21.01.2011 tegi EIK suuskoda otsuse kohtuasjas *M.S.S vs. Belgia ja Kreeka* (kaebus nr 306969/09), milles hindas EL nn Dublini määruse (II) kohaldamist.

Kaebaja oli Afganistani kodanik, kes lahkus Kabulist 2008. aastal. Reisides läbi Iraani ja Türgi, sisenes ta ELi läbi Kreeka ja liikus sealt edasi Belgiasse, kus esitas varjupaigataotluse. Belgia jättis taotluse läbi vaatamata ning saatis kaebaja, lähtudes Dublini määrusest (II), tagasi Kreekasse.

EL nõukogu 18. veebruari 2003. aasta määrusega (EÜ) nr 343/2003 (nn Dublini määrusega) määratakse kindlaks varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutav liikmesriik. Dublini määrusega on sätestatud põhimõte, mille kohaselt saab välismaalase varjupaigataotluse sisuliselt läbi vaadata ainult ühes liikmesriigis. Kui selgub, et isik on juba mõnes teises riigis varjupaika taotlenud või on riiki jõudnud mõne teise EL liikmesriigi kaudu, siis saadetakse ta sinna tagasi ja menetlemise võtab üle sealne varjupaigamenetlusega tegelev ametiasutus.

Kaebaja leidis, et Belgia rikkus tema Kreekasse tagasisaatmisega konventsiooni artikleid 3 (piinamise keeld), 2 (õigus elule) ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kuna kinnipidamis- ja elutingimused Kreekas on alandavad ja ebainimlikud ning et tal ei ole Kreekas võimalik esitada kaebusi artiklite 2 ja 3 rikkumise peale.

Esmalt kohaldas EIK esialgset õiguskaitset, keelates Kreekal kaebaja väljasaatmise Afganistani EIK menetluse toimumise ajal (EIK kohtureeglite reegel 39).

Sisuliselt arutas kaebust EIK 17-liikmeline suurkoda, kes leidis esiteks, et **Kreeka** rikkus konventsiooni artikleid 3 ja 13 sellega, et kaebaja kinnipidamis- ja elutingimused Kreekas on inimväärikust alandavad; samuti sellega, et Kreekas varjupaiga taotlemise menetlus on puudulik. Edasi leidis EIK, et **Belgia** omakorda rikkus kaebaja Kreekasse tagasisaatmisega konventsiooni artikleid 3 ja 13, kuna kaebaja tagasisaatmisega pani ta kaebaja olukorda, kus viimane pidi taluma artikliga 3 vastuolus olevaid kinnipidamis- ja elutingimusi Kreekas ning kus kaebaja oli seatud Kreeka varjupaigataotlemise menetluse puudulikkusest tulenevatesse ohtudesse. Samuti leidis EIK, et ka Belgias puudus kaebajal tõhus õiguskaitsevahend artikliga 3 tagatud õiguste kaitseks.

EIK kinnitas, et saab aru EL piiririikidel olevast pagulastega seotud koormusest. EIK kinnitas, et artikkel 3 ei pane liikmesriikidele kohustust tagada varjupaigataotlejatele rahalist abi teatud elatustaseme tagamiseks. Samas leidis EIK, et **Kreekas** valitsevad tingimused sunnivad pagulasi olema äärmises vaesuses ja viletsuses ning hindas olukorda artikliga 3 vastuolus olevaks. Ka leidis EIK, et Kreekas toimunud varjupaigataotluse menetlus oli aeglane ja puudulik (sh infopuudus, tööjõupuudus, tõlkidepuudus) ning et pagulase staatuse saamise protsent jääb Kreekas alla 0,1%, samas kui keskmine edukusprotsent kuues sarnase olukorraga EL liikmesriigis on 36,2%.

Belgia osas leidis EIK, et Belgia ametivõimud pidid olema teadlikud Kreekas valitsevatest oludest. Kuigi EIK on 02.12.2008 asjas *K.R.S vs. Ühendkuningriik* kinnitanud, et Dublini määruse (II) alusel isiku Kreekasse saatmine ei riku konventsiooni, siis on hiljem mitmed rahvusvahelised organisatsioonid tuvastanud Kreekasse tagasisaatmise süsteemi probleemsuse. Niisiis oleks Belgia EIK arvates pidanud mitte üksnes eeldama, et Kreeka täidab konventsiooni nõudeid, vaid kontrollima, kuidas Kreeka tegelikult neid nõudeid täidab. Seda Belgia ei teinud ja seega rikkus Belgia EIK hinnangul konventsiooni artiklit 3.

EIK leidis ka seda, et Belgias ette nähtud kaebemenetlus (väljasaatmise peale) ei ole piisav. Välismaalaste apellatsioonikojal (*Aliens Appeals Board*) ei olnud EIK väitel piisavat pädevust kaebuse sisu uurimiseks ja kohase heastuse määramiseks, mistõttu ei pidanud EIK seda piisavaks ning tuvastas ka konventsiooni artikli 13 rikkumise.

Otsus on paljude EL riikide, sh Hollandi, Taani, Rootsi, Soome jt jaoks väga oluline, kuna need riigid rakendavad Dublini määrust igapäevaselt. EIK otsus seab Dublini määruse (II) täitmisele ja EL liikmesriikidele rangemad nõuded varjupaigataotlejate tagasisaatmisel riiki, mille kaudu isik ELi siseneks.

Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia – puudub rikkumine: art 2 (õigus elule), art 3 (piinamise keelamine), art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 23458/02, 24.03.2011

EIK suurkoda tegi 24.03.2011 otsuse asjas *Giuliani ja Gaggio vs. Itaalia*, mis puudutas kaebajate lähedase, Carlo Giuliani surma 2001. aastal Genovas toimunud G8 tippkohtumise kestel aset leidnud meelevahelduste ajal.

20.07.2001 toimunud sanktsioneeritud demonstratsiooni ajal puhkesid globaliseerumisvastaste aktivistide ja õiguskaitseorganite vahel kokkupõrked, mille käigus pidi grupp korrakaitsjaid (*carabinieri*) meelevaheldajate survele taanduma, jättes maha kaks sõidukit, millesse oli paigutatud vigastatud korrakaitsjad. Ühte nendest sõidukitest ründas rühm meelevaheldajaid, kellest mõned olid relvastatud raudkangide, kirveste, kivide ja muude vahenditega. Üks sõidukis viibinud vigastatud korrakaitsja haaras tulirelva ja, olles eelnevalt

teinud hoiatuslasu, tulistas ta sõidukist välja kaks lasku. Meeleavaldaja Carlo Giuliani sai kuulist surmava lasu näkku. Algatati kriminaalmenetlus ja Itaalia kohtud leidsid, et surmav lask oli tehtud ilma tahtluseta tappa, sest tulistaja tahtlus oli suunatud enesekaitsele.

Kaebajad leidsid, et surma tekitamisega ja usaldusväärset uurimist läbiviimata rikkus riik konventsiooni artikleid 2 (õigus elule), 3 (piinamise keelamine), 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile).

06.02.2007 asjas otsuse teinud EIK koda leidis, et artiklit 2 oli rikutud uurimiskohustuse täitmatajätmise osas, st menetluslikust aspektist. Muus osas EIK rikkumist ei tuvastanud. Asja suurkojale edastamist palusid nii kaebajad kui Itaalia valitsus.

EIK suurrakoda asus kojast erinevale seisukohale ning leidis, et artiklit 2 ei ole rikutud ka menetluslikust aspektist. EIK leidis muuhulgas, et sellises olukorras oli jõu kasutamine korrakajaks poolt vajalik. EIK märkis, et kuigi kaebajad väitsid, et korrakajad oleksid pidanud kasutama mittesurmavaid relvi (*non-lethal weapons*), siis konventsioonist ei tulene, et korrakajad ei tohiks sellises olukorras kasutada surmavaid relvi (*lethal weapons*). EIK asus ka seisukohale, et Itaalia ei olnud rikkunud kohustust teha kõik endast olenev, et pakkuda rahutuste käigus vajalikku kaitset. Mis puudutas ohvri surma uurimist, siis ei tuvastanud EIK Itaalia esitatud materjalide põhjal rikkumist – EIK analüüsis, kas kaebajatel oli piisav juurdepääs uurimismenetlusele, kas menetlejad olid sõltumatud ja kas menetlus oli läbi viidud EIK poolt nõutud kiirusega ning leidis, et nõutud tagatised eksisteerisid.

Konstas vs. Kreeka – rikkumine: art 6 lg 2 (süütuse presumpatsioon), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 53466/07, 24.05.2011

EIK tegi 24.05.2011 otsuse asjas *Konstas vs. Kreeka* (kaebus nr 53466/07), milles tuvastas konventsiooni artikli 6 lõike 2 (süütuse presumpatsioon) ja artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) rikkumise.

Kaebus puudutas eelkõige Kreeka peaministri ja kahe teise ministri märkusi kaebaja, kes oli endine minister ja ülikooli professor, kohta apellatsioonistmes kriminaalmenetluse toimumise ajal. EIK rõhutas, et süütuse presumpatsioon tähendab, et ükski riigiesindaja ei tohiks isiku süüd kinnitada enne süüdimõistva otsuse jõustumist. Kuigi ei ole keelatud viidata esimese astme kohtu süüdimõistvale otsusele, tuleb seejuures tagada süütuse presumpatsioon. Kui pärast esimese astme kohtu otsuse tegemist räägitakse isikust kui süüdiolevast, siis on see vastuolus apellatsioonimenetluse põhimõtetega, kus kohus samuti hindab asjaolusid ja seaduse kohaldamist.

Kuigi EIK ei leidnud rikkumisi Kreeka peaministri sõnavõttudes, tuvastas ta piiri ületamise nii aserahandusministri kui justiitsministri väljaütlemistes. EIK rõhutas, et justiitsminister peaks vastutama kohtute toimimise eest ja sellise isiku väljaütlemised (antud juhul tunnustas justiitsminister esimese astme kohut julguse eest teha süüdimõistev otsus) võivad mõjutada apellatsioonikohut otsuse tegemisel ja rikkuda seega süütuse presumpiooni.

Artikli 13 osas leidis EIK, et kahjunõude esitamise võimalus ei oleks olnud piisav abinõu heastamiseks, et rikutud oli isiku menetluslikku õigust. EIK mõistis kaebaja kasuks 12 000 eurot mittevaralise kahju hüvitamiseks.

Khashuyeva vs. Venemaa – art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 2 (õigus elule), kaebus nr 25553/07, 19.07.2011

EIK tunnistas ühehäälselt 19.07.2011 otsuses *Khashuyeva vs. Venemaa Föderatsioon* (kaebus nr 25553/07), et on toimunud artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) rikkumine koostoimes artikliga 2 (õigus elule ja tõhusa menetluse puudumine).

Kaebaja Kameta Khashuyeva on Vene Föderatsiooni kodanik, kes elab Shalis, Tšetšeenias. Tema sõnul ta 11-aastane poeg - Mamed Bagalayevev tapeti 01.08.2003, kui grupp Venemaa teenistujaid alustas tema naabrite ja tema maja pihta tulistamist. Venemaa Föderatsioon eitab Vene sõjaväe sekkumist poisi surma ja väidab, et vastutavaks võib olla seadusevastaselt organiseeritud relvastatud grupp. Riiklik juurdlus ei ole vaatamata mitmetele katsetele suutnud välja selgitada süüdlase, kes vastutab M. Bagalayevevi surma eest. Kaebaja väidab, et tal ei ole olnud võimalust tutvuda asja materjalidega, sest riik ei ole suutnud veel surmas vastutava isiku kindlaks teha ja riik väidab, et dokumentide avalikustamine võib kahjustada menetlust.

Kohus on märkinud, et riik on küll võtnud samme kaebaja poja surma uurimiseks, kuid need ei ole olnud piisavad. Meetmed, mis viivad oluliste tulemusteni peavad olema vastuvõetud viivitamatult. Surnu õde ja vend kuulati esimest korda üle 2006 aastal. Kohus märgib, et Vene ametivõimud ei ole suutnud läbi viia tõhusat kriminaaljuurdlust, selleks et välja selgitada kaebaja poja surma põhjused.

Vastavalt art 41 Venemaa Föderatsioon on kohustatud maksma K. Khashuyevale mitterahalise kahju tekitamise eest 45,000 eurot.

M. ja teised vs. Bulgaaria – rikkumine: art 5 (õigus vabadusele ja turvalisusele), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 41416/08, 26.07.2011

EIK tegi 26.07.2011 otsuse asjas *M. ja teised vs. Bulgaaria* (kaebus nr 41416/08), milles tuvastas, et Bulgaaria rikkus konventsiooni artikli 5 lõikeid 1 ja 4 (õigus vabadusele ja turvalisusele), artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu kaitsele) ja artiklit 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile).

Üks kaebajatest, Afganistani kodanik M., elas Bulgaarias aastast 1998.

2004. a andis Bulgaaria M.-le põgeniku staatuse seoses tema kristlikku usutunnistusse pöördumisega ning sellest tuleneva ohuga tagakiusamisele Afganistanis. 2005. a tegid Bulgaaria võimud kaks määrust – isik välja saata ja vahi alla võtta, kuna ta kujutab ohtu riigi julgeolekule (M.-i süüdistati migrantidega kauplemises). M.-i ei olnud võimalik aga koheselt välja saata, sest tal puudus kehtiv reisidokument. Vaidlustusmenetluses kuulutas Bulgaaria kohus vahistamismääruse kehtetuks, kuid isikut ei vabastatud. Kokku hoiti M.-i enne vabastamist kinni 2 aastat ja 8 kuud.

EIK tegi Bulgaaria suhtes esialgse õiguskaitse määruse, millega kohustas Bulgaariat EIK menetluse ajal isikut mitte välja saatma. EIK leidis otsuses, et Bulgaaria rikkus artikli 5 lõiget 1, kuna isikut on lubatud väljasaatmise eesmärgil kinni pidada vaid ajal, mil väljasaatmise menetlus on käimas ning seda viiakse läbi nõuetekohase hoolsusega (Bulgaaria võimud hoidsid isikut kinni üle aasta, enne kui püüdsid hankida isikule reisidokumenti tema väljasaatmiseks). Bulgaaria rikkus artikli 5 lõiget 4, sest ei taganud isikule kohtus võimalust kiiresti vaidlustada oma karistus. Samuti rikuti õigust perekonnaelule artikli 8 järgi.

EIK heitis Bulgaariale ette, et kõrgeim halduskohus ei uurinud piisavalt tõendeid isiku ohtlikkuse kohta riigi julgeolekule ning ei selgitanud välja, kas isiku väljasaatmine võib põhjustada tema väärkohtlemist või surma Afganistani tagasisaatmisel. Lisaks pole Bulgaaria seaduste kohaselt võimalik riikliku julgeoleku kaalutlustel läbiviidavat väljasaatmise menetlust peatada, kui isik väljasaatmise vaidlustab. Seega rikkus Bulgaaria õigust tõhusale menetlusele (artikkel 13).

Kuna EIK on varem tuvastanud mitmeid sarnaseid rikkumisi Bulgaaria osas ning mitu sarnast asja on EIK-s menetluses, soovitas kohus Bulgaarial EIK otsuste täitmiseks teha vastav seadusandluse muudatus, et oleks tagatud järgmine: 1) isegi kui väljasaatmise aluseks on riigi julgeoleku kaalutus, peab kohus põhjalikult kontrollima faktilisi asjaolusid ning väljasaatmise põhjendusi, sh tutvuma salastatud teabega; 2) kohus peab väljasaatmise legitiimsuse eesmärgi kõrval kaaluma asjassepuutuvate isikute põhiõigusi, sh õigust perekonnaelu austamisele; 3) väljasaatmise sihtriik peab olema määratletud õiguslikult siduvas õigusaktis ning sihtkoha muudatusi peab saama vaidlustada; 4) väljasaatmise vaidlustamise kaebus, milles viidatakse väärkohtlemise või surma ohule sihtkohariigis, peaks kaebuse läbivaatamiseni automaatselt väljasaatmise menetlust edasi lükkama; 5) kohus peaks p-s 4 nimetatud põhjusel esitatud kaebuseid põhjalikult uurima.

Kohus mõistis M.i kasuks välja 12 000 eurot mittevaralise kahju hüvitamiseks.

Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa – rikkumine: art 3 (piinamise keelamine), art 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusse), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 23687/05, 15.11.2011

EIK tuvastas 15.11.2011 asjas *Ivantoc ja teised vs. Moldova ja Venemaa* Venemaa-poolsed rasked inimõiguste rikkumised.

Kaebused puudutasid kaebajate jätkuvat kinnipidamist tunnustamata riigis Moldova Transnistria Vabariik. Kaebajaid kahtlustati terrorirünnakutes 1991 – 1992 aasta Transnistria sõjalises konfliktis, kuid juba 08.07.2004. aastal oli EIK suurkoda oma otsuses *Ilascu jt vs. Moldova ja Venemaa* (kaebus nr 48787/99) teinud Moldovale ja Venemaale ettekirjutuse isikute viivitamata vabastamiseks.

EIK 2004. aasta otsusest hoolimata vabastati kaebajad alles 2007. aasta juunis. Kõnealune kaebus puudutabki kaebajatest Moldova kodanike kinnipidamist ja piiranguid perekonnaga suhtlemisel pärast 2004. aastat. Kaebajad leidsid, et neid peeti kinni ebaseaduslikult, nende kinnipidamistingimused olid ebainimlikud ja nende õigust perekonnaelule rikuti oluliselt.

Moldova osas EIK rikkumist ei tuvastanud, sest Moldova võimud olid omalt poolt teinud kõik, et isikud vabastada. EIK aktsepteeris Moldova vastuväidet, et Moldoval puudus kõnealusel ajal tõhusa kontrolli võimalus kõnealuse territooriumi üle.

Venemaa suhtes leidis EIK, et kuna Venemaa ei olnud omalt poolt astunud samme kaebajate vabastamiseks ning oli teinud vähemalt aastani 2007 koostööd separatistide režiimiga, siis kuulusid kinnipeetavad nende jurisdiktsiooni alla. Tuvastati konventsiooni rikkumine järgnevate artiklite osas:

- Artikkel 3 (piinamise keelamine),
- Artikkel 5 (õigus isikuvabadusele- ja puutumatusse),

- Artikkel 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile),
- Artikkel 8 (õigus era-ja perekonnaelu austamisele).

Lisaks märkis kohus, et eriti raskesti on Venemaa rikkunud konventsiooni artikleid 3 ja 5, eirates EIK 2004. aasta ettekirjutust kaebajate vangistusest vabastamise kohta.

EIK mõistis Andrei Ivantocile ja Tudor Popale kummalegi 60 000 eurot varalise ja mittevaralise kahju hüvitamiseks. Eudochia Ivantocile ja Victor Petrovile vastavalt 20 000 eurot. Vene Föderatsiooni esindav kohtunik esitas otsusele eriarvamuse.

Ananyev ja teised vs. Venemaa – rikkumine: art 3 (ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse keelamine), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebused nr 42525/07 ja 60800/08, 10.01.2012

EIK tegi 10.01.2012 piloototsuse kohtuasjas *Ananyev ja teised vs. Venemaa*, milles esitasid kaebuse kolm Venemaa erinevates eeluurimisvanglates aastatel 2005 – 2008 kinni peetut Ananyev, Bashirov ja Bashirova, kes kaebasid pikaajalise ülerahvastatud kambrites kinnipidamise ning tõhusate õiguskaitsevahendite puudumise üle.

EIK 7-liikmeline koda leidis ühehäälselt, et kui Bashirova suhtes tuleb kaebus kuuekuulise kaebetähtaja ületamise tõttu vastuvõetamatuks tunnistada, on Vene Föderatsioon (VF) kaebajate Ananyevi ja Bashirovi suhtes rikkunud inimõiguste konventsiooni artiklit 3 (ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse keelamine) ning artiklit 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile).

Täiendavalt kohustas EIK VF-i artikli 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine) alusel hiljemalt kuue kuu jooksul kohtuotsuse jõustumisest, koostöös Euroopa Nõukogu ministrite komiteega, panema paika ajakava, kuidas riigi tasandil rakendada üldmeetmeid nagu kinnipidamistingimuste parandamine konkreetsete meetmega; vastava seadusandluse, praktika ja suhtumise muutmine; tagamine, et kohtueelset kinnipidamist rakendatakse vaid täiesti hädavajalikel juhtudel; iga eeluurimisvangla maksimaalse mahutavuse määratlemine. Muuhulgas on vajalik ennetavate ning hüvitise taotlemist võimaldavate õiguskaitsevahendite ellukutsumine.

EIK märkis, et VF-s on ebaadekvaatsete kinnipidamistingimuste puhul tegemist süstemaatilise probleemiga. Peamine kinni peetavate kambrite ülerahvastatuse põhjus on kohtueelse kinnipidamise ulatuslik piisava õigustuse kasutamine (rohkem kui 90% juhtudest) ning kinnipidamisaja pikkus. EIK on tuvastanud artiklite 3 ja 13 rikkumise enam kui 80 otsusega alates esimesest sellesarnasest otsusest asjas *Kalashnikov* (15. juuli 2002) ja hetkel on EIKis menetlemisel veel 250 kaebust kinnipidamistingimuste üle VF-s. Siiski otsustas EIK asja lahendamisel, et ei peata teiste piloototsusega analoogsete kaebuste menetlemist (mida piloototsuse tegemine üldjuhul tähendab), vaid jätkab nende kaebuste eraldi läbivaatamist, et meenutada VF-ile kohustust täita käesolevat kohtuotsust.

EIK mõistis Ananyevile mittevaralise kahju eest 2000 eurot ja Bashirovile 13000 eurot ning menetluskulude katteks 850 eurot.

Kuric jt vs. Sloveenia – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) ja art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebus nr 26828/06, 26.06.2012

EIK suurkoda tegi 26.06.2012 otsuse kohtuasjas *Kuric jt vs. Sloveenia* (kaebus nr 26828/06), milles asus seisukohale, et Sloveenia on rikkunud kaebajate konventsiooni artiklitega 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) ja 14 (diskrimineerimise keeld) tagatud õigusi, kuna Sloveenia ei olnud ligi 20 aasta vältel suutnud reguleerida "kustutatud" isikute õigustega seotud küsimusi.

Sloveenia iseseisvus 25. juunil 1991, misjärel pidid 26. veebruariks 1992 kõik isikud, kellel oli küll Jugoslaavia Sotsialistliku Föderatiivse Vabariigi (JSFV) kuid mitte Sloveenia kodakondsus, taotlema Sloveenia kodakondsust. Isikud, kes seda selleks kuupäevaks teinud ei olnud, kustutati Sloveenia elanike registrist ning nad muutusid õigusliku aluseta Sloveenias elavateks isikuteks. 1999. aastal leidis Sloveenia Konstitutsioonikohus, et asjassepuutuvad välismaalaste seaduse sätted on põhiseadusevastased, kuna nn "kustutatud" isikute küsimus on jäetud reguleerimata (võrreldes teiste välismaalaste õigusliku staatusega). 2003. aastal tunnistas Konstitutsioonikohus põhiseadusevastaseks vahepeal vastu võetud välismaalaste seaduse muudatused, kuna need ei lahendanud tegelikult olukorda. 2009. aastal oli Sloveenias jätkuvalt 13 426 "kustutatud" elanikku. 2010. aastal rahuldati 13 600 elamisloa taotlusest 12 345; tähtaeg alaliste elamislubade esitamiseks on 24. juuli 2013. Seisuga juuli 2011 oli tehtud 30 kohtuotsust "kustutatud" isikute nõuete alusel alustatud kahjunõudemenetluses, kuid ühtegi positiivset otsust ei olnud tehtud.

EIKi kaebuse esitanud isikud olid Horvaatia, Bosnia ja Hertsegoviina, Serbia, endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi kodanikud ja kodakondsuseta isikud, kes leidsid, et nende erinevaid õigusi on rikutud. 13. juulil 2010 leidis EIK 7-liikmeline koda, et rikutud on konventsiooni artikleid 8 ja 13. Sloveenia taotluse alusel võeti asi 17-liikmelise suurkoja menetlusse, kes tegi oma otsuse 26. juunil 2012.

Suurkoda nõustus kojaga, et rikutud on artikleid 8 ja 13, kuid tuvastas lisaks ka artikli 14 rikkumise. Nimelt asja edasikaebamisel suhkotta tuleb arvestada, et suurkoda hindab uuesti kõiki kaebusi, v.a ainult need, mis on tunnistatud vastuvõetamatuks. Seega tegi suurkoda Sloveenia suhtes negatiivsema otsuse kui koda, kuigi kaebuse oli esitanud Sloveenia ise.

Suurkoda märkis, kuigi konventsioon ei taga isiku õigust kodakondsusele ega isiku õigust siseneda või elada mingis riigis, siis teatud isiku resideerimisõigust piiravad meetmed võivad rikkuda artiklit 8, kui need takistavad era- või perekonnaelu ebaproportsionaalselt. EIK leidis, et Sloveenia ametivõimud oleksid pidanud reguleerima endiste JSFV kodanike resideerimisõigust nii, et Sloveenia kodakondsuse mitteraamine ei oleks kaasa toonud nende õiguste ebaproportsionaalse rikkumise. Kuna seda 20 aasta jooksul kohaselt ei tehtud, oli rikutud konventsiooni artiklit 8. Rikutud oli ka artiklit 13, kuna kaebajatel ei olnud asjakohast ja piisavat õiguskaitsevahendit enda õiguste kaitsmiseks. EIK tuvastas ka artikli 14 rikkumise, leides, et vahetegemine endise JSFV kodanike ja kõigi teiste välismaalaste vahel, kellele jäid välismaalaste seaduse alusel antud elamisloa alused, ei olnud õigustatud.

Lisaks märkis EIK, et kuigi hetkel ei ole tema menetluses palju analoogseid kaebusi, siis pärast seda otsust ilmselt neid esitatakse, seega on kohane alustada piloototsusemenetlust ja anda Sloveeniale üks aasta tõhusa õiguskaitsevahendi kehtestamiseks. Analoogseid kaebusi EIK sel ajal ei menetle. EIK märkis konventsiooni artiklile 46 toetudes, et üldiselt ta ei

määratle, millise õiguskaitsevahendi riik peab kehtestama. Siiski on EIKi arvates antud juhul vajalik kohustada Sloveeniat kehtestama "kustutatud" isikute õiguste rikkumise heastamiseks kompensatsioonisüsteem.

Konkreetsetele kaebajatele mõistis EIK igakuisele 20 000 eurot mittevaralise kahjuna. Otsusele esitati mitmeid toetavaid ja eriarvamusi (teatud kaebajate õiguskaitsevahendite läbimise osas jms), kuid nimetatud kolme rikkumise tuvastamisega ja pilootmenetluse alustamisega olid kõik kohtunikud nõus.

Nada vs. Šveits – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ning art 8 ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) koosmõjus (kaebus nr 10593/08), 12.09.2012

EIK suurkoda tegi 12.09.2012 otsuse kohtuasjas *Nada vs. Šveits* (kaebus nr 10593/08), milles arutati ÜRO terrorismivastaste resolutsioonidega seotud kaebust. EIK leidis ühehäälselt, et Šveits on rikkunud inimõiguste konventsiooni artiklit 8 eraldi (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ning artikleid 8 ja 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) koosmõjus. Menetlusse sekkusid kolmanda isikuna ka Suurbritannia ja Prantsusmaa, kes toetasid Šveitsi seisukohti, et kaebus on vastuvõetamatu *ratione personae* ja *ratione materiae*, kuna vaidlusalune tegevus on omistatav ÜROle ja Šveits pidi järgima ÜRO julgeolekunõukogu kõikidele riikidele siduvaid resolutsioone.

Asjaolud:

Kaebuse esitas Itaalia ja Egiptuse päritolu kodanik, kes elab Šveitsi Ticino kantoni sees asuvas nn Itaalia enklavis Campione d'Italia, mida eraldab ülejäänud Itaaliast Lugano järv. 1999. aastal võttis ÜRO julgeolekunõukogu (JN) vastu resolutsiooni nr 1267 (1999) Talibani-vastaste sanktsioonide kohta. 2000. aastal kehtestas Šveitsi Föderaalnõukogu vastava resolutsiooni oma määrusega ka siseriiklikult (nn Talibani-määrus). ÜRO JN laiendas sanktsioone resolutsiooniga 1333 (2000), millega paluti ÜRO sanktsioonide komiteel koostada Al-Qaeda'ga seotud isikute ja organisatsioonide nimekiri. Vastavalt täiendati ka Šveitsi Talibani-määrust. ÜRO JN resolutsiooniga 1390 (2002) kehtestati nimekirjas olevatele isikutele liikumiskeeld. Sama kehtestati Talibani-määrusega kaetud isikutele, st ka kaebajale – kaebajal on keelatud siseneda või läbida Šveitsi ning ta pidi püsima 1,6 km² suuruses enklavis. 31.05.2005 lõpetati Šveitsis kaebaja suhtes toimunud kriminaalmenetlus (süüd tuvastamata), kuid Šveitsi Föderaalnõukogu keeldus kaebaja nime kustutamisest Talibani-määrusest, kuna tema nimi oli jätkuvalt ÜRO sanktsioonide komitee nimekirjas, kust see kustutati alles 2009. aasta septembris. Seejärel muudeti ka Talibani-määrust.

Kaebus:

Kaebaja kaebas konventsiooni artikli 8 alusel era- ja perekonnaelu puutumatuse rikkumise üle; artikli 13 alusel, et tal puudus mis tahes tõhus õiguskaitsevahend oma õiguste kaitsmiseks; artikli 5 lõike 1 alusel, et Šveitsi sisenemise ja riigi läbimise keelamine takistas tema liikumisvabadust ning artikli 5 lõike 4 alusel, et Šveitsi ametivõimud ei olnud talle seatud liikumisvabaduse õigustatust kunagi kontrollinud.

EIK seisukoht:

EIK 17-liikmeline suurkoda arutas kaebust avalikul kohtuistungil 23.03.2011; ühehäälselt rikkumisi tuvastav otsus avaldati 12.09.2012.

Esiteks ei rahuldanud EIK Šveitsi ja sekkunud kolmandate isikute esialgseid vastuväiteid, et kaebus on vastuvõetamatu *ratione personae* (kuna tegevus on omistatav ÜROle). EIK leidis, et antud juhul oli ÜRO JN vastu võetud meetmeid kohaldatud riigisisese akti (Talibani-

määrus) alusel ja kaebaja taotlus kustutada ta vastavast riigisisest nimekirjast oli esitatud Šveitsi võimudele, kes seda ei rahuldanud. Niisiis oli tegemist ÜRO JN resolutsioonide siseriikliku rakendamisega, mis oli omistatav Šveitsile.

EIK ei nõustunud ka sellega, nagu oleks kaebus vastuvõetamatu *ratione materiae* – Šveits ja sekkunud kolmandad isikud väitsid, et ÜRO JN resolutsioonid on täitmiseks kohustuslikud ja ülimuslikud muude rahvusvaheliste lepingute suhtes. EIK leidis, et kaebust tuleb siiski sisuliselt arutada.

Sisulise hinnangu alguses kordas EIK suuskoda esmalt, et vastavalt rahvusvahelisele õigusele ja rahvusvaheliste lepingutega võetud kohustustele on igal riigil õigus kontrollida mittekodanike riiki sisenemist ning konventsioon ei taga isiku õigust siseneda konkreetsetesse riiki. Samas ei ole selline õigus absoluutne.

EIK tõi kõigepealt välja, et kaebaja oli erilises situatsioonis, kuna Campione d'Italia on enklaav, mis tervikuna asub Šveitsi Ticino kantoni sees. Kuna kaebaja ei saanud kuue aasta vältel Šveitsi kaudu enklaavist lahkuda, raskendas see suhtlemist väljaspool elavate inimestega, mistõttu on artikli 8 riive ilmne. EIK nõustus, et liikumispiirangu eesmärk – kuritegude ärahoidmine ja rahvusvahelise terrorismiga võitlemine – oli iseenesest arusaadav, eriti meetmete (ÜRO resolutsioonide) vastuvõtmise ajal. Ent nende meetmete alalhoidmine või hilisem taasjõustamine peab olema veenvalt põhjendatud, et olla demokraatlikus ühiskonnas vajalikud. Viimases osas EIK Šveitsi tegevusega rahul ei olnud.

Resolutsiooni kaebajale kohaldamise vajalikkuse hindamisel märkis EIK esmalt üldiselt, et ÜRO põhikiri ei kirjuta liikmesriikidele ette, kuidas täpselt JN resolutsioone täita. Kuigi JN resolutsioonid on siduvad, on liikmesriikidel õigus valida resolutsioonide riigisiseseks rakendamiseks sobiv viis. Mis puudutab JN resolutsiooni 1390(2002), siis märkis EIK, et see sisaldab lauseosa „vajadusel“ („where appropriate“), mis peaks andma riigivõimudele resolutsiooni kohaldamisel teatud paindlikkuse.

Edasi rõhutas EIK, et Šveits ei teavitanud ÜRO sanktsioonide komiteed 2001. aastal kaebaja suhtes alustatud kriminaalmenetluse lõpetamisest mais 2005 kuni 2009. aasta septembrini. Kuigi Šveits ei oleks saanud kaebajat ÜRO JN nimekirjast kustutada, oleks ta saanud vähemalt teatada menetluse tulemustest sanktsioonide komiteele ja paluda või toetada isiku nimekirjast kustutamist. Kiirem tegutsemine oleks taganud kaebaja varasema kustutamise ÜRO nimekirjast ja võimaldanud seega kustutada kaebaja ka Šveitsi riigisisest nimekirjast varem. EIK ei võtnud arvesse, et kaebaja nimi oli ÜRO nimekirja lisatud USA mitte Šveitsi taotlusel ega seda, et kaebaja ei olnud ise pöördunud ÜRO sanktsioonide komitee poole palvega seada talle paindlikumad liikumistingimused. Kui ka Šveits ei oleks pidanud pöörduma ÜRO sanktsioonide komitee poole ise (sest kaebaja ei olnud tema resident ega kodanik), siis oleks ta vähemalt pidanud julgustama Itaaliat vastavaks tegevuseks.

EIK võttis vajalikkuse hindamisel arvesse ka piirangu muid mõjusid kaebajale, eelkõige seda, et kaebaja oli eakas (sündinud 1931) ja vajas täiendavat arstiabi väljaspool oma enklaavi. EIK asus seisukohale, et Šveitsi ametivõimud ei olnud võtnud piisavalt arvesse konkreetseid asjaolusid, eriti kaebaja asukohta, tema kodakondsust, vanust ja tervist.

Kokkuvõttes leidis EIK, et oli Šveitsi otsustada, kuidas rakendada ÜRO JN resolutsioone riigisiselt ning ta oleks võinud kohaldada kaebaja suhtes leebemat sanktsioonide režiimi. **EIK rõhutas, et Šveits ei oleks pidanud lihtsalt toetuma ÜRO JN resolutsioonide**

siduvusele, vaid oleks pidanud võtma kõik meetmed, et kohandada sanktsioonirežiim kaebaja individuaalse olukorraga. Kuna Šveits ei olnud suutnud tal lasuvaid rahvusvahelisi kohustusi ühtlustada, leidis EIK, et rikutud on konventsiooni artiklit 8.

Lisaks leidis EIK, et rikutud on konventsiooni artiklit 8 ja 13 koosmõjus, kuna kaebajal ei olnud tõhusaid õiguskaitsevahendeid. Kuigi kaebaja oli esitanud Šveitsi ametivõimudele taotluse enda kustutamiseks Talibani-määrusest, olid Šveitsi kohtud leidnud, et nad ei saa iseseisvalt kustutada ÜRO JN resolutsioonidega kehtestatud sanktsioone.

Otsus oli ühehäälnene, kuid 7 kohtunikku esitasid täiendavaid arvamusi (*concurring opinion*).

Ališić jt versus Bosnia ja Hertsegovina, Horvaatia, Serbia, Sloveenia ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik – rikkumine: 1. protokolli art 1 (vara kaitse) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 60642/08, 06.11.2012

EIK tegi 06.11.2012 otsuse asjas *Ališić jt v. Bosnia ja Hertsegovina, Horvaatia, Serbia, Sloveenia ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik*, milles tuvastas Serbia ja Sloveenia suhtes konventsiooni 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse) ja konventsiooni artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) rikkumise.

Kaebuse esitasid Bosnia ja Hertsegovina (BH) kodanikud, kes ei saanud pärast Jugoslaavia lagunemist kätte praeguse BH territooriumil asuvatest harupankadest sinna Jugoslaavia Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi ajal paigutatud välisvaluutahoiuseid. Nimelt oli Jugoslaavia Föderatiivses Sotsialistlikus Vabariigis (JFSV) võimalik hoida teatud pankades välisvaluutat, millelt teeniti kõrgeid intresse ja kust raha väljavõtmine oli lubatud igal ajahetkel. Nende pankade pankroti või maksejõuetuse korral oli panga taotluse alusel võimalik jõustada hoiuste tagamiseks riigigarantii. 1989/90 reformide ajal JFSVs muudeti kõnealuste pankade kuuluvust ning üks praeguse BH territooriumil asuvatest pankadest muudeti Sloveenia panga filiaaliks, teine pank muudeti iseseisvaks pangaks peakontoriga Serbias ja harukontoritega muuhulgas BH-s. Pärast 1991/92 JFSV jagunemist külmutati nimetatud välisvaluutaarved. Kuigi hiljem otsustasid JFSV õigusjärglastest riigid need oma pankade kaudu hüvitada, siis BH konstitutsioonikohus asus seisukohale, et BH ega tema pangad ei vastuta vanade valuutaarvete eest ning kohustas riiki aitama vastavate BH territooriumil asuvate harukontorite kliente Serbiast ja Sloveeniast raha kättesaamisel. JFSV jagunemisküsimuste lepingu (*Agreement on Succession Issues*) arutelude käigus 2001-2002. aastatel ei jõutud antud küsimuses aga kokkuleppele, mistõttu ei ole vastavate BH territooriumil asunud harukontorite kliendid siiani oma välisvaluutaarvetel olnud raha kätte saanud.

Olenemata asjaolust, et vastustajariigid ei olnud vaidlusalusel ajal, kui kontod külmutati, konventsiooniosalised (BH ühines konventsiooniga 2002, Horvaatia 1997, Serbia 2004, Sloveenia 1994 ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik 1997) otsustas EIK 17.10.2011 tunnistada kaebused vastuvõetavaks. Kuigi EIK märkis, et tal on konventsiooniosaliste suhtes *ratione temporis* jurisdiktsioon üksnes pärast konventsiooni nende riikide suhtes jõustumist, leidis ta siiski, et kuna antud juhul ei ole küsimust JFSV kehtestatud meetmetes, millega piirati välisvaluuta väljavõtmist pankadest 1990/91, vaid küsimus on vastustajariikide suutmatuses lahendada vanade välisvaluutakontode küsimus hilisemate jagunemisküsimuste lepingu arutelude käigus, siis kuulub viimase küsimuse hindamine EIK pädevusse.

06.11.2012 otsuses hindas EIK 7-liikmeline koda kaebuste sisu ning leidis, et nimetatud Serbias ja Sloveenias asuvad pangad olid kuni JFSV jagunemiseni vastutavad kõikides harukontorites asuvate valuutaarvete eest ning see vastutus ei olnud JFSVile üle läinud. Pärast JFSV jagunemist pidas EIK vastavate pankade kohustuste täitmise eest vastutavaks aga Serbiat ja Sloveeniat, kuna need riigid kontrollisid kõnealuseid panku. EIK leidis, et jagunemisküsimuste lepingu arutelude nurjumine ja kaebajate võimetus alates 1991/1992 kuni siiani oma välisvaluutakontodelt raha kätte saada on vastuolus konventsiooni 1. protokolli artikliga 1 ning et selle eest vastutavad Serbia ja Sloveenia. EIK leidis ka konventsiooni artikli 13 rikkumise, kuna kaebajatel ei olnud tõhusat võimalust oma õigusi kaitsta. Sloveenia kohtunik esitas kohtuotsusele eriarvamuse.

Kuna EIKi on esitatud 1650 analoogset kaebust ca 8000 kaebaja poolt, pidas EIK vajalikuks algetada Serbia ja Sloveenia suhtes piloototsusemenetluse, andes neile riikidele otsuse jõustumisest alates 6 kuud aega meetmete võtmiseks, et kaebajad ja nendega samas situatsioonis olevad isikud saaksid Serbia ja Sloveenia pankade harukontoritest oma raha kätte. EIK märkis lisaks, et kui Sloveenia ja Serbia ei täida EIK otsust kohaselt, siis võetakse mõnes analoogsas asjas arutusele ka kõikidele puudutatud isikutele raha kättesaadavakstegemise viivitamisega tekitatud kahju hüvitamise küsimus. EIK otsustas pooleliolevate 1650 kaebuse menetlemise piloototsuse menetluse ajaks peatada. EIK 06.11.2012 koja otsus jõustub otsuse tegemisest 3 kuu möödumisel, v.a juhul kui kohtumenetluse pooled esitavad taotluse asja 17-liikmelisele suurkojale üleandmiseks ja suurkoda otsustab asja oma menetlusse võtta.

Artikkel 14 – Diskrimineerimise keelamine

Donaldson vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebus nr 56975/09, 25.01.2011

25.01.2011 tegi EIK otsuse asjas *Donaldson vs. Ühendkuningriik* (kaebus nr 56975/09), milles leidis, et Põhja-Iirimaa vanglates kinnipeetavatele kehtiv keeld kanda „lihavõtteliiliaga“ embleemi on õigustatud ning seetõttu on kaebus vastuvõetamatu.

Põhja-Iirimaa vanglate kodukorra kohaselt on kõikides Põhja-Iirimaa vanglates vangidel keelatud väljaspool kambrit kanda poliitilise või religioosse tähendusega embleeme. Kaebaja on Iiri kodanik, kes kannab 12 aasta kestusega vangistust *HMP Maghaberry* vangla vabariiklastele eraldatud tiivas. 2008. aasta esimesel ülestõusmispühal kinnitas kaebaja oma ülerõivastele lihavõtteliiliat, et mälestada neid Iiri vabariiklasi, kes surid või hukati pärast 1916. aasta nn Lihavõtteülestõusu. Kuna kaebaja keeldus embleemi eemaldamast, määrati talle seadusliku korralduse eiramise eest karistusena kolm päeva kartserit.

Oma kaebuses leidis kaebaja, et rikutud on tema õigust sõnavabadusele (artikkel 10), kuna tal ei lubatud oma poliitiliste seisukohtade avaldamiseks kanda rinnal liiliat, ning et teda on võrreldes teiste kinnipeetutega diskrimineeritud (artikkel 14), kuna teistel kinnipeetavatel lubati nn mälestuspäeval (*Commonwealthi* riikides 11. novembril tähistatav Esimese Maailmasõja veteranide päev) kanda punase mooniga embleeme.

EIK nõustus Ühendkuningriigiga, et kaebajale vanglas kehtestatud piirang kanda poliitilisi seisukohti väljendavaid embleeme oli õigustatud, kuna sellel oli õiguslik alus ja õiguspärane eesmärk – vältida rahutusi ja kuritegevust. **EIK rõhutas, et kultuurilistest ning poliitilistest embleemidest arusaamiseks on vaja tunda süvitsi nende ajaloolist tausta ning seetõttu**

on liikmesriikidel ulatuslik diskretsiooniõigus hinnata, millised embleemid võivad õhutada pingeid ja mis on seetõttu keelatud. Vastuseks väitele, et kaebajat oli diskrimineeritud võrreldes punaseid moone kandvate vangidega, märkis EIK, et nõustub Ühendkuningriigi väitega, et sellised vangid ei olnud võrreldavad kaebajaga – liilia oli seotud viimase 30 aasta jooksul kestnud konfliktiga, samas kui punane moon küll eristas Põhja-Iirimaa kogukondi, kuid ei olnud otseselt seotud kestva konfliktiga.

Andrle vs. Tšehhi – puudub rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld), 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 6268/08, 17.02.2011

EIK tegi 17.02.2011 otsuse asjas *Andrle vs. Tšehhi Vabariik* (kaebus nr 6268/08), milles asus seisukohale, et konventsiooni artiklit 14 (diskrimineerimise keeld) ei ole koosmõjus 1. protokolli artikliga 1 (vara kaitse) rikutud.

Kaebaja on meessoost Tšehhi kodanik, kes kasvatas pärast lahutust üksinda kahte last. 57-aastaselt taotles ta pensionile jäämist, kuid talle vastati, et mehena saab ta pensionile jääda alles siis, kui tal on täitnud 61 aastat ja 10 kuud ning et erinevalt naistest ei kuulu see iga laste arvust sõltuvale alandamisele. Kaebaja leidis, et tegemist on pensioniõigust puudutava diskrimineerimisega.

EIK märkis esiteks, et naiste pensioniõiguse alandamine on reguleeritud 1964. aastal vastu võetud sotsiaalkindlustuse seadusega. EIK sedastas, et see regulatsioon pärineb sotsialistliku Tšehhoslovakkia ideoloogiast: sel ajal eeldati, et naine käib täiskohaga tööl ja hoolitseb laste eest. EIK nõustus Tšehhi valitsusega, et kuigi soorollid on muutunud ning et valitsus muudab vastavalt sotsiaalsetele ja demograafilistele muutustele ka pensionisüsteemi, siis ei saa siiski nõuda, et selliste muudatustega kiirustataks. Samuti nõustus EIK, et riigi asutused on paremas positsioonis hindama sellise majandust ja sotsiaalseid protsesse mõjutava kompleksse teema reguleerimist. Niisiis asus EIK seisukohale, et Tšehhis praegu kehtiv süsteem on mõistlik ja põhjendatud ning on seda seni, kuni riigi sotsiaalne ja majanduslik areng jõuab nii kaugele, et naiste erilist kohtlemist ei ole enam vaja.

Škerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina – rikkumine: art 6 (kohtuotsuste täitmine), art 14 (diskrimineerimise keeld) esimese protokolli art 1 (vara kaitse) art 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) kaebused nr 5920/04 ja 67396/09, 08.03.2011

EIK tegi 08.03.2011 otsuse asjas *Škerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina*, milles ta lisaks konventsiooni artikli 6 (kohtuotsuste täitmine), esimese protokolli artikli 1 (vara kaitse) ja konventsiooni artikli 14 (diskrimineerimise keeld) rikkumise tuvastamisele võttis seisukoha ka inimõiguste konventsiooni artikli 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) alusel.

Kaebus puudutas riigisisest ümberpaigutatud isikute pensioniõigusi. Kaebajad elasid 1992 kuni 2000 (2001) Srpska Vabariigis (Bosnia serblaste vabariik) ning seejärel pöördusid tagasi Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni, mille territooriumil nad ka enne Srpska Vabariiki asumist olid elanud. Kuna Srpska Vabariigist saadud pension oli väiksem kui Föderatsiooni makstav pension, taotlesid kaebajad vahe hüvitamist ja riigi kohtud ka rahuldasi nende taotlused.

Kuna pensionite vahe oli konkreetsetele kaebajatele hüvitatud, märkis vastustajariik EIK-s, et kaebajad ei ole enam „ohvrid“ konventsiooni artikli 34 mõttes. EIK asus aga seisukohale, et kuna Bosnias ja Hertsegoviinas on ligi 3500 isikut, kes on sarnases olukorras ja peaksid pöörduma kohtusse vanaduspensionide õiguse tunnustamiseks, siis suure arvu kaebuste EIK jõudmise vältimiseks peab vastustajariik viivitamatult kaebuste ennetamiseks seadusi

muutma. EIK andis Bosniale ja Hertsegoviinale otsuse täitmiseks kuus kuud otsuse jõustumisest.

Tegemist on EIK praktikas suureneva trendiga mitte lahendada riigi vastu esitatavaid korduvaid kaebusi ühekaupa, vaid suunata riike struktuuriliste probleemide lahendamisele ja tagada nii tulevikus analoogsete kaebuste riigisisene lahendamine.

Genovese vs. Malta – rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld), art 8 (õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu), kaebus nr 53124/09, 11.10.2011

Kaebuses *Genovese vs. Malta* (kaebus nr 53124/09) leidis EIK 11.10.2011, et Malta on rikkunud artiklit 14 (diskrimineerimise keeld) koos artikliga 8 (õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu). Kaebus puudutas Ühendkuningriigi kodaniku Malta kodakondsuse taotluse rahuldamata jätmist.

Kaebaja B.A. Genovese on Ühendkuningriigi kodanik, kes sündis 1996. aastal Inglismaal abieluvälises suhtes. Tema ema on Suurbritannia kodanik ja isa Malta kodanik G. Pojale Malta kodakondsuse saamiseks pöördus ema Šoti kohtute poole, kes tunnistasid G. kaebaja bioloogiliseks isaks. Vastav muudatus kanti ka sünnitunnistusele. Malta kohtud kinnitasid seejärel G. isadust. Pojale kodakondsuse saamise taotlus lükati sellest hoolimata tagasi põhjendusega, et väljaspool abielu sündinud lapsed saavad Malta kodakondsust taotleda ainult juhul, kui nende ema on maltalane. Kuigi alama astme kohtud tunnistasid vastava kodakondsuseaduse sätte diskrimineerivaks ja seetõttu põhiseadusega vastuolus olevaks, leidis Malta konstitutsioonikohus, et rikkumist ei esine. Konstitutsioonikohtu arvates ei ole õigus kodakondsusele oluline konventsiooniga tagatud õigus ning kodakondsuse andmine või andmisest loobumine ei oleks mõjutanud kaebaja perekonnaelu, arvestades, et tema isa oli keeldunud temaga suhteid loomast.

Kaebaja pöördus EIKi kaebusega Malta riigi vastu kodakondsuseaduse diskrimineerivuse tuvastamiseks.

Malta valitsus teatas, et siseriiklikku seadusandlust on alates kaebuse esmasest esitamisest muudetud ja seega on kaebajal uue seaduse alusel õigus kodakondsusele. EIK leidis, et artikkel 14 koos artikliga 8 oli kaebuse osas kohaldatav. Kuigi vastas tõele, et kodakondsuse andmine ei pruugi mõjutada isiku perekonnaelu – arvestades isa otsust mitte pojaga suhelda – mõjutab see ikkagi kaebaja eraelu ja tema sotsiaalse identiteedi kujunemist, olles seega kaitstud konventsiooni artikliga 8.

EIK lisas, et konventsiooni tuleb tõlgendada tänapäeva kontekstis. Küsimus abielust ja abieluväliselt sündinud laste võrdsusest on olnud Euroopa Nõukogu liikmesriikidele olulise tähtsusega ning seepärast peavad esinema väga kaalukad asjaolud, mis lubaksid järeldada, et erinev kohtlemine sünni alusel oleks õigustatud konventsiooni artikli 14 kontekstis. Kaebaja oli analoogses olukorras teiste lastega, kelle isa oli Malta kodanik, aga ema teisest kodakondsusest. Ainuke asjaolu, mis välistas tema kodakondsuse saamise, oli sünd abieluvälisest suhtest. EIKi ei veennud valitsuse argument, et lastel, kes sünnivad abielust, on vanematega selline side, mis abieluvälistel lastel puudub. See on eristamine alusel, mida artikkel 14 keelab. EIK arvates ei esitanud Malta ühtegi mõistlikku argumenti diskrimineerimise õigustamiseks ning sellest tulenevalt esines EIK hinnangul konventsiooni artiklite 14 ja 8 rikkumine.

Kuric jt vs. Sloveenia – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) ja art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebus nr 26828/06, 26.06.2012

EIK suurkoda tegi 26.06.2012 otsuse kohtuasjas *Kuric jt vs. Sloveenia* (kaebus nr 26828/06), milles asus seisukohale, et Sloveenia on rikkunud kaebajate konventsiooni artiklitega 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) ja 14 (diskrimineerimise keeld) tagatud õigusi, kuna Sloveenia ei olnud ligi 20 aasta vältel suutnud reguleerida "kustutatud" isikute õigustega seotud küsimusi.

Sloveenia iseseisvus 25. juunil 1991, misjärel pidid 26. veebruariks 1992 kõik isikud, kellel oli küll Jugoslaavia Sotsialistliku Föderatiivse Vabariigi (JSFV) kuid mitte Sloveenia kodakondsus, taotlema Sloveenia kodakondsust. Isikud, kes seda selleks kuupäevaks teinud ei olnud, kustutati Sloveenia elanike registrist ning nad muutusid õigusliku aluseta Sloveenias elavateks isikuteks. 1999. aastal leidis Sloveenia Konstitutsioonikohus, et asjassepuutuvad välismaalaste seaduse sätted on põhiseadusevastased, kuna nn "kustutatud" isikute küsimus on jäetud reguleerimata (võrreldes teiste välismaalaste õigusliku staatusega). 2003. aastal tunnistas Konstitutsioonikohus põhiseadusevastaseks vahepeal vastu võetud välismaalaste seaduse muudatused, kuna need ei lahendanud tegelikult olukorda. 2009. aastal oli Sloveenias jätkuvalt 13 426 "kustutatud" elanikku. 2010. aastal rahuldati 13 600 elamisloa taotlusest 12 345; tähtaeg alaliste elamislubade esitamiseks on 24. juuli 2013. Seisuga juuli 2011 oli tehtud 30 kohtuotsust "kustutatud" isikute nõuete alusel alustatud kahjunõudemenetluses, kuid ühtegi positiivset otsust ei olnud tehtud.

EIKi kaebuse esitanud isikud olid Horvaatia, Bosnia ja Hertsegoviina, Serbia, endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi kodanikud ja kodakondsuseta isikud, kes leidsid, et nende erinevaid õigusi on rikutud. 13. juulil 2010 leidis EIK 7-liikmeline koda, et rikutud on konventsiooni artikleid 8 ja 13. Sloveenia taotluse alusel võeti asi 17-liikmelise suurkoja menetlusse, kes tegi oma otsuse 26. juunil 2012.

Suurkoda nõustus kojaga, et rikutud on artikleid 8 ja 13, kuid tuvastas lisaks ka artikli 14 rikkumise. Nimelt asja edasikaebamisel suurkotta tuleb arvestada, et suurkoda hindab uuesti kõiki kaebusi, v.a ainult need, mis on tunnistatud vastuvõetamatuks. Seega tegi suurkoda Sloveenia suhtes negatiivsema otsuse kui koda, kuigi kaebuse oli esitanud Sloveenia ise.

Suurkoda märkis, kuigi konventsioon ei taga isiku õigust kodakondsusele ega isiku õigust siseneda või elada mingis riigis, siis teatud isiku resideerimisõigust piiravad meetmed võivad rikkuda artiklit 8, kui need takistavad era- või perekonnaelu ebaproportsionaalselt. EIK leidis, et Sloveenia ametivõimud oleksid pidanud reguleerima endiste JSFV kodanike resideerimisõigust nii, et Sloveenia kodakondsuse mitterasimine ei oleks kaasa toonud nende õiguste ebaproportsionaalse rikkumise. Kuna seda 20 aasta jooksul kohaselt ei tehtud, oli rikutud konventsiooni artiklit 8. Rikutud oli ka artiklit 13, kuna kaebajatel ei olnud asjakohast ja piisavat õiguskaitsevahendit enda õiguste kaitsmiseks. EIK tuvastas ka artikli 14 rikkumise, leides, et vahetegemine endise JSFV kodanike ja kõigi teiste välismaalaste vahel, kellele jäid välismaalaste seaduse alusel antud elamisloa alused, ei olnud õigustatud.

Lisaks märkis EIK, et kuigi hetkel ei ole tema menetluses palju analoogseid kaebusi, siis pärast seda otsust ilmselt neid esitatakse, seega on kohane alustada piloototsusemenetlust ja anda Sloveeniale üks aasta tõhusa õiguskaitsevahendi kehtestamiseks. Analoogseid kaebusi EIK sel ajal ei menetle. EIK märkis konventsiooni artiklile 46 toetudes, et üldiselt ta ei

määratle, millise õiguskaitsevahendi riik peab kehtestama. Siiski on EIKi arvates antud juhul vajalik kohustada Sloveeniat kehtestama "kustutatud" isikute õiguste rikkumise heastamiseks kompensatsioonisüsteem.

Konkreetsetele kaebajatele mõistis EIK igapähele 20 000 eurot mittevaralise kahjuna. Otsusele esitati mitmeid toetavaid ja eriarvamusi (teatud kaebajate õiguskaitsevahendite läbimise osas jms), kuid nimetatud kolme rikkumise tuvastamisega ja pilootmenetluse alustamisega olid kõik kohtunikud nõus.

Artikkel 46 – Sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine

Kharchenko vs. Ukraina – art 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine), kaebus nr 40107/02, 18.02.2011

EIK tegi 18.02.2011 otsuse asjas *Kharchenko vs. Ukraina* (kaebus nr 40107/02), milles lisaks konkreetse asja lahendamisele võttis seisukoha inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) alusel.

EIK asus seisukohale, et korduvad kaebused Ukraina vastu seoses konventsiooni artikli 5 (õigus isikuvabadusele ja –puutumatusele) rikkumisega tõendavad, hoolimata seni tehtud otsustest, jätkuvaid probleeme vahistamist ja vahi all pidamist reguleerivate Ukraina seadustega. EIK leidis, et Ukrainas tuleb kiiresti läbi viia nii vastava seadusandluse kui kohaldamispraktika reform. EIK märkis, et Ukraina peab EN ministrite komitee (kes teostab kohtuotsuste järelevalvet) järelevalve all leidma oma riigi jaoks kõige sobivama lahenduse ning määras, et Ukraina peab esitama vastava reformikava kuue kuu jooksul kohtuotsuse jõustumisest.

Konkreetses kohtuasjas tuvastas EIK nii artikli 3 (piinamise keeld), artikli 5 lõike 1 (vabaduse võib võtta üksnes seaduses kindlaks määratud alusel ja korras), artikli 5 lõike 3 (vahistatu viivitamatu kohtu ette toimetamine) ja artikli 5 lõike 4 (menetlus kinnipidamise õiguspärasuse üle) rikkumised ning määras kaebajale mittevaralise hüvituse 20 000 eurot.

Tegemist on EIK praktikas suureneva trendiga mitte lahendada riigi vastu esitatavaid korduvaid kaebusi ühekaupa, vaid suunata riike struktuuriliste probleemide lahendamisele ja tagada nii tulevikus analoogsete kaebuste riigisisene lahendamine ning EIK-le esitatavate kaebuste arvu vähendamine.

Škerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina – rikkumine: art 6 (kohtuotsuste täitmine), art 14 (diskrimineerimise keeld) esimese protokolli art 1 (vara kaitse) art 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) kaebused nr 5920/04 ja 67396/09, 08.03.2011

EIK tegi 08.03.2011 otsuse asjas *Škerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina*, milles ta lisaks konventsiooni artikli 6 (kohtuotsuste täitmine), esimese protokolli artikli 1 (vara kaitse) ja konventsiooni artikli 14 (diskrimineerimise keeld) rikkumise tuvastamisele võttis seisukoha ka inimõiguste konventsiooni artikli 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) alusel.

Kaebus puudutas riigisiselt ümberpaigutatud isikute pensioniõigusi. Kaebajad elasid 1992 kuni 2000 (2001) Srpska Vabariigis (Bosnia serblaste vabariik) ning seejärel pöördusid tagasi Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni, mille territooriumil nad ka enne Srpska Vabariiki asumist olid elanud. Kuna Srpska Vabariigist saadud pension oli väiksem kui Föderatsiooni

makstav pension, taotlesid kaebajad vahe hüvitamist ja riigi kohtud ka rahuldasi nende taotlused.

Kuna pensionite vahe oli konkreetsetele kaebajatele hüvitatud, märkis vastustajariik EIK-s, et kaebajad ei ole enam „ohvrid“ konventsiooni artikli 34 mõttes. EIK asus aga seisukohale, et kuna Bosnias ja Hertsegoviinas on ligi 3500 isikut, kes on sarnases olukorras ja peaksid pöörduma kohtusse vanaduspensioni õiguse tunnustamiseks, siis suure arvu kaebuste EIK jõudmise vältimiseks peab vastustajariik viivitamatult kaebuste ennetamiseks seadusi muutma. EIK andis Bosniale ja Hertsegoviinale otsuse täitmiseks kuus kuud otsuse jõustumisest.

Tegemist on EIK praktikas suureneva trendiga mitte lahendada riigi vastu esitatavaid korduvaid kaebusi ühekaupa, vaid suunata riike struktuuriliste probleemide lahendamisele ja tagada nii tulevikus analoogsete kaebuste riigisisene lahendamine.

Emre vs. Šveits (nr 2) – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnanu austamisele), art 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine), kaebus nr 5056/10, 11.10.2011

EIK leidis 11.10.2011 asjas *Emre vs. Šveits (nr 2)* (kaebus nr 5056/10), et Šveits on rikkunud konventsiooni artiklit 8 (õigus era- ja perekonnanu austamisele) koos artikliga 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine). Kaebus puudutas kaebajale määratud kümneaastast sissesõidukeeldu Šveitsi.

Kaebaja on Türki rahvusest, sündinud 1980. aastal ja elab Saksamaal. 1986. aastal saabus ta koos vanematega Šveitsi. Aastatel 1994 kuni 2000 mõisteti ta süüdi erinevate süütegude toimepanemise eest (kehaline väärkohtlemine, kallaletung, vargus, rööv, omandi rikkumine, varastatud kauba käitlemine, solvamine ja ähvardamine, relvaseaduse rikkumine ning mitmed tõsisemad liikluseeskirjade rikkumised) ning 2003. aastal tegi Šveitsi kohus otsuse saata kaebaja riigist välja, sissesõidukeeluga määramata tähtjaks.

Kaebaja pöördus EIK poole esmakordselt 2004. aastal, leides, et tema määramata tähtjaks sissesõidukeeluga riigist väljasaatmine rikub õigust era- ja perekonnanule. 2008. tegi EIK otsuse, milles tuvastas konventsiooni artikli 8 rikkumise. Seejärel pöördus kaebaja taas siseriikliku kohtu poole nõudega vaadata üle esmane kohtuotsus väljasaatmise osas. Föderaalkohus piiras uue otsusega sissesõidukeeldu kümne aastani.

Toetudes artiklile 8 ja artiklile 46 pöördus kaebaja uuesti EIKi, väites, et föderaalkohtu otsus, asendada väljasaatmine ning tähtjatu sissesõidukeeld kümneaastase riiki sisenemise keeluga, rikub endiselt tema põhiõigusi ning ei ole kooskõlas EIK eelnevalt tehtud otsuse põhimõtetega.

EIK ei kahelnud selles, et kaebaja riigist väljasaatmine oli kooskõlas seadusega ja taotles seaduslikku eesmärki (korrariikkumise ja kuritegevuse ennetamine). Siiski leidis EIK, et föderaalkohus oleks otsuse tegemisel pidanud võtma arvesse kõiki asjakohaseid tegureid (mh rikkumiste olemust ja raskusastet; karistuste tõsidust; perioodi, millal kaebaja oli Šveitsi resident; tema sotsiaalsete, kultuuriliste ja perekondlike sidemete tugevust; asjaolu, et tema käitumine oli aja jooksul paranenud; ja väljasaatmisotsuse olemust). EIK asus seisukohale, et riik ei suutnud õiglaselt tasakaalustada erahuve (kaebaja ja tema perekonna huvid) ja avalikke huve (avalik kord ja turvalisus ning tulevaste rikkumiste oht). Seega ei olnud kümme aastat vältav sissesõidukeeld demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Täitmaks EIK eelnevat otsust,

oleks riik pidanud kuulutama kaebaja väljasaatmisotsuse kehtetuks. EIK leidis, et Šveits rikkus konventsiooni artiklit 8 koos artikliga 46 ning mõistis kaebajale varalise kahju eest 5000 eurot.

Altinok vs. Türgi – rikkumine: art 5 lõiked 4 ja 5 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele), art 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine): 29.11.2011, kaebus nr 31610/08

EIK tuvastas 29.11.2011 asjas *Altinok vs. Türgi*, et Türgi rikkus konventsiooni artikli 5 lõikeid 4 ja 5 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele). EIK kohustas artikli 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine) alusel Türgit võtma riigi tasandil üldmeetmed kohtuotsusega tuvastatud probleemide lahendamiseks.

Kaebaja võeti 12. aprillil 2007 kinni kahtlustatuna kelmuses ja võltsimises ning järgmisel päeval kohaldas kohus tema suhtes kohtueelset kinnipidamist. 11. mail ja 8. juunil 2007 pikendas kohus vahistustähtaega. Oktoobris 2007 toimunud kohtuistungil ei rahuldanud kohus kaebaja taotlust tema vahi alt vabastamiseks ja pikendas kinnipidamise kestust veelgi. Sellele esitatud määruskaebus jäi rahuldamata. Taotlus kaebaja vahi alt vabastamiseks esitati ka teisel, kolmandal ja neljandal kohtuistungil, kuid kohus keeldus taotluste rahuldamisest ja pikendas kinnipidamistähtaegu. Alles viiendal kohtuistungil, 23. juunil 2008 vabastati kaebaja vahi alt. 29. detsembril 2008 mõisteti kaebaja süüdi ja talle määrati kolme aasta ning üheksa kuu pikkune vangistus. Hetkel on menetlus pooleli kassatsioonikohtus.

Kaebaja leidis, et tema vahi all pidamise pikendamise peale esitatud kaebuste läbivaatamise menetlus ei olnud tõhus. Kohus ei põhjendanud piisavalt nendes otsuses tema kaebuste rahuldamatajätmist, samuti kasutas kohus standardset sõnastust. Lisaks leidis kaebaja, et tal puudus tõhus õiguskaitsevahend kompensatsiooni taotlemiseks.

EIK märkis, et igal vahi all viibival isikul on õigus vaidlustada kinnipidamise menetluslike või sisuliste aspektide seaduslikkust ning selline menetlus peab olema võistlev ja tagama poolte võrdse kohtlemise. Viimane kohustus hõlmab poole õigust esitada vastuväiteid teise poole väidetele. Käesoleval juhul arvestas Türgi kohus küll prokuröri arvamusega kaebaja vahi alt vabastamise küsimuses, kuid ei edastanud prokuröri seisukohta edasi kaebajale, võttes viimaselt võimaluse esitada vastuargumente. EIK leidis, et sellega rikuti poolte võrdsuse põhimõtet. Kuigi Türgi oli viidanud uuele, muudetud seadusele, märkis EIK, et ka uus seadus ei ole tõhus: see jätab kohtutele diskretsiooniõiguse kohtuistungi korraldamise osas; samuti ei näe see ette süüdistatavale prokuröri seisukohtade edastamise kohustust. Seega ei taga Türgi seadusandlus poolte võrdset kohtlemist.

Lisaks leidis EIK, et Türgi seadusandlus ei näe ette isiku õigust taotleda hüvitist selle eest, et kohtueelses menetluses ei olnud võimalik kinnipidamist tõhusalt vaidlustada.

Konventsiooni artikli 46 (otsuste siduv jõud ja täitmine) täitmise osas asus kohus seisukohale, et kuna EIK menetluses on Türgi vastu ligi 300 käesoleva kaebusega sarnast kaebust, on tegu süstemaatilise probleemiga, mis tuleb lahendada seadusandluse muutmisega.

EIK mõistis kaebajale mittevvaralise kahju hüvitiseks 2000 eurot ja menetluskulude katteks samuti 2000 eurot.

1. Protokoll artikkel 1 – Vara kaitse

Ali vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: 1. protokolli art 2 (õigus haridusele), kaebus nr 40385/06, 11.01.2011

11.01.2011 tegi EIK otsuse asjas *Ali vs. Ühendkuningriik* (kaebus nr 40385/06), milles leidis, et Ühendkuningriik ei rikkunud konventsiooni 1. protokolli artiklit 2 (õigus haridusele) sellega, et kaebajal keelati ajutiselt osalemine keskkooli õppetöös.

Kaebaja oli keskkooliõpilane, keda kahtlustati klassiruumis prügikasti süütamises. Kaebaja kõrvaldati õppetööst kuni kriminaalmenetluse lõpetamiseni. Kõrvaldamise kestel saatis kool kaebajale õppematerjale iseseisvaks õppetööks. Ühendkuningriigi seaduste kohaselt võib õpilase õppetöölt kõrvaldada maksimaalselt 45 päevaks. Õppetöölt kõrvaldamist kaebaja riigisest ei vaidlustanud, mistõttu luges EIK kaebuse selles küsimuses vastuvõetamatuks. Kuna aga kaebaja ei läinud ka sügisel kooli tagasi, loovutati tema koht teisele õpilasele. Viimase asjaolu kontekstis hindas EIK kaebaja õiguste võimalikku rikkumist.

EIK selgitas, et õigus haridusele ei tähenda õigust haridusele konkreetsetes õppeasutuses, samuti ei välista õigus haridusele distsiplinaarmedetmete kohaldamist, sh õppetöölt kõrvaldamist. Kaebaja ajutine kõrvaldamine õppetööst ei tähendanud, et tal oleks keelatud õppida. Kuna kaebaja vanemad ei reageerinud kooli kutsetele, andis kool õppekoha teisele õpilasele. EIK märkis, et kui kooli pöördumistele oleks vastatud, oleks kaebaja tõenäoliselt kooli tagasi lubatud. Lisaks rõhutas EIK, et kaebajale oli pakutud alternatiivset koduõpet, mida kaebaja ei kasutanud. Eelnevast tulenevalt asus EIK seisukohale, et kaebaja õigust haridusele ei rikutud.

Andrle vs. Tšehhi – puudub rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld), 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 6268/08, 17.02.2011

EIK tegi 17.02.2011 otsuse asjas *Andrle vs. Tšehhi Vabariik* (kaebus nr 6268/08), milles asus seisukohale, et konventsiooni artiklit 14 (diskrimineerimise keeld) ei ole koosmõjus 1. protokolli artikliga 1 (vara kaitse) rikutud.

Kaebaja on meessoost Tšehhi kodanik, kes kasvatas pärast lahutust üksinda kahte last. 57-aastaselt taotles ta pensionile jäämist, kuid talle vastati, et mehena saab ta pensionile jääda alles siis, kui tal on täitnud 61 aastat ja 10 kuud ning et erinevalt naistest ei kuulu see iga laste arvust sõltuvale alandamisele. Kaebaja leidis, et tegemist on pensioniõigust puudutava diskrimineerimisega.

EIK märkis esiteks, et naiste pensioniõiguse alandamine on reguleeritud 1964. aastal vastu võetud sotsiaalkindlustuse seadusega. EIK sedastas, et see regulatsioon pärineb sotsialistliku Tšehhoslovakkia ideoloogiast: sel ajal eeldati, et naine käib täiskohaga tööl ja hoolitseb laste eest. EIK nõustus Tšehhi valitsusega, et kuigi soorollid on muutunud ning et valitsus muudab vastavalt sotsiaalsetele ja demograafilistele muutustele ka pensionisüsteemi, siis ei saa siiski nõuda, et selliste muudatustega kiirustataks. Samuti nõustus EIK, et riigi asutused on paremas positsioonis hindama sellise majandust ja sotsiaalseid protsesse mõjutava kompleksse teema reguleerimist. Niisiis asus EIK seisukohale, et Tšehhis praegu kehtiv süsteem on mõistlik ja põhjendatud ning on seda seni, kuni riigi sotsiaalne ja majanduslik areng jõuab nii kaugele, et naiste erilist kohtlemist ei ole enam vaja.

Klein vs. Austria – rikkumine: 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse), nr 57028/00, 03.03.2011

EIK tegi 03.03.2011 otsuse asjas *Klein vs. Austria*, milles tuvastas 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse) rikkumise.

Kaebaja oli 1964. aastast Austria advokatuuri liige, kes kaotas õiguse advokaadina tegutseda 1996. aastal pärast tema suhtes pankrotimenetluse algatamist. Austria seaduste kohaselt peavad advokaadid tasuma kohustuslikke pensionimakseid pensionifondi. Riik teeb fondi täiendavaid aastamakseid, mis jaotatakse regionaalsete advokaatide kodade vahel ja mis on mõeldud hüvitama advokaatide poolt kohustuslikus riigi õigusabi korras osutatud teenuseid, mille eest eraldi ei maksta. Kuna kaebaja pensioniiga (65-aastaseks saamine) saabus pärast tema advokatuuri liikmelisuse lõpetamist, siis keeldus Viini Advokaatide Koda talle advokaadi vanaduspensioni määramast.

EIK asus seisukohale, et vanaduspensioniskeem, mis põhineb kohustuslikul kuulumisel erialaorganisatsiooni (advokaat saab olla vaid advokatuuri kuuludes) tekitab õiguspärase ootuse saada pensionile jäädes sellest skeemist teatud soodustusi/kasu. Niisiis oli kaebaja nõue „vara“ 1. protokolli artikli 1 mõttes ning pensioni määramata jätmine oli sekkumine isiku õigusesse. EIK märkis, et kuigi liikmesriikidel on õigus otsustada, millal isik kaotab mingil alal tegutsemise õiguse, siis antud juhtum oli eriline, kuna kaebaja suhtes ei ole tehtud ühtegi karistusotsust. Seega ei olnud EIK hinnangul pensioni äravõtmisel õiguspärasest eesmärgi. EIK leidis, et advokaadilt ei saa oodata, et ta allutaks ennast paralleelselt teisele pensioniskeemile, mis kehtiks olukorras, kui ta kaotab õiguse tegutseda advokaadina. EIK leidis, et kaebajalt advokaadipensioni saamise õiguse äravõtmine, mille saamiseks ta oli teinud makseid kogu oma karjääri jooksul nii isiklikult kui tasuta riigi õigusabi osutades, ei olnud õiglane. EIK asus seisukohale, et Austria rikkus kaebaja 1. protokolli artikliga 1 kaitstud õigusi.

Kahjunõude osas asus EIK seisukohale, et seda tuleb arutada eraldi menetluses.

Šekerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina – rikkumine: art 6 (kohtuotsuste täitmine), art 14 (diskrimineerimise keeld) esimese protokolli art 1 (vara kaitse) art 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) kaebused nr 5920/04 ja 67396/09, 08.03.2011

EIK tegi 08.03.2011 otsuse asjas *Šekerović ja Pašalić vs. Bosnia ja Hertsegoviina*, milles ta lisaks konventsiooni artikli 6 (kohtuotsuste täitmine), esimese protokolli artikli 1 (vara kaitse) ja konventsiooni artikli 14 (diskrimineerimise keeld) rikkumise tuvastamisele võttis seisukoha ka inimõiguste konventsiooni artikli 46 (sisuliste otsuste siduvus ja nende täitmine) alusel.

Kaebus puudutas riigisisest ümberpaigutatud isikute pensioniõigusi. Kaebajad elasid 1992 kuni 2000 (2001) Srpska Vabariigis (Bosnia serblaste vabariik) ning seejärel pöördusid tagasi Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni, mille territooriumil nad ka enne Srpska Vabariiki asumist olid elanud. Kuna Srpska Vabariigist saadud pension oli väiksem kui Föderatsiooni makstav pension, taotlesid kaebajad vahe hüvitamist ja riigi kohtud ka rahuldasi nende taotlused.

Kuna pensionite vahe oli konkreetsetele kaebajatele hüvitatud, märkis vastustajariik EIK-s, et kaebajad ei ole enam „ohvrid“ konventsiooni artikli 34 mõttes. EIK asus aga seisukohale, et kuna Bosnias ja Hertsegoviinas on ligi 3500 isikut, kes on sarnases olukorras ja peaksid pöörduma kohtusse vanaduspensioni õiguse tunnustamiseks, siis suure arvu kaebuste EIK jõudmise vältimiseks peab vastustajariik viivitamatult kaebuste ennetamiseks seadusi muutma. EIK andis Bosniale ja Hertsegoviinale otsuse täitmiseks kuus kuud otsuse jõustumisest.

Tegemist on EIK praktikas suureneva trendiga mitte lahendada riigi vastu esitatavaid korduvaid kaebusi ühekaupa, vaid suunata riike struktuursete probleemide lahendamisele ja tagada nii tulevikus analoogsete kaebuste riigisisene lahendamine.

Neftyanaya Kompaniya Yukos vs. Venemaa – rikkumine: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 14902/04, 20.09.2011

EIK tegi 20.09.2011 otsuse asjas *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos vs. Vene Föderatsioon* (kaebus nr 14902/04), asudes seisukohale, et kohtuasjast ei nähtu, et VF oleks väärkasutanud riigisisest kohtumenetlust Yukose hävitamiseks, kuid tunnistas kaebuse vastuvõetavaks ja leidis mitmeid inimõiguste rikkumisi.

Tegemist on VF suurima ja edukaima naftafirma Yukosega seotud kohtumenetlusega, kus Vene kohtud mõistsid Yukose süüdi korduvate maksupettuste eest aastatel 2000 – 2003. Vastavate kohtumenetluste tulemusena muutus Yukos maksejõuetuks ja kuulutati välja tema pankrot. EIK 2004. aastal esitatud kaebuses väitis Yukos, et maksumenetluse tegelik eesmärk oli (varade arestimisega jms) tekitada olukord, kus Yukos ei saa maksta muid võlgu ja takistada seega tema äritegevust. Yukos väitis, et rikutud oli õiglase kohtumenetlusega kaasnevaid õigusi.

Esimese sammuna tunnistas EIK kaebuse vastuvõetavaks, kuigi Yukose aktsionäride (investorite) esitatud samasisulisi kaebusi oli arutanud Haagi alaline vahekohus (*Permanent Court of Arbitration*). EIK leidis siiski, et kuna talle esitatud kaebus on esitatud Yukose kui juriidilise isiku poolt, siis on tegemist erinevate kaebusega.

Sisulises osas asus EIK seisukohtadele, et:

- Rikutud on konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ja lõike 3 punkti b (õiglase kohtumenetlus ja kaitseõigus) selles osas, et Yukosele ei olnud asja ettevalmistamiseks, st kaitseõiguse tõhusaks teostamiseks antud piisavat aega, kuna ca 43 000 lk läbitöötamiseks anti esimese astme kohtus 4 päeva. EIK leidis, et 21-päevane ajavahemik esimese astme kohtu otsuse ja apellatsioonimenetluse alguse vahel oli liiga lühike, et Yukos oleks saanud oma positsiooni piisavalt hästi välja töötada ja apellatsioonikohtu istungiteks ette valmistada. Vastav otsus tehti hääletage 6/1.
- Siiski asus EIK seisukohale, et ei ole tõendatud, et kohtumenetlus Yukose vastu oleks olnud meelevaldne või ebaõiglane. Samuti ei leidnud EIK, et Yukose kaitsjale oleks kehtestatud ebaõiglaseid tegutsemispiiranguid või et Moskva Linnakohus oleks jätnud tõendid hindamata. Ka ei leidnud EIK, et Yukose kassatsiooniõigust oleks olnud ebaõiglaselt piiratud.
- Konventsiooni 1. protokolli artikliga 1 (vara kaitse) seoses tuvastas EIK hääletage 4/3 karistuste kehtestamise ja arvutamise osas rikkumise perioodil 2000 – 2001, kuna reegleid oli muudetud tagantjärele ja seetõttu kahekordistus 2001. aasta eest makstav summa.
- Siiski leidis EIK ühehäälselt, et muude 2000 – 2003 maksudega seotud hindamiste osas 1. protokolli artiklit 1 rikutud ei ole.
- Hääletage 5/2 leidis EIK, et 1. protokolli artiklit 1 on rikutud ka sellega, et maksuotsuse täitemenetlus oli ebaproportsionaalselt koormav ning rikuti mõistlikku tasakaalu. Nimelt arestiti täitemenetluse käigus Yukose varad, täituritasu 7% kogu võlast nõuti enne põhivõla tasumist ja Yukosele kuuluva OAO Yuganskneftgaz aktsiad võõrandati.
- EIK leidis ühehäälselt, et konventsiooni artiklit 14 (diskrimineerimise keeld) ei ole 1. protokolli artikliga 1 seoses rikutud, kuna Yukos ei suutnud tõendada, et teised maksumaksjad jätkavad samu praktikaid, mille eest Yukost karistati.

- EIK leidis ühehäälselt ka seda, et 1. protokolli artikliga 1 seoses ei ole rikutud konventsiooni artiklit 18 (õiguste piiramise kitsendused) ega tuvastanud, et VF ametiasutused oleksid väärkasutanud kohtumenetlust selleks, et hävitada Yukos viimase varade arestimise eesmärgil.
- EIK otsustas ühehäälselt, et artikli 41 (õiglane hüvitus) alusel esitatud nõuet tuleb arutada eraldi.

EIK 20.09.2011 otsus ei ole lõplik ja pooltel on võimalik 3 kuu jooksul taotleda selle uuesti läbivaatamist EIK 17-liikmelises suurkojas. Selle, kas kaebus edastatakse suurkojale läbivaatamiseks, otsustab EIKi 5-liikmeline paneel, mille otsuseid ei põhjendata.

Helly jt vs. Prantsusmaa – vastuvõetamatu: 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 28216/09. 24.10.2011

EIK tegi 24.10.2011 vastuvõetamatuse otsuse kaebuses *Helly jt vs. Prantsusmaa* (kaebus nr 28216/09).

Kaebajad olid Prantsusmaa kodanikud, kellel omanike, kasutusvaldajate või pärijatena oli õigus maale Pont d'Arc'i ümbruses, kus 1994. aastal avastati maa-alune koobas 30 000 aasta vanuste joonistuste, piltide ja kirjutistega. Koobas, mida tuntakse nime all „Chauvet Cave“, oli oluline arheoloogiline avastus, mida peetakse üheks parimaks eelajaloolise kunsti mälestiseks.

Riik võttis koheselt kasutusele ettevaatusabinõud ja 1995. aasta jaanuaris keelustati maa-alale ligipääs. Esmalt püüdis riik osta omanikelt maad kokkuleppe sõlmimise teel, kuid kuna kaebajad ei olnud nõus, otsustati maa-ala avalikes huvides sundvõõrandada. Kompensatsiooni määramiseks pöördui spetsiaalselt sundvõõrandamise küsimustega tegeleva kohtuniku poole. Erinevad kohtuinstantsid olid kompensatsiooni suuruse osas eri meelt ja lõplikuks hüvitise suuruseks määrati 767,065.63 eurot. Kaebajate arvates ei vastanud kompensatsioon maa-ala erandlikule väärtusele ning nad pöördusid EIKi konventsiooni esimese protokolli artikli 1 (vara kaitse) rikkumise tuvastamiseks.

EIK toonitas, et ajaloo- ja kultuuripärandi säilitamine on seaduslik eesmärk, mis õigustab sundvõõrandamist. Meede, millega sekkutakse varaliste õiguste teostamisse, peab hoidma tasakaalu kogukonna avaliku huvi ja isiku põhiõiguste vahel. Vara võõrandamine selle väärtust kompenseerimata oleks isiku õiguste liigne riive, mis on õigustatud ainult erandjuhtudel. Avalik huvi, mis kaasneb ajaloo- ja kultuuripärandi kaitsmise eesmärgiga, on aga seaduslik eesmärk, mis võib õigustada omandi turuväärtusest väiksema väärtuse kompenseerimist.

EIK leidis, et sundvõõrandamise üle otsustav kohtunik oli hüvitise määramise aluseks võtnud lisaks maa-ala turuväärtusele ka asjaolu, et vastav väärtus on tulenevalt koopa avastamisest kasvanud. Kasvu määra kindlakstegemiseks kasutati 1972. aastal riigile müüdud Lascaux' koopa tänapäevast väärtust. EIK asus seisukohale, et hüvitise määramisel kohaldati menetlust, mis arvestas sundvõõrandamise tagajärgedega kaebajatele, kellele oli antud võimalus enda õigusi kaitsta, ning hüvitise suuruse kindlaks tegemisel arvestati asjakohaste kriteeriumitega. Nendel põhjustel leidis EIK, et riik ei olnud kaalutlusõiguse piire ületanud ning kaebajad olid saanud hüvitise, mis oli mõistlikult seotud sundvõõrandatud maa väärtusega. EIK tunnistas kaebuse vastuvõetamatuks.

Valkov ja teised vs. Bulgaaria – puudub rikkumine: 1. protokolli art 1 (vara kaitse), art 14 (diskrimineerimise keeld), kaebused nr 2033/04 jt, 25.10.2011

EIK otsustas 25.10.2011 asjas *Valkov ja teised vs. Bulgaaria* (kaebused nr 2033/04 jt), et vanaduspensionite väljamaksete suurusele piirmäära kehtestamine ei riku konventsiooni esimese protokolli artiklit 1 (vara kaitse) ega ka konventsiooni artiklit 14 (diskrimineerimise keeld).

Kaebajad olid pensioneernud Bulgaaria kodanikud, kes olid töötanud erinevatel ametikohtadel (nt õhujõudude piloodid, ent ka füüsilise töö tegijad). Kui nende igakuine pensioni nominaalsuurus ületas seadusega ette nähtud pensioni maksimummäära, siis piirati pensioni lubatud määrani. Kaebajate arvates rikkus pensionite piiramine nende õigust vara kaitsele ja võrdsele kohtlemisele.

Vaidlust ei olnud selles, et nende õigustesse sekkumisel oli õiguspärane alus, kuid kaebajad seadsid kahtluse alla pensioni piiramise eesmärgi. Kaebajate väitel oli piirmäära sätestamise põhjus selles, et Bulgaaria elanikud ei oleks nõustunud väga kõrgete pensionitega, mitte aga pensionisüsteemi rahalise jätkusuutlikkuse tagamises, nagu väitis valitsus.

EIK leidis, et pensionile seatud piirmääral oli seaduslik eesmärk, mis oli avalikes huvides ja millega kaasnes paratamatult ka kokkuhoid Bulgaaria pensionisüsteemis. Bulgaaria konstitutsioonikohus oli piirmäära kohta 1998. aastal öelnud, et see peegeldas „sotsiaalset õiglust“. EIK viitas, et Maailmapanga ja OECD uuringute kohaselt on riikide pensionisüsteemid väga erinevad ja Bulgaariale omane pensioni maksimummäära kehtestamine ei ole maailmas ainulaadne. Mõnes riigis on pensioni suurus seotud inimese pensionieelse sissetulekuga, teistes riikides on taoline seos väike või puudub üldse. EIK sõnul on riikidel õigus otsustada, milline süsteem valida, sest nemad suudavad rahvusvahelisest kohtust paremini hinnata kohalikke vajadusi ja olusid.

EIK arvates ei rikkunud Bulgaaria tasakaalu kaebajate õiguste ja avaliku huvi vahel. EIK tõi välja ka selle, et piirmäär oli võetud kasutusele ajal, mil Bulgaaria pensionisüsteem läbis põhjaliku reformi seoses riigi üleminekuga tsentraliseeritud majanduselt eraomandile ja turumajandusele ning rõhutas, et on ka varem kinnitanud, et riikidel on oma majandusliku või poliitilise korraga seotud seaduste vastuvõtmisel suur kaalutusõigus. Lisaks rõhutas EIK, et kaebajad pidid leppima pensioni mõistliku vähendamise, mitte täieliku kaotusega. Tegelikult ei olnud toimunud ka vähenemist, lihtsalt sellist pensionitõusu, nagu nad olid oodanud, ei olnudki toimunud. EIK rõhutas ka seda, et kaebajad kuulusid kõige kõrgema pensioni saajate sekka, seega ei saa öelda, et nad pidid taluma liigset ja ebaproportsionaalset koormat seoses pensioni piirmäära kehtivusega.

Eeltoodud põhjustel leidis EIK, et pensionite maksimummääraga piiramine on sotsiaalkindlustuspoliitika küsimus, mida reguleerib riik ise ega tuvastanud konventsiooni esimese protokolli artikli 1 ega konventsiooni artikli 14 rikkumist.

Gladysheva vs. Venemaa – rikkumine: 1. protokoll art 1 (vara kaitse), art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 7097/10, 06.12.2011

Gladysheva vs. Venemaa kohtuasjas leidis EIK, et Vene Föderatsioon (VF) rikkus konventsiooni 1. protokolli artiklit 1 (vara kaitse) ja artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele).

Kaebaja Svetlana Gladysheva elas koos pojaga Moskvast asuvas korteris alates 2005. aastast. Ta ostis korteri (varasem sotsiaalkorter) V-lt, kes oli omakorda omandanud selle Ye-lt, kes oli korteri erastanud. Alates 2005. aasta ostu-müügilepingu sõlmimisest tunnustasid võimud kaebaja õigust korteriomandile. 2009. aastal teavitati kaebajat, et kuna Ye pani toime pettuse, on kaebaja korteri omandamise tehing tühine ning teda ootab ees korterist väljatõstmine. Nimelt avastati, et Ye abielutunnistus, mille alusel ta oma mehe korteri pärast mehe surma erastas, oli võltsitud. Kuigi kohus mõõnis, et kaebaja oli omandanud korteri heas usus, kuulus korter seaduse järgi endiselt Moskva linnale. Gladysheva sõnade järgi ei olnud teda kaebuse esitamise ajal veel korterist välja tõstetud, kuid kuna vastav korraldus on kohtu poolt tehtud, võib see iga hetk juhtuda.

EIK asus seisukohale, et riigisisised kohtud ei põhjendanud piisavalt, miks avastati korteri erastamise pettus alles 2008. aastal. Korteri erastamine toimus aastatel 2004 – 2005, mil võimud oleksid pidanud kontrollima abielutunnistuse kehtivust. Kuna riik kehtestas erastamismenetluse korra, oli riigi kohustus tagada ka vastava menetluse järgimine. Kaebaja ei pidanud korteri omandamisel arvestama võimalusega, et tulevikus võidakse temalt vastav omandiõigus ära võtta. EIK leidis, et riik on vara heas usus omandanud isikule pannud liigse individuaalselt koormava vastutuse, ilma et oleks põhjendatud, miks see on avalikes huvides. EIK leidis, et VF rikkus konventsiooni esimese lisaprotokolli artiklit 1.

Lisaks leidis EIK, et otsustades kaebaja välja tõsta, rikkus VF ka konventsiooni artiklit 8, olenemata sellest, et kaebajat ei olnud veel välja tõstetud. Vastava otsuse tegemiseks pidi kohus kaaluma üksikisiku ja ühiskonna huve. Praegusel juhul ei põhjendanud VF kohtud, miks peaksid määratlemata isikute huvid, kellel võib tulevikus tekkida võimalus sotsiaalkorteris elamiseks, üle kaaluma kaebaja huvid, kes on vastavas korteris elanud juba 2005. aastast. Lisaks ei olnud ametivõimud pakkunud kaebajale ajutist elamispaika korterist väljakolimise ja uue elukoha otsimise ajaks. Seega riivati ebaproportsionaalselt kaebaja huve ja õigusi.

EIK otsustas, et VF peab tagastama kaebajale korteri omandiõiguse ja tühistama väljatõstmiskorralduse. Lisaks peab VF maksma kaebajale 9000 eurot mittevaralise kahju eest ja hüvitama 11,245 eurot kohtukulude katteks.

Göbel vs. Saksamaa ning Althoff ja teised vs. Saksamaa – rikkumine: 1 protokoll art 1 (vara kaitse), kaebused nr 35023/04 ja nr 5631/05, 08.12.2011

EIK tegi 08.12.2011 otsused kohtuasjades *Göbel vs. Saksamaa* (kaebus nr 35023/04) ja *Althoff ja teised vs. Saksamaa* (kaebus nr 5631/05). Mõlemad kaebused puudutasid konventsiooni 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse) kohaldamist seoses natsirežiimi käigus juutidelt sundvõõrandatud vara tagastamisega. *Althoff ja teised vs. Saksamaa* omandireformiga seotud kaasuses tuvastati rikkumine, *Göbel vs. Saksamaa* kaasuses rikkumist ei tuvastatud.

Göbel vs. Saksamaa kaebuse esitas isik, kes oli omandanud mõttelise osa ühisomandisse kuuluvast kinnistust, mis varem kuulus juutidest isikutele, kes pidid natsirežiimi käigus oma vara maha müüma. Kaebaja leidis, et hüvitis, mille ta saab seoses kinnistu tagastamisega algsete omanike pärijatele, on liiga väike. EIK asus seisukohale, et kuna kaebajal on võimalik lisaks hüvitisele taotleda ka lisakompensatsiooni, ei ole tema õigusi rikutud. Veelgi enam, kuna riigisiseses kohtus oli kompensatsiooni määramise osas menetlus pooleli, ei olnud kaebajal õigust taotleda vastava hüvitise määramist EIK-s.

Althoff ja teised vs. Saksamaa kaebuse esitasid pärijad, kellel puudus võimalus vara restitutsiooni korras tagasi saada või selle eest hüvitist taotleda. Kõnealuse vara algsed omanikud olid juudid, kes pidid Saksa Demokraatliku Vabariigi (SDV) ajal omandiõiguse võõrandama. Nende pärijad leidsid, et Saksamaa asjaõigusseaduse, mille eesmärgiks oli lahendada varalised vaidlused endisel SDV territooriumil, tagasiulatuv muutmine 1998. aastal jättis nad ilma võimalusest vara tegelikult pärida. Seadusmuudatuse kohaselt ei kehtinud algselt määratud restitutsiooninõuete esitamise tähtaeg Saksa riigi nõuete suhtes, kes käesoleval juhul oli aga Saksamaa ja USA vahel sõlmitud kokkuleppe alusel juutidest omanike pärijate õigusjärglane. Kuna Saksa riik ei olnud nõuet esitanud, ei olnud ka pärijatel hiljem võimalik esitada ei restitutsiooni- ega hüvitisenõuet. EIK arvates oli tegu omandiõiguse riivega. Lisaks leidis EIK, et riive oli ebaproportsionaalselt suur, sest algne asjaõigusseaduses sätestatud tähtaeg ei teinud nõuete esitajatel mingit vahet. Lisaks tehti seaduse muudatus alles 8 aastat pärast Saksamaa ühendamist ja 6 aastat pärast algse aegumistähtaja lõppu. Kaebajate õigusi rikuti ka sellega, et nende vara tagastamise nõuet menetleti üle 10 aasta. Kõike eelnevat arvesse võttes leidis EIK, et Saksamaa rikkus konventsiooni 1. protokolli artiklit 1.

Õiglast hüvitist EIK veel ei määranud, leides, et selles küsimuses on vaja asjaolusid täiendavalt kaaluda.

Eesti tegi konventsiooniga ühinemisel 1. protokolli artikli 1 osas omandireformiga seotud seadusandluse suhtes reservatsiooni, mistõttu ei allu Eesti omandireformiga seotud kaebused EIK jurisdiktsioonile.

Centro Europa 7 S.r.l ja Di Stefano vs. Itaalia – rikkumine: art 10 (sõnavabadus) ja 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 38433/09, 07.06.2012

EIK suurkoda tuvastas 07.06.2012 asjas *Centro Europa 7 S.r.l ja Di Stefano vs. Itaalia* (kaebus nr 38433/09) konventsiooni artikli 10 (sõnavabadus) ja 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse) rikkumise. EIK mõistis 9 häälega 8 vastu kaebaja kasuks 10 000 000 eurot varalise ja mittevaralise kahju eest.

Kaebus puudutas Itaalia telekompaniil, kellel oli alates 1999. aastast televisioonisaadete edastamise litsents, võimaluse puudumist saateid edastada, kuna talle ei eraldatud selleks vastavat sagedust kuni 2009. aastani. Jaanuaris 2008 tuvastas Euroopa Liidu Kohus eelotsusemenetluses, et Itaalia seadused olid vaidlusalusel perioodil võimaldanud soosida olemasolevaid kanalipidajaid uute levitajate arvelt, ELK leidis, et Itaalia kohtud saavad kaebajale ELK otsuse alusel hüvitada varalise kahju. Seejärel mõistiski Itaalia *Consiglio di Stato* kaebajale 1 041 418 eurot õiguspärase ootuse rikkumise eest. Kaebaja pöördus omakorda veel ka EIKi, leides, et rikutud on sõnavabadust ja talle siseriiklikult määratud hüvitis rikub varalisi õigusi.

EIK märkis esmalt, et ilma pluralismita demokraatiat ei ole: demokraatia aluseks on sõnavabadus. Samuti ei piisa sellest, et riik tagab operaatoritele vaid teoreetilise võimaluse audiovisuaalsele turule pääsemiseks. Tuleb tagada tegelik juurdepääs, et levitatavad programmid oleksid mitmekesised ja peegeldaksid nii palju kui võimalik ühiskonnas levivaid erinevaid arvamusi. Demokraatlikus riigis tuleb lubada erinevaid poliitilisi saateid, isegi selliseid, milles seatakse kahtluse alla viisid, kuidas riiki parasjagu valitsetakse, eeldusel, et need saated ei ohusta demokraatiat ennast.

EIK tõi välja, et kui selle asemel domineerib audiovisuaalse meedia üle tugev majanduslik või poliitiline grupeering, siis võib see kahjustada sõnavabadust ning vabadust saada ja levitada teavet. Kõnealusel juhul oli kaebajalt võetud reaalne võimalus tegutseda ning saada ja levitada teavet ligi 10 aastaks, kuna talle ei antud selleks kanalit. Samaaegselt anti vabade kanalite kasutamise õigus juba olemasolevatele levitajatele. EIK asus seisukohale, et riigisisene seadusandlus oli olnud ebaselge ja ettenägematu, nii et kaebajal ei olnud võimalik teada, millal ta tegutsema saab hakata. Kõik asjaolud kokku olid vähendanud audiosektoris konkurentsi ning riik oli sellega rikkunud tal olevat positiivset kohustust tagada tõhus meediapluralism.

Lisaks konventsiooni artikli 10 rikkumisele leidis EIK ka 1. protokolli artikli 1 rikkumise, kuna kaebajal oli õiguspärane ootus pärast litsentsi saamist, et ta saab hakata tegutsema levitajana. EIK suurkoda 9 häälega 8 vastu mõistis kaebaja kasuks 10 000 000 eurot varalise ja mittevaralise kahju eest.

Otsusele esitati kolm eriarvamust, mis eelkõige puudutasid 1. protokolli artikli 1 rikkumist: esimeses leiti, et hüvitise väljamõistmine oleks tulnud otsustada hiljem eraldi otsusega; teises, et kaebaja ei olnud ohver, sest siseriiklikult oli talle juba hüvitis mõistetud, ta lihtsalt ei olnud nõus välja mõistetud summaga; kolmandas leiti, et kaebaja oli rikkunud kaebetähtaega, mistõttu tema kaebust ei oleks saanud tervikuna arutada.

Ališić jt versus Bosnia ja Hertsegovina, Horvaatia, Serbia, Sloveenia ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik – rikkumine: 1. protokolli art 1 (vara kaitse) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 60642/08, 06.11.2012

EIK tegi 06.11.2012 otsuse asjas *Ališić jt v. Bosnia ja Hertsegovina, Horvaatia, Serbia, Sloveenia ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik*, milles tuvastas Serbia ja Sloveenia suhtes konventsiooni 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse) ja konventsiooni artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) rikkumise.

Kaebuse esitasid Bosnia ja Hertsegovina (BH) kodanikud, kes ei saanud pärast Jugoslaavia lagunemist kätte praeguse BH territooriumil asuvatest harupankadest sinna Jugoslaavia Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi ajal paigutatud välisvaluutahoiuseid. Nimelt oli Jugoslaavia Föderatiivses Sotsialistlikus Vabariigis (JFSV) võimalik hoida teatud pankades välisvaluutat, millelt teeniti kõrgeid intresse ja kust raha väljavõtmine oli lubatud igal ajahetkel. Nende pankade pankroti või maksejõuetuse korral oli panga taotluse alusel võimalik jõustada hoiuste tagamiseks riigigarantii. 1989/90 reformide ajal JFSVs muudeti kõnealuste pankade kuuluvust ning üks praeguse BH territooriumil asuvatest pankadest muudeti Sloveenia panga filiaaliks, teine pank muudeti iseseisvaks pangaks peakontoriga Serbias ja harukontoritega muuhulgas BH-s. Pärast 1991/92 JFSV jagunemist külmutati nimetatud välisvaluutaarved. Kuigi hiljem otsustasid JFSV õigusjärglastest riigid need oma pankade kaudu hüvitada, siis BH konstitutsioonikohus asus seisukohale, et BH ega tema pangad ei vastuta vanade valuutaarvete eest ning kohustas riiki aitama vastavate BH territooriumil asuvate harukontorite kliente Serbiast ja Sloveeniast raha kättesaamisel. JFSV jagunemisküsimuste lepingu (*Agreement on Succession Issues*) arutelude käigus 2001-2002. aastatel ei jõutud antud küsimuses aga kokkuleppele, mistõttu ei ole vastavate BH territooriumil asunud harukontorite kliendid siiani oma välisvaluutaarvetel olnud raha kätte saanud.

Olenemata asjaolust, et vastustajariigid ei olnud vaidlusalusel ajal, kui kontod külmutati, konventsiooniosalised (BH ühines konventsiooniga 2002, Horvaatia 1997, Serbia 2004, Sloveenia 1994 ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik 1997) otsustas EIK 17.10.2011 tunnistada kaebused vastuvõetavaks. Kuigi EIK märkis, et tal on konventsiooniosaliste suhtes *ratione temporis* jurisdiktsioon üksnes pärast konventsiooni nende riikide suhtes jõustumist, leidis ta siiski, et kuna antud juhul ei ole küsimust JFSV kehtestatud meetmetes, millega piirati välisvaluuta väljavõtmist pankadest 1990/91, vaid küsimus on vastustajariikide suutmatuses lahendada vanade välisvaluutakontode küsimus hilisemate jagunemisküsimuste lepingu arutelude käigus, siis kuulub viimase küsimuse hindamine EIK pädevusse.

06.11.2012 otsuses hindas EIK 7-liikmeline koda kaebuste sisu ning leidis, et nimetatud Serbias ja Sloveenias asuvad pangad olid kuni JFSV jagunemiseni vastutavad kõikides harukontorites asuvate valuutaarvete eest ning see vastutus ei olnud JFSVile üle läinud. Pärast JFSV jagunemist pidas EIK vastavate pankade kohustuste täitmise eest vastutavaks aga Serbiat ja Sloveeniat, kuna need riigid kontrollisid kõnealuseid panku. EIK leidis, et jagunemisküsimuste lepingu arutelude nurjumine ja kaebajate võimetus alates 1991/1992 kuni siiani oma välisvaluutakontodelt raha kätte saada on vastuolus konventsiooni 1. protokolli artikliga 1 ning et selle eest vastutavad Serbia ja Sloveenia. EIK leidis ka konventsiooni artikli 13 rikkumise, kuna kaebajatel ei olnud tõhusat võimalust oma õigusi kaitsta. Sloveenia kohtunik esitas kohtuotsusele eriarvamuse.

Kuna EIKi on esitatud 1650 analoogset kaebust ca 8000 kaebaja poolt, pidas EIK vajalikuks alata Serbia ja Sloveenia suhtes piloototsusemenetluse, andes neile riikidele otsuse jõustumisest alates 6 kuud aega meetmete võtmiseks, et kaebajad ja nendega samas situatsioonis olevad isikud saaksid Serbia ja Sloveenia pankade harukontoritest oma raha kätte. EIK märkis lisaks, et kui Sloveenia ja Serbia ei täida EIK otsust kohaselt, siis võetakse mõnes analoogsas asjas arutusele ka kõikidele puudutatud isikutele raha kättesaadavakstegemise viivitamisega tekitatud kahju hüvitamise küsimus. EIK otsustas pooleliolevate 1650 kaebuse menetlemise piloototsuse menetluse ajaks peatada. EIK 06.11.2012 koja otsus jõustub otsuse tegemisest 3 kuu möödumisel, v.a juhul kui kohtumenetluse pooled esitavad taotluse asja 17-liikmelisele suurkojale üleandmiseks ja suurkoda otsustab asja oma menetlusse võtta.

1. Protokoll artikkel 2 – Õigus haridusele

Dojan jt vs. Saksamaa – vastuvõetavuse otsus: 1. protokolli art 2 (õigus haridusele), kaebused nr 319/08, 2455/08, 7908/10, 8152/10 ja 8155/10, 22.09.2011

EIK tegi 22.09.2011 vastuvõetamatuse otsuse asjas *Dojan jt vs. Saksamaa* (kaebused nr 319/08, 2455/08, 7908/10, 8152/10 ja 8155/10), milles kaebus oli esitatud inimõiguste konventsiooni 1. protokolli artikli 2 (õigus haridusele) alusel.

Viis kaebajat (religioosse kuuluvuse kohaselt baptistid) ei olnud nõus sellega, et Saksa ametivõimud ei lubanud nende lastel jääda kõrvale 4. klassi kohustuslikest seksuaalhariduse tundidest. Kaebajad leidsid, et selline keeld on ebaproportsionaalne piirang, arvestades vanemate õigust harida oma lapsi vastavalt oma usulistele tõekspidamistele. Eelkõige leidsid vanemad, et vastav aine õpik on vastuolus kristliku eetikaga, mille kohaselt on seksuaalsuhted lubatud vaid abielus olevatele isikutele. Lisaks trahvis kool vanemaid selle eest, et nad keelasid oma lastel seksuaalhariduse tundides osalemise.

EIK märkis, et on juba varem leidnud, et Saksa süsteemi, mis üldiselt ei luba põhiastmes koduõpet, eesmärk on kindlustada laste integreerumine ühiskonda, et vältida nõ paralleelühiskondade teket. EIK nõustus Saksamaa selgitustega, et seksuaalhariduse koolis andmise eesmärk on anda lastele neutraalset teavet viljastamise, raseduse ja sünni kohta, et neil saaks tekkida oma moraalne nägemus ja arusaam enda seksuaalsusest. EIK asus seisukohale, et õppe eesmärgid olid kooskõlas konventsiooni lisaprotokolli artikliga 2. EIK rõhutas, et konventsioon ei taga õigust, et isiku uskumustega vastuolus olevaid arvamusi ei esitataks; vanematel oli võimalik lastele oma nägemusi selgitada pärast kooli ja muul vabal ajal. EIK leidis ka, et vanematele määratud trahvid ei olnud ülemääraseks ega meelevaldsed. Kokkuvõtteks leidis EIK, et kaebus tuleb tunnistada vastuvõetamatuks, kuna see on ilmselt põhjendamatu.

1. Protokoll artikkel 3 – Õigus vabadele valimistele

Paksas vs. Leedu – rikkumine: 1. protokolli art 3 (õigus vabadele valimistele), kaebus nr 34932/04, 06.01.2011

EIK suuskoda tegi 06.01.2011 otsuse asjas *Paksas vs. Leedu* (kaebus nr 34932/04), milles tuvastas konventsiooni 1. protokolli artikli 3 (õigus vabadele valimistele) rikkumise.

Leedu kodanik Rolandas Paksas oli Leedu president 05.01.2003 – 06.04.2004, kuni tagandamiseni presidendiametist vastavalt kõrgemate riigiametnike vastutusele võtmise menetlusele (ing k *impeachment proceedings*) tema suhtes läbiviidava kriminaalmenetluse tõttu (mõisteti hiljem süüdi ametiseisundi kuritarvitamises). Paksas soovis osaleda uutel presidendivalimistel, mis kuulutati välja pärast tema ametist tagandamist.

22.04.2004 leidis valimiste keskkomitee, et Paksasel ei ole kandideerimiseks seaduslikke takistusi. 04.05.2004 muutis Leedu Seim kiiresti presidendi valimise seadust, mille kohaselt ei saa 5 aasta jooksul presidendiks kandideerida isik, kes on ametist tagandatud kõrgemate riigiametnike vastutusele võtmise menetluse korras. Selle muudatuse alusel keelduti Paksast registreerima presidendikandidaadiks. Õigusliku hinnangu olukorrale andis Leedu Konstitutsioonikohus, leides, et diskvalifitseerimine on seaduslik, kuid tähtaja määramine on põhiseadusega vastuolus. 15.07.2004 muutis Seim seekord Seimi valimise seadust ja sätestas, et isik, kes on ametist tagandatud kõrgemate riigiametnike vastutusele võtmise menetluses ei saa olla Seimi liige.

Paksas esitas kaebuse EIK-sse, olles seisukohal, et eluaegne kandideerimiskeeld Seimi on vastuolus konventsiooni 1. protokolli artikliga 3.

EIK nõustus Paksasega ja leidis, et alaline ja lõplik keeld kandideerida seimivalimistel pärast ametist tagandamist *kõrgemate riigiametnike vastutusele võtmise menetluse raames* ei ole proportsionaalne sanktsioon demokraatliku korra tagamise eesmärgil. EIK juhtis tähelepanu, et Leedus sätestatud tähtajatu ja lõplik kandideerimiskeeld on Euroopas erandlik. Samuti juhtis EIK tähelepanu, et kuigi tegu on üldsättega, on siiski selge, et niisugune keeld kehtestati konkreetsel asjaoludel (s.t Paksase juhtumist lähtudes). Eelnevaga tuvastas EIK 1. protokolli artikli 3 rikkumise, asudes seisukohale, et rikkumise tuvastamine on antud juhtumil piisav hüvitus.

Kolm kohtunikku esitasid otsusele osalise eriarvamuse.

Scoppola vs. Itaalia (nr 3) – rikkumine: 1. protokolli art 3 (õigus vabadele valimistele), kaebus nr 126/05, 18.01.2011

18.01.2011 tegi EIK otsuse asjas *Scoppola vs. Itaalia (nr 3)* (kaebus nr 126/05), milles tuvastas konventsiooni 1. protokolli artikli 3 (õigus vabadele valimistele) rikkumise.

Kaebaja oli Itaalias süüdi mõistetud mõrva, mõrvakatse, oma perekonnaliikmete väärkohtlemise ja relva ebaseadusliku omamise eest ning talle oli mõistetud karistuseks eluaegne vangistus. Eluaegse vangistusega kaasneb Itaalias valimisõiguse äravõtmine. 2010. aastal vähendati kaebaja vangistust 30 aastale, valimisõiguse keeld jäi aga püsima.

EIK kordas oma mitmetes kohtuotsustes väljendatud seisukohta, et absoluutne valimiskeeld vangistuse ajal on konventsiooniga vastuolus (vt *Hirst vs. Ühendkuningriik (nr 2)*; *Frodl vs. Austria*, kus on tuvastatud samalaadsed rikkumised). EIK kordas, et valimisõiguse piirangu peab otsustama kohus ja see peab olema põhjendatud, s.t sõltuma kuriteost, mille eest isikule vangistus on mõistetud. EIK leidis ka käesolevas asjas, et Itaalia on rikkunud kaebajale konventsiooniga tagatud õigust vabadele valimistele.

EIK leidis, et konkreetsel juhul piisas rikkumise heastamiseks rikkumise tuvastamise teel ega määranud kaebajale hüvitist.

Greens ja M.T vs. Suurbritannia – jätta arutamata: 1. protokoll art 3 (õigus vabadele valimistele), kaebused nr 60041/08 ja 60054/08, 11.04.2011

EIK suurkoja viieliikmeline paneel otsustas mitte arutada suurkoja menetluses 23.11.2010 asjas *Greens ja M.T vs. Suurbritannia* tehtud otsust, milles EIK koda leidis, et vangide valimisõiguse absoluutne keeld on vastuolus inimõiguste konventsiooni 1. protokolli artikliga 3 (sama seisukohta on EIK varem väljendanud otsustes *Hirst vs. Suurbritannia (2)* ning *Frost vs. Austria*).

Seega jõustus 11.04.2011 EIK 23.11.2010 otsus ning see on Suurbritanniale täitmiseks kohustuslik. Suurbritannial on alates 11.04.2011 kuus kuud aega, et esitada seadusettepanekud vangide valimisõiguse seadustamiseks. Vastava seadusemuudatuse jõustamiseks määrab konkreetse aja EN ministrite komitee, kes teostab EIK kohtuotsuste täitmise järelevalvet.

4. Protokoll artikkel 2 – Liikumisvabadus

Soltysyak vs. Venemaa – rikkumine: protokolli nr 4 art 2 (liikumisvabadus), kaebus nr 4663/05, 10.02.2011

EIK tegi 10.02.2011 otsuse asjas *Soltysyak vs. Venemaa* (kaebus nr 4663/05), milles tuvastas konventsiooni protokolli nr 4 artikli 2 (liikumisvabadus) rikkumise Venemaa poolt.

Kaebaja on Vene Föderatsiooni kodanik, kes elab Kasahstanis, Baikonuri kosmodroomi alal. Kaebaja teenis seal sõjaväelasena 1983 – 2004 ning teenistusajal oli tal juurdepääs klassifitseeritud salastatud teabele. Pärast erruminemist taotles kaebaja endale passi väljastamist, et ta saaks Kasahstanist välismaale reisida. Kaebajale keelduti passi väljastamast põhjusel, et tal oli viimati juurdepääs riigisaladustele aastal 2003 ning seega lõppes talle töölepinguga ja Vene Föderatsiooni riigisaladuse seadusega ette nähtud 5-aastane reisimiskeeld alles 2008. aastal.

EIK asus seisukohale, et kuigi kaebaja oleks saanud ületada Vene-Ukraina või Vene-Kasahstani piiri ka muu isikut tõendava dokumendi alusel, siis mis tahes muusse riiki ei olnud tal võimalik sõita. EIK mõõnis, et sellisel piirangul oli Vene Föderatsiooni seadusandluses seaduslik alus. **Samas leidis EIK, et selline blanketne norm, mille kohaldamine ei olnud seatud sõltuvusse sellest, kas kaebaja reisimine välismaale oleks ka tegelikult riigi julgeolekule kahju tekitanud, on Euroopa Nõukogu liikmesriikides ainulaadne. EIK asus seisukohale, et Vene Föderatsioonis kehtiv keeld ei ole proportsionaalne eesmärgiga tagada riiklik julgeolek**, ja ei ole seega demokraatlikus ühiskonnas vajalik. EIK rõhutas muuhulgas, et protokolli nr 4 art 2 tagab liikumisvabaduse nii tsiviilisikutele kui relvajõudude liikmetele.

Pfeifer vs. Bulgaaria – rikkumine: konventsiooni 4. protokolli art 2 (liikumisvabadus) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 24733/04, 17.02.2011

EIK tegi 17.02.2011 otsuse ka asjas *Pfeifer vs. Bulgaaria* (kaebus nr 24733/04), milles tuvastas 4. protokolli artikli 2 (liikumisvabadus) ja osaliselt konventsiooni artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) rikkumised.

Kaebajal oli kuue aasta vältel tema suhtes Bulgaarias toimunud kriminaalmenetluse jooksul keelatud Bulgaariast lahkuda, sh Saksamaale, kus elasid tema naine ja tütar. EIK leidis, et algselt oli reisimiskeeld põhjendatud, kuna kaebaja oli kohe pärast kuriteo toimepanemist Bulgaariast lahkunud Saksamaale ning võtnud seal oma naise perekonnanime. Pärast kaebaja ülesleidmist Interpoli kaudu ja Bulgaariale väljaandmist oli liikumiskiirangute seadmine põhjendatud. Kuna aga piirangut pikendati korduvalt stereotüüpsete põhjenduste alusel ja seda kokku kuus aastat, ei olnud jätkuv piirang EIK arvates enam põhjendatud. Viimast eriti seetõttu, et kaebaja perekond elas Saksamaal ning ta ei hoidnud hiljem kohtumenetlustest kõrvale. EIK mõistis kaebajale mittevahalise kahju hüvituseks 5000 eurot.

7. Protokoll artikkel 1 – Välismaalaste väljasaatmisega seotud menetluslikud kaitsevahendid

Geleri vs. Rumeenia – rikkumine: art 8 (era- ja perekonnaelu puutumus) ja 7. protokolli art 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud protseduurilised kaitseabinõud), kaebus nr 33118/05, 15.02.2011

EIK tegi 15.02.2011 otsuse asjas *Geleri vs. Rumeenia* (kaebus nr 33118/05), milles asus seisukohale, et riigi julgeoleku huvides poliitilise põgeniku väljasaatmisega rikuti konventsiooni art 8 (era- ja perekonnaelu puutumus) ja 7. protokolli art 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud protseduurilised kaitseabinõud).

Kaebaja on Türki kodanik, kellele oli 1998. aastal antud Rumeenias poliitiline varjupaik. 2003. aastal abiellus ta Rumeenia kodanikuga ja 2005. aastal sai tütre. 2005. aastal tunnistati kaebaja aga Bukaresti apellatsioonikohtu otsusega *persona non grata*’ks põhjusel, et ta ohustas riigi julgeolekut ning tal keelati 10 aasta jooksul Rumeeniasse siseneda. Kaebaja saadeti otsuse kättesaamise päeval riigist välja. Kaebajale ega tema esindajale otsuse aluseks olevaid tõendeid ei esitatud, kuna need olid riigisaladus.

EIK asus seisukohale, et riigi selline tegevus riivas kaebaja õigust nii eraelule kui ka perekonnaelule (art 8). Edasi hindas EIK selle riive seaduslikkust ja põhjendatust. EIK märkis, et seaduslikkus tähendab, et isik on kaitstud meelevaldsete otsuste eest, ning et määratud meetmeid hindab sõltumatu ja erapooletu kohus, kellel on õigus uurida kõiki asjaolusid. Antud juhul vaadati kaebaja väljasaatmisetekirjutusele esitatud kaebus läbi üksnes

formaalselt ning apellatsioonikohtu käsutuses ei olnud lisamaterjale hindamaks, kas kaebaja tõesti ohustas riigi julgeolekut või avalikku korda. Niisiis ei olnud kaebajale garanteeritud minimaalset kaitset meelevaldsuse eest ja seega oli rikutud konventsiooni artiklit 8.

7. protokolli artikkel 1 lubab välismaalase välja saata, kui see on vajalik avaliku korra huvides või põhjendatud riigi julgeoleku huvidega. Kui isik elab riigi territooriumil seaduslikul alusel, siis peab tal olema esmalt õigus esitada põhjendusi enda väljasaatmise vastu ja tal peab olema õigus asja uuesti läbivaatamisele. EIK viitas 7. protokolli seletuskirjale, mille kohaselt tuleb sellised tagatised anda isikule enne tema väljasaatmist. EIK asus seisukohale, et kuna riik ei teavitanud kaebajat, miks leiti, et kaebaja ohustas riigi julgeolekut, siis ei olnud kaebaja väljasaatmisel talle tagatud konventsiooniga nõutud protseduurilised kaitseabinõud ning rikutud oli ka 7. protokolli artiklit 1.

EIK määras kaebajale mittevarelise kahju hüvitiseks 13 000 eurot.

14. Protokoll – Kiirendatud menetlus

Holub vs. Tšehhi ja Bratri Zatkove, a.s vs. Tšehhi – esmakordselt kohaldati kaebuste lahendamisel 01.06.2010 jõustunud 14. protokolliga ette nähtud vastuvõetavuse kriteeriumi (EIÕK art 35 lg 3 p b), kaebus nr 24880/05 ja kaebus nr 20862/06, 14.12.2010 ja 08.02.2011

23.02.2011 avaldas EIK 14.12.2010 otsuse asjas *Holub vs. Tšehhi Vabariik* (kaebus nr 24880/05) ja 08.02.2011 otsuse asjas *Bratri Zatkove, a.s vs. Tšehhi Vabariik* (kaebus nr 20862/06), milles kohaldas Tšehhi Vabariigi vastu esitatud kaebuste lahendamisel esmakordselt 01.06.2010 jõustunud 14. protokolliga ette nähtud uut vastuvõetavuse kriteeriumi (konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkt b).

Konventsiooni artikli 35 lõike 3 punktis b nähakse ette, et kaebus tunnistatakse vastuvõetamatuks, kui kaebuse esitaja ei ole kandnud märkimisväärset kahju, v.a juhul, kui konventsioonis ja selle protokollides määratletud inimõiguste austamine nõuab kaebuse sisulist läbivaatamist. Sellel alusel ei tohi jätta läbi vaatamata ühtegi asja, mida riigisisene kohus ei ole nõuetekohaselt läbi vaadanud.

Nii *Holub* asjas kui *Bratri Zatkove, a.s* asjas kaevati asjaolu peale, et kaebajad olid esitanud kaebused Konstitutsioonikohtusse, mis omakorda oli küsinud arvamust kõikidelt asja lahendanud kolme erineva astme kohtult. Kaebajatele kohtute seisukohti aga ei edastatud ning nad pidasid seda konventsiooni artikli 6 (õigus õiglasele menetlusele) rikkumiseks.

EIK hindas kaebuste lahendamisel järgmisi aspekte:

1. Esiteks hindas EIK „märkimisväärse kahju“ sisu – EIK leidis, et kuna kohtud olid esitanud Konstitutsioonikohtule samu argumente, mida nad olid väljendanud kaevatavates kohtuotsustes, siis olid kaebajad nende seisukohtadega põhimõtteliselt juba tuttavad.

2. EIK märkis kaebuse sisu osas, et Tšehhi oli juba riigisisest praktikat muutnud ning saadab menetlusosaliste seisukohad ka teistele menetlusosalistele tutvumiseks, kui need seisukohad sisaldavad uusi asjaolusid, väiteid või argumente.

Seega leidis EIK, et „inimõiguste austamine“ ei nõudnud kaebuse sisulist läbivaatamist.

3. Viimasena hindas EIK riigisiseste kohtute tegevust kaebuste läbivaatamisel. EIK märkis, et kaebajate kaebusi oli sisuliselt arutatud kahes kohtuastmes.

EIK asus seisukohale, et asjaolu, et pärast seda, kui asi oli lõplikult otsustatud, ei olnud neil võimalik enam esitada kaebust asja viimasena lahendanud kohtu teatud tegevuse peale, ei ole

takistus uue vastuvõetamatuse kriteeriumi („riigisisese kohtu poolt nõuetekohane läbivaatamine“) kohaldamiseks. Vastasel juhul oleks kõikide viimase astme kohtu otsuste peale esitatud kaebuste vastuvõetamatuks tunnistamine takistatud, sest viimase astme kohtu otsuse peale ei olegi üldjuhul võimalik kaevata. Selline seisukoht oleks aga vastuolus uue vastuvõetavuse kriteeriumi eesmärgiga, mille kohaselt peab EIK saama lahendada varasemast kiiremini asju, mis ei vääri sisulist arutamist. Nendest järeldustest tulenevalt tunnistas EIK kaebused uue vastuvõetavuse kriteeriumi alusel vastuvõetamatuks, kuna kaebajad ei olnud kandnud märkimisväärset kahju.